

T.C.
ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

YETİŞTİRME YURTLARINDA KALMIŞ BİREYLERİN
TOPLUMSAL ENTEGRASYONU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Ayşe KILIÇ CANDAN

Niğde
Haziran, 2017

T.C.
ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

YETİŞTİRME YURTLARINDA KALMIŞ BİREYLERİN
TOPLUMSAL ENTEGRASYONU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Ayşe KILIÇ CANDAN

Danışman : Doç. Dr. Yücel CAN

Üye : Doç. Dr. Koray DEĞİRMENCİ

Üye : Yrd. Doç. Dr. Ercan GEÇGİN

Niğde

Haziran, 2017

TEZ JÜRİSİ KARARI VE ENSTİTÜ ONAYI

Doç. Dr. Yücel Can'ın danışmanlığında Ayşe KILIÇ CANDAN tarafından hazırlanan "Yetiştirme Yurtlarında Kalmış Bireylerin Toplumsal Entegrasyonu" adlı çalışma jürimiz tarafından Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tarih: 22/06/2017

JÜRİ:

Danışman: Doç. Dr. Yücel CAN

Üye: Doç. Dr. Koray DEĞİRMENCI

Üye: Yrd. Doç. Dr. Ercan GEÇGİN

Handwritten signatures of the jury members: Yücel Can, Koray Değirmenci, and Ercan Geçgin.

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ömer İSKENDEROĞLU

Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Yetiştirme Yurtlarında Kalmış Bireylerin Toplumsal Entegrasyonu” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullanıldıkları her yerde atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

22/6/2017

Ayşe KILIÇ CANDAN

ÖN SÖZ

“Yetiştirme Yurtlarında Kalmış Bireylerin Toplumsal Entegrasyonu” başlıklı bu çalışma Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı’nın yüksek lisans programı bitirme tezi olarak hazırlanmıştır.

Uzun bir süre kurum bakımında kalan çocuklar ve gençlerle çalışmış olmanın getirdiği deneyimle Yetiştirme Yurtlarında Kalmış Bireylerin Topluma Entegrasyonunun çok zor olacağı düşüncesinden yola çıkarak, daha önce kurum bakımı deneyimi olan bireylerin sorunlarını ön plana çıkarmak istedim. Yetiştirme yurdu deneyiminin çocukların ruh sağlıklarını önemli ölçüde etkilediği bilindiğinden bu bireylerin kurum bakımından sonra topluma entegre olma konusu bir sorun teşkil etmektedir.

Tezimin hazırlanması sırasında bana destek olan, bilgi ve birikimlerini benimle paylaşan değerli hocam Sayın Doç. Dr. Yücel Can’a teşekkürü borç bilirim.

Araştırmam sürecinde uzakta olsalar da manevi desteğini esirgemeyen ve beni motive eden annem, babam ve kardeşlerime çok teşekkür ederim.

Son olarak çalışmam boyunca kendilerini ihmal ettiğim, bana sonuna kadar büyük destekleri olan hayatımın anlamı eşim Tuncay CANDAN, canım oğlum Atılay CANDAN ve biricik kızım Aysima CANDAN’a sonsuz sevgilerimi sunuyorum.

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

YETİŞTİRME YURTLARINDA KALMIŞ BİREYLERİN
TOPLUMSAL ENTEGRASYONU

KILIÇ CANDAN, Ayşe
Sosyoloji Ana Bilim Dalı
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Yücel CAN
Haziran 2017, 87 sayfa

Bu çalışmada, Yetiştirme Yurtlarında Kalmış Bireylerin Toplumsal Entegrasyonunun nasıl bir süreç olduğu, kurum bakımı deneyimleri ve bu bireylerin topluma entegrasyon düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Yetiştirme yurtlarından ayrıldıktan sonra hayata adaptasyonda zorlanan bu bireylerin yaşadıkları problemleri ve çözüm önerilerine yer verilmiştir. Araştırmanın örneklemi Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı farklı illerdeki yetiştirme yurtlarda kalmış Niğde İlinde yaşayan 20 ile 55 yaşları arasında 16 kadın ve 24 erkekten oluşmuştur. Araştırma kapsamında veri toplama aracı olarak 39 soruluk görüşme formu kullanılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Aynı zamanda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na bağlı kurumlarda çalışan idareci ve meslek elemanları ile görüşmeler yapılmıştır. Araştırma ile ilgili verilerin analizi Microsoft Word ve Excel programları kullanılarak hazırlanmıştır.

Yapılan araştırmalarda kurum bakımında büyüyen çocuk ve gençlerin zihinsel, ruhsal ve sosyal açıdan uyum problemleri olduğu belirlenmiştir. Yurt ortamında büyüyen çocukların öncelikli sorunları bir aile ortamından yoksun büyümeleridir. Bireylerin yurttan kalırken kaygılarının yüksek olduğu, hayata hazırlanma noktasında kendilerinin yurt ortamında hayata yeterince hazırlanmadıkları tek çarelerinin işe yerleştirilip bir yuva kurmak olduğu vurgulanmıştır.

Araştırma kapsamında sonuçlar, yetiştirme yurtlarından ayrılan bireylerin hayata hazırlanma sürecine ilişkin öneriler sunmaktadır. Korunmaya muhtaç olan çocuğun topluma kazandırılması için son tercih olarak kurum bakımı tercih edilmelidir. Kurumlarda sosyalleşmeye çok önem verilmeli ve çocukların sosyal hayat içerisinde katılımının sağlanması gerekmektedir. Gelecek ile ilgili kaygıların çok

yüksek olduğu, yurttan ayrılmadan önce gençlerin kişisel tercihleri göz önünde bulundurulmalı ve doğru tercihler yaptırılmalıdır. Kurum bakımında olan çocukların Üniversite eğitimi konusunda bilinçlendirilmesi ve gelecek planlamasının doğru yapılması gerekmektedir. Bilimsel çalışmaların kurum bakımından ayrılmış olan bireylerle yapılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yetiştirme Yurtları, Kurum Bakımı, Toplumsal Entegrasyon

ABSTRACT
MASTER THESIS

**SOCIAL INTEGRATION OF THE INDIVIDUALS WHO STAYED IN
ORPHANAGES**

KILIÇ CANDAN, Ayşe
Department of Sociology
Supervisor: Associate Professor Yücel CAN
June 2017, 87 pages

This study is aimed to investigate the process of social integration of the individuals who stayed in the orphanages, the institutional care experiences and the integration levels of these individuals. The problems experienced by these individuals who have difficulty adapting to life after age-out of the orphanage and suggestions to solve these problems are given. The sample of the study consisted of 16 women and 24 men, who lived in different provinces of the Family and Social Policy Ministry orphanages between the ages of 20 and 55, living in the Niğde province. The study used a questionnaire consisting of 39 questions. A qualitative research method was used in the study. At the same time, interviews were made with the administrators and professional staff working at Family and Social Policy Ministry affiliated institutions. The analysis of the data has been performed using Microsoft Word and Excel programs.

Investigations shows that children and adolescents who raised in institutional care have mental, psychological and social adjustment problems. The primary problems of children raised orphanages environment are their lack of a family environment. It has been emphasized that individuals are at a high level of anxiety while staying at orphanages, not provided with some life-skills to prepare them for the future life. They think that the only choice they have to get a guarantee job, get married and have a family.

Within the scope of this research, the results provide suggestions on the preparation process of the individuals who aged out from the orphanages. Placement of children in institutional care should be an option of last resort. Socialization should be very important in the orphanages and the participation of children in social life

should be provided. Since concerns about the future are so high, the personal preferences of young people should be taken into account and made the right choices before leaving the orphanages. The children who live in orphanages should be motivated about the university education and the right future plan for them should be made. Scientific studies need to be done with individuals who aged-out from orphanages.

Keywords: Orphanages, Care Institution, Social Integration

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1
I. PROBLEM DURUMU	4
II. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	5
III. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	6
IV. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	7
V. VARSAYIMLAR.....	7
VI. TANIMLAR.....	7

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. DÜNYADA ÇOCUK KORUMA HİZMETLERİ VE TARİHÇESİ.....	8
1.2. TÜRKİYE’DE ÇOCUK KORUMA HİZMETLERİNİN TARİHÇESİ.....	10
1.3. KORUNMAYA İHTİYACI OLAN ÇOCUK KAVRAMI VE YASAL DÜZENLEMELER.....	12
1.3.1. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi	12
1.3.2. Avrupa Konseyinde Çocukların Korunması.....	13
1.3.3. Anayasada Çocukların Korunması	14
1.3.4. Türk Medeni Kanununda Çocuk	15
1.3.5. 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanununda Korunmaya Muhtaç Çocuk	16
1.3.6. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu.....	19

1.4. GÜNÜMÜZDE ÇOCUK KORUMA HİZMETLERİ	20
1.4.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca Çocuk ve Gençlere Sunulan Hizmetler	20
1.4.2. Kurum Bakımı	23
1.4.2.1. Çocuk Yuvaları	23
1.4.2.2. Yetiştirme Yurtları	24
1.4.2.3. Çocuk Yuvaları Ve Yetiştirme Yurtları	24
1.4.2.4. Sevgi Evleri.....	24
1.4.2.5. Çocuk Evleri Sitesi	24
1.4.2.6. Çocuk Evleri	25
1.4.2.7. Çocuk Destek Merkezleri	25
1.4.3. Aile Yanında Destek Faaliyetleri	25
1.4.3.1. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri	26
1.4.4. Evlat Edindirme Hizmetleri.....	27
1.4.5. Koruyucu Aile Hizmetleri	28
1.5. KURUM BAKIMI DENEYİMİ OLAN ÇOCUK, GENÇ VE YETİŞKİN BİREYLER	30
1.5.1. Türkiye’de Çocukların Korunma Altına Alınma Sebepleri	30
1.5.2. Kurum Bakımına Alınan Çocukların Psiko-Sosyal Özellikleri.....	32
1.5.3. Toplumsal Entegrasyon	34
1.5.4. Kurum Bakımından Sonra İşe Yerleştirme Ve Kurum Sonrası Rehberlik	35
1.5.5. Yetiştirme Yurdundan Ayrılan Bireylerin Sorunları	37
1.5.6. Yurttan Ayrılan Bireylerin Sivil Toplum Örgütleri.....	38
1.5.7. Yurttan Ayrılan Gençler İle İlgili İstatistikler	40
1.6. KURAMSAL ÇERÇEVE	41
1.6.1. Sosyal Hizmetin Temel Yaklaşımları.....	42
1.6.2. Sosyolojik Yaklaşım.....	44

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1.ARAŞTIRMA MODELİ.....	47
2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	47
2.3. VERİLERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ.....	48
2.4. VERİLERİN ANALİZİ.....	49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. SOSYO- DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE İLİŞKİN BULGULAR.....	50
3.1.1. Cinsiyet Dağılımına İlişkin Bulgular.....	50
3.1.2. Yaş Durumuna İlişkin Bulgular.....	51
3.1.3. Medeni Durumuna İlişkin Bulgular.....	51
3.1.4. Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular.....	52
3.1.5. İş ve Meslek Durumuna İlişkin Bulgular.....	54
3.2. KURUM BAKIMI YAŞANTISI VE KURUM BAKIMINDAN SONRAKİ YAŞANTI İLE İLGİLİ BULGULAR.....	55
3.2.1. Yurt Hayatına İlişkin Bulgular.....	55
3.2.2. Aile Kavramına Bakışa İlişkin Bulgular.....	57
3.2.3. Yurttaki Arkadaşlık İlişkilerine İlişkin Bulgular.....	59
3.2.4. Yurttaki Personelle İlişkilere İlişkin Bulgular.....	61
3.2.5. Yurttan Kalırken Gelecek Beklentilerine İlişkin Bulgular.....	63
3.2.6. Hayata Hazırlanma Ve Toplumsal Entegrasyon.....	64
3.2.7. Dışlanma ve Etiketlenme.....	65
3.2.8. Yurttan Kalmış Bireylerin Devlet Algıları.....	67
3.2.9. Yurttan Ayrılanların Sorunları.....	68
SONUÇ.....	74

KAYNAKÇA.....	81
EKLER.....	85
ÖZ GEÇMİŞ.....	87

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: ASPB 2016 Yılı Kurum Bakımına Ait İstatistikler	22
Tablo 2: ASPB 2016 Yılı Çocuk Hizmetlerine Yönelik İstatistikler	22
Tablo 3: Çocukların Korunma Altına Alınma Sebepleri İle ilgili İstatistikler	31
Tablo 4: Yurttan Ayrılan Gençler ile İlgili İstatistikler	40
Tablo 5: Yurttan Ayrılan Gençler ile İlgili İstatistikler	41
Tablo 6: Araştırmaya Katılan Bireylerin Cinsiyet Durumuna Göre Dağılımı.....	50
Tablo 7: Araştırmaya Katılan Bireylerin Yaş Durumuna Göre Dağılımı.....	51
Tablo 8: Araştırmaya Katılan Bireylerin Medeni Durumuna Göre Dağılımı.....	51
Tablo 9: Araştırmaya Katılan Bireylerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı	52
Tablo 10: Araştırmaya Katılan Bireylerin İş ve Meslek Durumuna Göre Dağılımı...54	

KISALTMALAR LİSTESİ

ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
ÇHGM	: Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü
ÇODEM	: Çocuk Destek Merkezi
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KPSS	: Kamu Personeli Seçme Sınavı
M.S.	: Milattan Sonra
LYS	: Lisans Yerleştirme Sınavı
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SED	: Sosyal Ekonomik Destek
TMK	: Türk Medeni Kanunu
YGS	: Yükseköğrenime Geçiş Sınavı

GİRİŞ

Gelecek denilince akla ilk gelen çocuklar olmalıdır. Geleceğin güvencesi olan çocukların, hayat şartlarının kötüleşmesi ya da ailenin çocuğun sorumluluğunu üstlenememesinden dolayı korunma ihtiyacı olan çocuk durumuna düşmektedir. Kaçınılmaz durumlarda korunma altına alınıp kurum bakımına yerleştirilmektedirler. Çeşitli nedenlerden dolayı korunma altına alınan çocuklar aile yaşantısından uzak yetiştirme yurtlarında büyümek zorunda kalmaktadırlar. Türkiye nüfusunun yaklaşık 24 milyonunu 0-18 yaş grubundaki çocuklar oluşturmaktadır. Çocuk nüfusunun korunma ihtiyacı olan çocuk kapsamındaki hizmetini Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı üstlenmektedir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü bu hizmetten sorumludur.

Dünyada, korunmaya ihtiyacı olan çocuk ve gençlere ilişkin olarak aile temelli hizmet modelleri 1950'lerden beri hızla yaygınlaştırılmıştır. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde her çocuğun aile yanında büyümesi hak olarak tanımlanmıştır. Buna rağmen, gelişmekte olan ve az gelişmiş birçok ülkede hala kurum bakımı hizmet modeli yaygın bir şekilde bulunmaktadır. Türkiye'de kurumlarda kalan çocuk ve gençlerin aile temelli hizmetlerden yararlanmasının oranı yüzde 30'lardayken, gelişmiş ülkelerde bu oran yüzde 85'lerdedir (Alkan, 2014: 6).

Çocuk Hakları Bildirisi'nde de belirtildiği gibi "çocuğun gerek bedensel gerek zihinsel bakımdan tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle doğum sonrasında olduğu kadar, doğum öncesinde de uygun yasal korumayı da içeren özel güvence ve koruma gereksiniminin bulunduğu bildirilmektedir.

Avrupa Konseyi, çocukların gelişimi ve sağlığı açısından tüm dünya tarafından kabul edilen, ailenin en iyi ortamın olduğunu savunmaktadır. Çocukların kurumlara emanet edilmeleri gerektiğinde, yaşadıkları deneyim çocuklar için çok sarsıcı olabildiğinden, çocuğa ilişkin uygulama, düzenleme ve şartlarda çocuğun haklarının gözetilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında, çocukların korunmasıyla ilgili olarak 61. Maddede Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır ve bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur hükmü yer almaktadır.

Çocuğun korunması ve Koruma önlemleri TMK'nın 346. Maddesinde, "çocuğun menfaati ve gelişmesi tehlikeye düştüğü takdirde, ana ve baba duruma çare bulamaz veya buna güçleri yetmezse hâkim, çocuğun korunması için uygun önlemleri alır" denilmektedir.

3 Temmuz 2005 tarihinde kabul edilen 5395 Çocuk Koruma Kanununun 3. Maddesinde; Çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişiyi; bu kapsamda, Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu ifade etmektedir.

5395 Çocuk Koruma Kanununun 4. Maddesinde çocuğun haklarının korunması amacıyla; j bendinde tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanmasını ve k bendinde ise çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmaları ilkelerinden hareket etmektedir.

Yetiştirme yurtları, korunma ihtiyacı olan çocukların bakıp gözetildiği ve her türlü ihtiyaçlarının karşılandığı devlet kuruluşlarıdır. Yetiştirme yurtlarında yetişen çocukların toplumsal entegrasyonu yurttan sonraki hayatlarını sağlıklı sürdürebilmeleri için çok önem arz etmektedir. Kurum bakımında kalmış bir bireyin hayatının uzun bir bölümünü devam ettirebilmesi için sosyal bütünleşmenin sağlanması gerekmektedir. Yetiştirme yurtlarında kalmış bireylerin hayata hazırlanması kaldığı kuruluş tarafından ele alınmalıdır.

Kurum bakımı, bakım yöntemlerinden bir tanesi olan kurum bakımı bir ailenin olmadığı ya da ailenin fonksiyonlarını yerine getiremediği durumlarda, kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocuklara resmi ya da özel kurumlarca geçici ya da sürekli olarak sunulan bakım hizmetine verilen bir tanımdır. Kurum bakımı altındaki çocuklar, kendileriyle herhangi bir kan bağı olmayan aynı durumdaki çocuklarla bir arada topluca yaşamakta ve kendileriyle biyolojik bir yakınlığı olmayan yetişkinlerce bakılmaktadırlar (Şenocak, 2006:180-181).

Toplumun değerli varlıkları olan çocukların; geleceklerinin ve topluma yararlı bir birey olabilmeleri, çocukluk dönemlerinin sağlıklı bir şekilde atlatabilmeleri için

sağlıklı bir aile ortamında yetişmeleri gerektiği bilinen bir gerçektir. Yetiştirme yurtları her ne kadar her türlü imkanlara sahip olsalarda ev ortamındaki aile sıcaklığını sağlayamamaktadırlar. Aile ortamından yoksun çocukluklarını yurttan geçiren bireyler topluma entegre olma konusunda güçlüklerle karşılaşmaktadırlar.

Günümüzde bir çocuğun korunmaya ihtiyacı olduğu tespit edildiğinde bu çocuk durumuna uygun olarak; öncelikli olarak aynı nakdi yardımlarla ailesi veya yakınları yanında desteklenmekte, çocuğun durumuna göre koruyucu aile yanına yerleştirilmekte yada evlat edindirilmekte ve en son çare olarak yatılı bir sosyal hizmet kuruluşuna yerleştirilmektedir.

Bu devlet kuruluşları zaman içinde farklı isimlendirilmektedir. Yetiştirme yurtları toplumda etiketlemeyi önlemek amacıyla önceki yıllarda Sevgi Evleri ve günümüzde ise Çocuk Evleri Sitesi olarak adlandırılmıştır. Korunma altına alınan çocukların farklı şekilde bakıp gözetildiği kurumların günümüzde Çocuk Yuvaları, Yetiştirme Yurtları, Çocuk Evleri, Çocuk Evleri Siteleri ve Çocuk Destek Merkezleri olarak adlandırılmıştır.

Bu araştırmada, yetiştirme yurtlarında kalmış bireylerin toplumsal entegrasyonunun nasıl bir süreç olduğu, kurum bakımı deneyimleri ve bu bireylerin hayata hazırlanmaları üzerinde odaklanılmıştır. Yetiştirme yurtlarından ayrıldıktan sonra hayata adaptasyonda zorlanan bu bireylerin yaşadıkları problemlerin anlaşılması ve çözüm önerilerine yer verilmiştir. Bu araştırmada yetiştirme yurtlarından ayrılmış bireylerin yurttan ayrıldıktan sonra dış dünyaya adapte olmakta karşılaştıkları sorunların neler olduğu ve topluma ne oranda adapte olduklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu sayede devlet korumasında kalan bireylerin topluma adaptasyonuna etki eden özellikle olumsuz faktörler belirlenerek bu faktörlerin iyileştirilmesine dönük çabaların desteklenmesi amaçlanmaktadır.

Devlet korumasında yetişen bireylerin hayata daha iyi hazırlanmaları için yapılan bu araştırma kuruluşlarda çalışan personele yol gösterici olacaktır. Bu sayede kurum bakımından ayrılan bireylerin hayata hazırlanmaları ve topluma kazandırılmaları sağlanacaktır.

Bu araştırma; Niğde’de yaşayan kadın ve erkeklerden oluşan ve çocukluğunda farklı illerde Yetiştirme yurtlarında kalmış yetişkin 20-55 yaş arası bireyler ile sınırlı

tutulmuştur. Bu araştırmayı gerçekleştirirken Devlet korumasından ayrılan bireylere ilişkin akademik çalışmaların oldukça yetersiz olduğu gözlemlenmiştir.

Araştırmaya başlarken şu varsayımlardan hareket edilmiştir; Yetiştirme yurtlarından ayrılan bireylerin toplumsal entegrasyonunun zor bir süreçtir, yetiştirme yurtlarında yetişmiş ve ayrılan bireylerin, iş ve sosyal hayatlarında uyum problemleri yaşadıkları bilinen bir gerçektir, yetiştirme yurtlarından ayrılan bireylerinde, diğer bireyler gibi sosyal hayata uyumları ve yaşantılarında mutlu olmaları gerektiğidir.

I. PROBLEM DURUMU

Yetiştirme yurtlarında kalmış bireylerin toplumsal entegrasyonu, kurum bakımında kalmamış bir bireyin hayata adaptasyonu ile aynı değildir. Bunun sebebi ise yıllarını kurum bakımında geçirmiş ve korunaklı bir ortamda yetişen bireyin durumu adeta “sudan çıkmış balığa dönmek” deyimiiyle ifade edilebilir. Nitekim bu bireylerle yapılan görüşmelerde de bu tabir öne çıkmaktadır. Aile sevgisi ve aile ilgisinden yoksun büyüyen bir çocuk kurum bakımından ayrıldıktan sonra bir aile hayatı özlemiyle hayata çeşitli korku ve kaygılarla atılmaktadır.

Türkiye’de aile dışı ortamlarda yaşayan çocuklar etiketlenmekte, ayrımcılığa uğramakta ve dışlanmaktadır. Etiketlenme yurttan büyüyen çocukların hayat şanslarına yeterince ulaşamamasına yol açmaktadır. Hayat şansları, bireyin, kendi hayatını kurabilmesi, potansiyellerini gerçekleştirebilmesi, gelir elde edebilmesi, istihdam edilmesi, sağlık ve eğitim hizmetlerine ulaşabilmesi, psikolojik esenliğini sağlayabilmesi, sosyal bağlar kurabilmesi, mesleğinde başarı kazanabilmesi gibi birçok kazanımı içerdiği bildirilmektedir. Bu sebeplerden dolayı etiketlenme, toplumsal hiyerarşinin alt basamaklarında konumlandırılmak, devlet korumasında yetişen çocuk ve gençleri, etiketlenmeyen bireylere oranla hayat içinde var olan fırsatlara, olanaklara ve dezavantajlı bir konuma hapsetmektedir (Erol, 2014:13).

Kurum bakımının, çocuklar üzerinde birtakım olumsuz etkilere yol açtığını, yetiştirme yurdu yaşantısına sahip yetişkinlerin, devletle ve toplumla önemli bir sorun yaşamadıklarını ancak bununla beraber yurt sonrasındaki hayatlarında birtakım sosyalleşme problemleri yaşadıkları bildirilmektedir (Öcal ve Kemer kaya, 2011: 77).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının sorumlu olduğu korunmaya ihtiyacı olan çocukların, korunma altındaki çocukların ve kurum bakımından ayrılan çocuk ve gençlerin özenle ele alınması gerektiği bir gerçektir. Kurum bakımından ayrılmadan önce toplumsal entegrasyonu güçlendirici ve hayata hazırlanma konusunda yeniliklere ihtiyaç olduğu, kurum bakımından ayrıldıktan sonra özenli bir takibin yapılması gerekmektedir. Burada büyük görev yurttan ayrılmadan önce kurum çalışanlarına düşmektedir.

Türkiye’de kurum bakımı altında olan çocuklarla ilgili pek çok araştırma yapılmıştır. Yapılan bu araştırmaların çoğunluğu, çocukların kurum yaşantısı geçirdikleri süreçte gerçekleştirilmiştir. Kurum yaşantısının birey üzerindeki etkilerini inceleyen, geçmişe dönük çalışmalar yapılmadığı, bu nedenle kurum yaşantılarının anlaşılması için bilimsel çalışmaların kurum bakımından ayrılmış olan bireylerle yapılması gerektiği ve konuya ilişkin çözüm önerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

II. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırmada yetiştirme yurtlarından ayrılmış bireylerin yurttan ayrıldıktan sonra dış dünyaya adapte olmakta karşılaştıkları sorunların neler olduğu ve topluma ne oranda adapte olduklarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu sayede devlet korumasında kalan bireylerin topluma adaptasyonuna etki eden özellikle olumsuz faktörler belirlenerek bu faktörlerin iyileştirilmesine dönük çabaların desteklenmesi amaçlanmaktadır.

Kurum bakımında kalmış bireylerin, diğer bireylere göre topluma entegre olma konusunda büyük sorunlar yaşamaktadırlar. Örneğin bu bireyler yurttan ayrıldıktan sonra işe yerleştirilene kadar topluma entegre olma konusunda sorunlar yaşamaktadırlar. İşe yerleştirildikten sonra ise çalışma hayatlarında, sosyal yaşantılarında ve arkadaşlık ilişkilerinde sorunlar yaşamaktadırlar. Bu bağlamda aşağıdaki sorular sorulabilir.

- 1- Yetiştirme yurdunda kalmış bireylerin bazı sosyo-demografik özelliklerine (yas, cinsiyet, eğitim durumu, iş durumuna) göre topluma entegre olması kolaylaşır mı?

- 2- Yetiştirme yurdunda kalmış bireylerin ailesiyle iletişiminin olmaması topluma entegre olmasını zorlaştırır mı?
- 3- Yetiştirme yurdunda kalmış bireylerin duygusal desteği olması topluma entegre olmasını kolaylaştırır mı?
- 4- Yetiştirme yurdunda kalmış bireylerin akademik başarılarına göre topluma entegre olması zorlaşır mı?
- 5- Yetiştirme yurdunda kalmış bireylerin yurttan ayrıldıktan sonra çevresinden aldığı destekle topluma entegre olması kolaylaşır mı?
- 6- Yetiştirme yurdunda kalmış bireylerin psikolojik problemlerinin olması hayata adapte olmasını zorlaştırır mı?
- 7- Yetiştirme yurdunda kalmış bireylerin, yetiştirme yurdunda kalırken kurum personelinin davranış şekli ve hayata hazırlanma noktasındaki yaklaşımları toplumsal entegrasyonunda etkili midir?

Bu araştırmanın amacı yukarıdaki sorulara cevap aramaktır.

Türkiye’de yurttan ayrılan bireylerle ilgili çok az çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmalar çoğunlukla kurum bakımında kalan çocuklarla ilgilidir. Kurum bakımından ayrıldıktan sonraki hayatların çok az incelendiği ancak bu hayatların yeni kurum bakımına alınacak çocuklar için yol gösterici bir nitelikte olabileceği amaçlanmaktadır. Bu nedenle bu araştırmanın amacı uzun süre kurum bakımında kalmış bireylerin incelenerek kurum yaşantılarının olumlu ve olumsuz etkilerini anlayabilmektir. Böylelikle yetiştirme yurdundan ayrılan bireylerin sosyalleşme süreçlerinin ve topluma entegrasyonun kolaylaştırılması sağlanabilir.

III. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Devlet korumasında yetişen bireylerin hayata daha iyi hazırlanmaları için yapılan bu araştırma kuruluşlarda çalışan personele yol gösterici olacaktır. Bu sayede kurum bakımından ayrılan bireylerin hayata hazırlanmaları ve topluma kazandırılmaları sağlanacaktır. Araştırma aynı zamanda yurttan büyüyen bir bireyin çocukluktan yetişkinliğe adım atmasında yaşadığı hayat tecrübelerini göz önüne sermektedir. Yetiştirme yurtlarının hayata hazırlık konusunda nasıl etkili olduklarına bir bakış açısı sağlayacaktır. Aynı zamanda devlet korumasında kalan çocuk ve

gençler ile devlet korumasından ayrılan bireylerin sorunlarını ve bu sorunlara yönelik olası çözüm önerilerini ele almaktadır.

IV. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırma; Niğde’de yaşayan kadın ve erkeklerden oluşan ve çocukluğunda farklı illerde Yetiştirme yurtlarında kalmış yetişkin 20-55 yaş arası bireyler ile sınırlı tutulmuştur. Bu araştırmayı gerçekleştirirken Devlet korumasından ayrılan bireylere ilişkin akademik çalışmaların oldukça yetersiz olduğu gözlemlenmiştir.

V. VARSAYIMLAR

- Yetiştirme yurtlarından ayrılan bireylerin toplumsal entegrasyonu zor bir süreçtir.
- Yetiştirme yurtlarında yetişmiş ve ayrılan bireyleri, iş ve sosyal hayatlarında uyum problemleri yaşamaktadır.
- Yetiştirme yurtlarından ayrılan bireylerin, aile hayatı yaşantısı olan bireyler gibi sosyal hayata uyumları ve yaşantılarında mutlu olmaları gerekmektedir.

VI. TANIMLAR

Kurum Bakımı: Korunmaya muhtaç çocuklara resmi ya da özel kurumlarda geçici ya da sürekli olarak sunulan bakım hizmeti.

Form A belgesi: İşe yerleştirilmesi uygun görülen reşit olarak ayrılan genç için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına gönderilmek üzere doldurulan resmi belge.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırmaya destek olacak çocuk koruma hizmetlerinin tarihçesi ve çocuk koruma hizmetlerinin yasal düzenlemelerde tanıtımı ele alınacaktır. Çocuk hizmetlerinin Dünyada ve Türkiye'deki gelişimi, yasalarda korunmaya ihtiyacı olan çocuk kavramı ve kurum bakımı gibi hususlara yer verilmektedir.

1.1. DÜNYADA ÇOCUK KORUMA HİZMETLERİ VE TARİHÇESİ

Korunma ihtiyacı olan çocukların insanın gelişim evreleri arasında özel olarak korunması gereken bir dönem olduğu düşüncesi Ortaçağ Avrupa'sında henüz ortaya çıkmamıştı. 17. ve 18. Yüzyıllar Avrupa'sında Aydınlanma döneminin ve teknolojik gelişmelerin etkileriyle modern çocukluk anlayışı gelişmeye başlamıştır. İlk kez 19. Yüzyılda devletin, çocukların bir koruyucusu olarak yasa yapma hakkı olduğu düşüncesi yeni ve radikal bir fikir olarak ortaya çıkmıştır (Yolcuoğlu, 2009:3).

Kurum bakımına alınan çocuklara yönelik geliştirilen bakım modelleri, ülkeden ülkeye ve o ülkenin sosyoekonomik kültürel yapısına bağlı olarak değişmektedir. Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için bakım ve koruma, kurum bakımı olarak çocuk yuvası, yetiştirme yurdu gibi kuruluşlarda sağlanmıştır. Günümüzde Avrupa, Avustralya, Kuzey Amerika ve Türkiye'de de büyük ve kalabalık yurtların kapatıldığı bilinmektedir. Buna karşın özellikle üçüncü dünya ülkeleri başta olmak üzere gelişmekte olan ülkelerde çocuk yuvaları ya da yetiştirme yurtları gibi kurumsal modeller yaygındır (Yazıcı, 2014:249).

Yapılan araştırmalarda korunmaya ihtiyacı olan çocuklara verilen hizmetlerin üç aşamada gelişim gösterdiği görülmektedir. Bu aşamaların ilki korunmaya ihtiyacı olan çocukların büyük gruplar halinde bakımı, ikincisi büyük grup bakımının zararlarının anlaşılması üzerine koruyucu aile hizmetlerinin ve daha küçük grup bakımı hizmetinin gelişimi ve uygulanması ve üçüncü aşama çocuğun öz ailesinde bakımının sağlanmasına yönelik destekleyici çalışmaların yapılması ve en kötü ailenin en iyi kurumdan daha iyi hizmet vereceğine ilişkin bakış açısının gelişmesidir (Çifci, 2009:54). Bu üç aşamayı da tamamlamış olan Avrupa ve Amerika korunmaya

ihtiyacı olan çocuklara verilen korunma ve bakım hizmetlerinde öncü olmuş ve profesyonel hizmetler geliştirmişlerdir. Avrupa’da özellikle İngiltere örneği alınmıştır.

Amerika’da 200 yıldan beri kurum bakım modelleri kullanılmaktadır. Kurum bakımı iyi bir koruyucu ev bulana kadar alternatif bir bakım modeli olarak düşünülmüştür. 19. Yüzyıldan önce Amerika’da sadece birkaç tane yetiştirme yurdu kurulmuştur. Sömürgecilik dönemlerinde ihmal edilen kimsesiz çocuklar, yıllarca para karşılığı iş gücü olarak kullanılmışlardır. 19. Yüzyıl boyunca çocuklar güçsüzler yurdunda bakılmıştır. Bu dönemden sonra çocukların düşkünlerevinden alınması, yaşlarına ve ihtiyaçlarına göre eğitilebilecekleri yetimhanelere veya barınaklara yerleştirilmesi fikri yaygınlaşmıştır (Çifci, 2009:54-55). 19. ve 20. yüzyıl boyunca yetimhanelerin hızlı gelişiminin yanı sıra bu kurumların dezavantajları fark edilmeye başlanmış ve 1853’te ihmal edilmiş çocuklar için koruyucu bakım hizmetleri verecek New York çocuklara yardım topluluğu kurulmuştur. Amerika’nın birçok eyaletinde çok sayıda çocuğa yardım toplulukları oluşturulmuştur. Bu toplulukların en önemli etkinliği, yoksul ve evsiz çocukların kırsal alanlarda yaşayan çiftçilere ve motor tamircilerine “toplu olarak sürgün edilmesi” organizasyonu olmuştur. Çocuklar için bu durum olumlu görünse bile bazı çocuklar kır hayatına uyum sağlayamamıştır. Yardım topluluklarının olumsuz etkilerinden dolayı 1883’ten sonra Amerikan eğitim Topluluğu kurulmuştur. Bu kuruluşlar geniş çaplı çocuk yerleştirme kuruluşu olmuş ve sonrasında Milli Çocuk Evi Topluluğu olarak genişletilmiştir. Pek çok eyalette kurulan koruyucu evlere çocuklar yerleştirilmiştir (Çifci, 2009:54-55).

Avrupa’da 16. ve 17. yüzyılda hayırsever ve kilisenin çabasıyla yürütülmeye çalışan çocuklara sağlanan hizmetler ailesi tarafından terk edilen çocukların sayılarının çoğalması sebebiyle merkezi hükümetleri harekete geçirmiştir. Bu dönemde yoksul yetişkinlerin kaldığı kurumlarda kimsesiz ve yoksul çocuklara da hizmet vermeye başlanmıştır. 18. ve 19. yüzyılda hümanizmin etkisiyle çocuğa bakış ve çocuk koruma algısı değişmiştir. 1789 Fransız ihtilali sonrasında ortaya çıkan hümanist akım çocuk koruma politikalarının temelini oluşturmuştur. 1601 yılında İngiltere’de uygulamaya konulan “yoksullar yasası” ile ilk olarak çocukların korunmasına yönelik mevzuat oluşturulmuştur. Bu mevzuatta yoksullar üç gruba ayrılmıştır. Bunlar, dilenciler, engelliler ve bakıma muhtaç çocuklardır. (Çakır, 2013:13).

20. yüzyılda Avrupa ve Amerika çocuk haklarının korunması konusunda ilerleme göstermiş ve bunu devlet sorumluluğunda yürütmüştür. Korunması gereken çocuk tanımı genişletilmiş ve çocukların korunmaya muhtaç hale gelmemesi için koruyucu ve önleyici hizmetler oluşturulmuştur. 18. ve 19. yüzyıldan kalma büyük kışla tipi kurumlar, 20. yüzyılın ortalarından itibaren kapatılmaya başlanmıştır. Sadece acil durumlar ve istismar vakaları için geçici bir süre için yatılı kurumlar benimsenmiştir. Çocukların evlerinde ve ailelerinin yanlarında korunması birincil politika olmuştur. Devlet gerekli gördüğü durumda örneğin ihmal ve istismar vakalarında profesyonel koruyucu aile uygulaması, acil durumlarda geçici süre barınılabilecek yatılı kurum ve ailesinin yanında bakılamayacaklar için ev tipi hizmetler sunmaktadır (Çakır, 2013:13).

1.2. TÜRKİYE’DE ÇOCUK KORUMA HİZMETLERİNİN TARİHÇESİ

Türkiye’de kurum bakımı ve korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmetler incelendiğinde Mezopotamya’da yaşayan Sümerlerden, Moğolistan’da yaşayan Hunlara kadar pek çok uygarlığın korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmetler verdiği görülmektedir. M. S. 1295-1304 yılları arasında yaşayan Gazneli Mahmut Han zamanına ait buluntularda, kimsesiz ve suça yönelen çocuklar için müesseseler açıldığı öğrenilmiştir (Çifci 2009:60).

Selçuklu ve Osmanlı döneminde dezavantajlı çocukların risk durumlarını azaltmak için vakıf sisteminden yararlanılmıştır. Vakıfların, çocukların eğitimiyle ilgili olarak kimsesiz ve yoksul çocukların korunmasına katkıda bulunduğu; Osmanlılar’da, yerel örgütlenmeler olan lonca ve ahilik teşkilatlarının da, mesleki eğitim ile çocukların toplum içinde korunmasını sağlamışlardır. Osmanlı döneminde aynı zamanda yetim yada fakir çocukların varlıklı ailelerin yanına verilerek “ahlaklı ve bilgili” yetiştirilmeleri için desteklenmeleridir (Çakır, 2013:14). Devletin gerileme ve dağılma döneminde sosyal ve politik durumla birlikte Batı’nın da etkisiyle devlet müdahalesini içeren uygulamalara geçilmiştir. Modern anlamda çocuk koruma politikaları 19. yüzyıla dayanmaktadır. Savaşta ailesi ölen çocukların fazla olması sebebi ile kurum bakımı modeline geçilmeye başlanmıştır. Tanzimat döneminde “Eytam(Yetimler) Nizamnamesi” çıkarılmış ve Eytam sandıkları kurulmuştur. Bu sandıkların amacı babası ölen çocukların mallarının işletilerek aylık geçimini sağlayacak çocuktan sorumlu kişiye vermek ve çocuğun mağduriyetini gidermektir.

Mithat Paşa dönemin ilk ıslahhanelerini kurmuştur. Bu ıslahhanelerde Müslüman ve gayrimüslim yetim ve öksüz çocuklar kalabilmekte ve meslek edinebilmekteydi (Çakır, 2013:14).

1872 yılında, öksüz ve yetim çocukların okutulmasını amaçlayan “Darüşafaka” kurulmuştur. 1895 yılında, İstanbul’daki kimsesiz ve yardıma muhtaç kişilerin ihtiyaçlarına cevap vermek için II. Abdülhamit ve Sadrazam Halil Rıfat Paşa tarafından “Darülaceze” kurulmuştur. Darülaceze, büyük bir alanda 400 kimsesiz çocuğun bakıldığı o dönemin koşullarında, kışla tipi bakımına uygun bir şekilde düzenlenmişti. 1903 yılında açılan Darülhayr-Ali, II. Abdülhamid döneminde kurulan Osmanlı Devleti’nin kimsesiz çocuklarla ilgili olarak devlet tarafından organize edilen ilk büyük çapta girişimlerindedir. Bu kurumda, kısa sürede 400’den fazla çocuğa hizmet verilmiş ve Darülhayr-ı Ali de 1909’da, 31 Mart olaylarından sonra Abdülhamit’in tahttan indirilmesi ile kapatılmıştır. Savaş yetimlerinin barınması için devlet tarafından organize edilen kurum ise “Darüleytamlar”dır. Yetimlerevi anlamına gelen Darüleytamlar resmi olarak 2 Nisan 1917 yılında kurulmuş ve daha sonra ülkenin her yerinde yaygınlaştırılmıştır. Darüleytamlar, Cumhuriyet döneminde savaşın sonuna doğru kapatılmıştır (Çifci, 2009:60).

Cumhuriyetin ilanı ile çocuk koruma politikaları modernleşme sürecine girmiştir. Çocukların açlık, yoksulluk ve bakımsızlıklardan etkilenmemeleri için 1917 yılında ilk olarak İstanbul’da Himaye-i Etfal Cemiyeti kurulmuştur. 1921 yılında Ankara’da kurulmuş ve ulusal düzeyde genişletilmiştir. Bu cemiyet çocukların bir yurt ortamında bakım ve gözetimlerini üstlenmiştir. 1935 yılında Himaye-i Etfal Cemiyetinin adı değiştirilerek Çocuk Esirgeme Kurumu olmuştur (Karatay, 2007:135,136). 1949 yılında 5387 sayılı 1. Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun kabul edilmiştir. Bu kanun, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı’na çeşitli yasal görev ve sorumluluklar vermiştir. Bu kanunla, “Beden ruh ve ahlak gelişimleri tehlikede olan; ana ve/veya babası belli olmayan ve Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre haklarında korunma kararı alınması zaruri görülen çocukların bakımını, mahkeme kararıyla, reşit oluncaya kadar, bu kanun çerçevesinde bakılıp, yetiştirilip, meslek sahibi edilmeleri görevini Köy İhtiyar Heyetleri, Belediyeler, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı üstlenmiştir. 1957 yılında 5387 sayılı kanunu genişletilerek 6972 sayılı 2’nci

Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun kabul edilmiştir. Bu kanunla korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmetler, sosyal hizmetlerin mahalli idari birimleri olan, Korunmaya Muhtaç Çocukları Koruma Birlikleri'nin doğrudan sorumluluğuna verilmiş ve bu hizmetler Milli Eğitim Bakanlığı'nın da katılımı ile yürütülmeye başlanmıştır (Çifci, 2009:62). Bu kanuna göre beden, ruh ve ahlak gelişimleri tehlikede olup, ana ve/veya babasız, ana ve/veya babası belli olmayan, ana ve/veya babası tarafından terk edilen, fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri ve uyuşturucu maddeleri kullanma gibi tehlikelere maruz bırakılan çocukların 18 yaşını doldurana kadar korunmaları gerekir. 1983 yılında, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü kurularak Sağlık Bakanlığı'na bağlanmıştır. 1989 yılında SHÇEK Başbakanlığa bağlanarak hizmet vermeye devam etmiştir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun dayanağını oluşturan 2828 sayılı Kanun; korunmaya, bakıma ve yardıma muhtaç aile, çocuk, sakat, yaşlı ve diğer kişilere götürülen sosyal yardım ve sosyal refah hizmetlerini modern esaslara bağlamıştır (Çifci, 2009:62).

1.3. KORUNMAYA İHTİYACI OLAN ÇOCUK KAVRAMI VE YASAL DÜZENLEMELER

1.3.1. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

Uluslararası İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde; Birleşmiş Milletlerin, çocukların özel ilgi ve yardıma hakkı olduğunu, toplumun temel birimi olan ve tüm üyelerinin ve özellikle çocukların gelişmeleri ve esenlikleri için doğal ortamı oluşturan ailenin toplum içinde kendisinden beklenen sorumlulukları tam olarak yerine getirebilmesi için gerekli koruma ve yardımı görmesinin zorunluluğuna inanmış, çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu olarak gelişebilmesi için mutluluk, sevgi ve anlayış havası içindeki bir aile ortamında yetişmesinin gerekliliği kabul edilmiştir.

Çocuğun toplumda bireysel bir yaşantı sürdürebilmesi için her yönüyle hazırlanmasının ve Birleşmiş Milletler Andlaşmasında ilân edilen ülkeler ve özellikle barış, değerbilirlik, hoşgörü, özgürlük, eşitlik ve dayanışma ruhuyla yetiştirilmesinin gerekliliğini gözönünde bulundurarak, çocuğa özel bir ilgi gösterme gerekliliğinin, 1924 tarihli, Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi'nde ve 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Teşkilatı Genel Kurulunca kabul edilen Çocuk Hakları

Bildirisi'nde belirtildiğini ve İnsan Hakları Evrensel Bildirisinde, çocukların esenliği ile ilgili uzman kuruluşların ve uluslararası örgütlerin kurucu ve ilgili belgelerinde tanıdığını, Çocuk Hakları Bildirisi'nde de belirtildiği gibi “çocuğun gerek bedensel gerek zihinsel bakımdan tam erginliğe ulaşmamış olması nedeniyle doğum sonrasında olduğu kadar, doğum öncesinde de uygun yasal korumayı da içeren özel güvence ve koruma gereksiniminin bulunduğu bildirilmektedir.

Çocuk Hakları Sözleşmesinin 6. Maddesinde taraf Devletler tarafından, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler ve çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler diye tanımlanmaktadır.

Yine Çocuk Hakları Sözleşmesinin 20. Maddesinde; Geçici ve sürekli olarak aile çevresinden yoksun kalan veya kendi yararına olarak bu ortamda bırakılması kabul edilmeyen her çocuk, Devletten özel koruma ve yardım görme hakkına sahip olacağını, taraf Devletler bu durumdaki bir çocuk için kendi ulusal yasalarına göre, uygun olan bakımı sağlayacaklarını ve bu tür bakım, başkaca benzerleri yanında. bakıcı aile yanına verme, İslâm Hukukunda kefalet (kafalah), evlât edinme ya da gerekiyorsa çocuk bakımı amacı güden uygun kuruluşlara yerleştirmeyi de içerir. Çözümler düşünülürken, çocuğun yetiştirilmesinde sürekliliğin korunmasına ve çocuğun etnik, dinsel, kültürel ve dil kimliğine gereken saygı gösterilecektir denmektedir.

1.3.2. Avrupa Konseyinde Çocukların Korunması

Avrupa Konseyi, çocukların gelişimi ve sağlığı açısından tüm dünya tarafından kabul edilen, ailenin en iyi ortamın olduğunu savunmaktadır. Çocukların kurumlara emanet edilmeleri gerektiğinde, yaşadıkları deneyim çocuklar için çok sarsıcı olabildiğinde, çocuğa ilişkin uygulama, düzenleme ve şartlarda çocuğun haklarının gözetilmesinin önemini vurgulamaktadır. Avrupa Konseyi, Kurumlarda kalan çocukların haklarına ilişkin Avrupa Konseyi tavsiye kararında, hükümetleri belirli temel ilkeler ve kalite standartlarına uyum sağlanması için yasal ve ilkesel önlemler almaya teşvik etmektedir. Söz konusu kararda, kurum bakımında olan çocukların bir dizi spesifik haklarına da yer verilmiştir.

Avrupa Konseyi tarafından uyulması gereken temel ilkeler; Çocuğun kuruma bakımevine yerleştirilmesi, birden çok bilim disiplinini içeren bir değerlendirmeyi müteakiben, çocuğun çıkarları göz önünde tutularak uygulanacak istisnai bir önlem olmalıdır. Yerleştirme süreci, gereğinden uzun sürmemesi gerektiği ve esas amacın, çocuğun yüksek yararını gözetmek ve onun sosyal entegrasyonunu sağlamaktır. Bu tür bir yerleştirmenin, düzenli aralıklarla değerlendirmeye tabi tutulmasına, kurumdan ayrılan çocuğa, aileye ve topluma yeniden kazandırılmak üzere ihtiyaçlarının değerlendirmeye tabi tutulması hakkı ve gerekli bakım sonrası destek verilmesi gerektiğini bildirmektedir. Bakım süreci, yapılan düzenlemeler ve çocuğun içinde bulunduğu koşullar çocuğun haklarının elde edilmesini ve korunmasını sağlamalı ve bu haklara, çocuğun kendisine danışılması ve çocuğa karşı ayrımcılık yapılmaması hakları da eklenmektedir. Kurumlarda uygulanan disiplin veya denetim tedbirleri, resmi yönetmeliklere ve onaylanmış standartlara dayandırılmalıdır. Mümkün olduğu ölçüde, çocuklar ve ailelerin özel ihtiyaçlarına göre oluşturulan önleyici tedbirler uygulanmalıdır. Çocuğun ailesi, çocuğun yerleştirme işleminin planlamasında ve organizasyonunda yer almalı ve çocuğun aileye ve topluma uyumlu bir şekilde yeniden kazandırılmasına izin verecek gerekli destek verilmelidir (Avrupa Konseyi, ASPB,2017).

1.3.3. Anayasada Çocukların Korunması

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında, çocukların korunmasıyla ilgili olarak 61. Maddede Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır ve bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur hükmü yer almaktadır.

4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 185. Maddesinde evlilik ile ilgili geçen maddede, eşlerin, bu birliğin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler denmektedir. Yine TMK'nın 324. Maddesinde ana ve babadan her biri, diğerinin çocuk ile kişisel ilişkisini zedelemekten, çocuğun eğitilmesi ve yetiştirilmesini engellemekten kaçınmakla yükümlüdür denmektedir. Kişisel ilişki sebebiyle çocuğun huzuru tehlikeye girer veya ana ve baba bu haklarını birinci fıkrada öngörülen yükümlülüklerine aykırı olarak kullanırlar veya çocuk ile ciddi olarak ilgilenmezler ya

da diğerk önemli sebepler varsa, kişisel ilişki kurma hakkı reddedilebilir veya kendilerinden alınabilir hükmü yer almaktadır.

1.3.4. Türk Medeni Kanununda Çocuk

Ana ve baba, çocuğun bakım ve eğitimi konusunda onun menfaatinı göz önünde tutarak gerekli kararları alır ve uygularlar. Çocuk, ana ve babasının sözünü dinlemekle yükümlüdür. Ana ve baba, olgunluğu ölçüsünde çocuğa hayatını düzenleme olanağı tanır; önemli konularda olabildiğince onun düşüncesini göz önünde tutarlar. Çocuk, ana ve babasının rızası dışında evi terk edemez ve yasal sebep olmaksızın onlardan alınmaz. Çocuğun adını ana ve babası koyar (TMK, Madde 339).

Ana ve baba, çocuğu olanaklarına göre eğitirler ve onun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâkî ve toplumsal gelişimini sağlar ve korurlar. Ana ve baba çocuğa, özellikle bedensel ve zihinsel engelli olanlara, yetenek ve eğilimlerine uygun düşecek ölçüde, genel ve meslekî bir eğitim sağlamakla sorumludurlar (TMK, Madde 340).

Çocuğun korunması ve Koruma önlemleri TMK'nın 346. Maddesinde, çocuğun menfaati ve gelişmesi tehlikeye düştüğü takdirde, ana ve baba duruma çare bulamaz veya buna güçleri yetmezse hâkim, çocuğun korunması için uygun önlemleri alır diye geçmektedir.

Çocukların kurumlara veya aile yanına yerleştirilmesi TMK'nın 347. Maddesinde, çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk edilmiş hâlde kalırsa hâkim, çocuğu ana ve babadan alarak bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirebilir. Çocuğun aile içinde kalması ailenin huzurunu onlardan katlanmaları beklenemeyecek derecede bozuyorsa ve durumun gereklerine göre başka çare de kalmamışsa, ana ve baba veya çocuğun istemi üzerine hâkim aynı önlemleri alabileceği hükmü yer almaktadır.

1.3.5. 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanununda Korunmaya Muhtaç Çocuk

27 Mayıs 1983 tarih ve 18059 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununun 3. Maddesinde geçen "Korunmaya Muhtaç Çocuk"; beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup;

- Ana veya babasız, ana ve babasız,
- Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,
- Ana ve babası veya her ikisi tarafından terkedilen,
- Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuğu tanımlamaktadır.

Mahkemedeki Bakım tedbiri kararı ile kurum bakımına alınan 0-12 yaş grubu çocukların bakıp gözetildiği kuruluşlarda 07.01.1999 tarih ve 23576 sayılı Resmi gazetedeki yayımlanan Çocuk Yuvaları Yönetmeliği kapsamında; 0-12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklar ile gerektiğinde 12 yaşını doldurup, tek başına yaşamını sürdüremeyecek durumda olanlardan Kurumca himaye olunan kız çocuklarının, bedensel, psiko-sosyal ve duygusal gelişimleri sağlıklı, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmekle yükümlü olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne) bağlı çocuk yuvalarını kapsar.

Kurum bakımına alınan 13-18 yaş grubu çocukların bakıp gözetildiği kuruluşlarda 13.11.1995 tarih ve 22462 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yetiştirme yurtlarının kuruluş ve işleyişine ilişkin yönetmelik kapsamında 13-18 yaş ve 18 yaşın üzerinde korunma kararının devamını gerektiren koşulları taşıyan korunmaya muhtaç çocukları; Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı, demokrasi bilincine sahip, insan haklarına saygılı, çağdaş, beden, ruh ve duygusal gelişimleri sağlıklı, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmek, korumak, bir iş veya meslek sahibi yapmakla görevli ve yükümlü olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna (Aile ve Sosyal

Politikalar Bakanlığına bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne) bağlı yetiştirme yurtlarını kapsar.

Yetiştirme yurtlarının kuruluş ve işleyişine ilişkin yönetmeliğinin 4. Maddesinde "Kuruluş" Yetiştirme Yurdunu, "Yetiştirme Yurdu" 13-18 yaş ve üzerindeki korunmaya muhtaç çocukları korumak, bakmak, bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetiştirilmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarını ifade eder.

Reşit olarak form A belgesinin doldurularak yurttan ayrılan her birey 3413 ve 2828 sayılı kanun gereği işe yerleştirilir. 3413 sayılı Kanununun 1. Maddesinde korunmaya muhtaç çocukların, korunmaları sona erdikten sonra işe yerleştirilmelerinin esas ve usullerini, kamu kurum ve kuruluşlarının bu konudaki yükümlülükleriyle Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuyla diğer kurumlar arasındaki eşgüdümün sağlanmasına ilişkin hükümleri düzenler. 2828 sayılı kanunun 1. ek maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir. Bu Kanun veya 5395 sayılı Kanun uyarınca haklarında korunma veya bakım tedbir kararı alınmış olup fasılalı olarak geçen yararlanma süreleri dahil iki yıldan az olmamak üzere, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının sosyal hizmet modellerinden yararlanan çocuklardan reşit olduğu tarih itibariyle bu hizmetlerden yararlanmaya devam edenlerin işe yerleştirilmeleri aşağıdaki usul ve esaslar çerçevesinde yapılır.

- Kamu kurum ve kuruluşları tarafından hangi statüde olursa olsun serbest kadro ve pozisyonları toplamının binde biri, bu madde kapsamında istihdam edilecekler için ayrılır ve her yıl belirtilen oranda kişi istihdam edilir. Serbest kadro ve pozisyon toplamın binden az olması halinde dahi kamu kurum ve kuruluşlarında en az bir hak sahibi istihdam edilir.
- Bu hükümden yararlanmak isteyenler, 18 yaşını doldurdıkları ve korunma veya bakım tedbir kararının sona erdiği tarihten itibaren iki yıl içinde Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına başvururlar. İşe yerleştirmede öncelik, sırasıyla lisans, ön lisans ve ortaöğretim mezunlarına verilir.
- Bu maddede belirtilen istihdam hakkından yararlanacak kişilerin yerleştirilmesinde, Devlet memurluğuna alınacaklar için yapılacak merkezi sınav sonuçlarının kullanılması esastır. İhtiyaç duyulması halinde bu madde

kapsamına giren hak sahiplerinin yerleştirilmesinde esas alınmak üzere ayrı bir merkezi sınav yaptırılabilir. Ancak öğrenim durumu itibarıyla yapılacak merkezi sınava giremeyeceklerin yerleştirilmelerinde kura usulü uygulanır.

Bu Tüzük hükümlerinden yararlanacaklar; korunma kararı alınmış olup da; Reşit oluncaya kadar sosyal hizmet kuruluşlarında kalmış, Bir Koruyucu aile yanına yerleştirilmiş, Aynı nakdi yardım yapılarak ailesinin yanına gönderilmiş korunmaya muhtaç çocukları kapsamaktadır.

Kurum bakımına alınan çocukların korunma kararının süresi ve kaldırılması 2828 sayılı SHÇEK kanununun 24. Maddesinde belirtildiği gibi; Korunma kararı genel olarak çocuk reşit olana kadar devam eder. Ancak bu karar, korunma kararına neden olan şartların ortadan kalkması halinde Kurum yetkililerinin önerisi üzerine mahkemece çocuk reşit olmadan önce kaldırılabilir gibi reşit olduktan sonra da çocuğun rızası alınmak şartıyla devamı hususunda karar verilebilir. Reşit olduktan sonra korunma kararının devamı aşağıda belirtilen şartlara bağlıdır.

- 18 yaşını tamamlamış olan korunmaya muhtaç çocuklardan; 1. Ortaöğrenime devam edenlerin 20 yaşına kadar, 2. Yükseköğrenime devam edenlerin 25 yaşına kadar korunma kararları uzatılabilir.
- Öğrenime devam etmeyen 18 yaşını doldurmuş çocukların bir iş veya meslek sahibi edilerek kendi kendilerine yeterli olabilmelerinin sağlanması amacıyla 20 yaşına kadar korunma kararları uzatılabilir. Bunlardan korunma kararı kalkmış; ancak tek başına yaşamını sürdüremeyecek durumda bulunan kız çocukları, Kurumca himaye olunur. Bu çocukların emek karşılığı iâşe, ibate ve harçlıkları Kurumca karşılanmak kaydıyla Kurum hizmetlerinde çalışmalarını da sağlanabilir.
- Bedensel, zihinsel ve ruhsal engellilikleri nedeniyle sürekli bakıma muhtaç durumda bulunan ve çalışmaktan aciz olan Çocukların korunma kararı uzatılır. (1) Korunma kararı kalkan çocukların Kurumla ilişkilerinin devamı sağlanır. Bu çocuklara gerektiğinde imkanlar ölçüsünde Kurumca yardımcı olunur (2828 SHÇEK Kanunu).

Kurum bakımına alınan her çocuğun eğitim ve öğretimlerini sürdürebilmesi, topluma faydalı bir birey olmalarını sağlamak amacıyla yine SHÇEK kanununda

belirtilen; Korunmaya muhtaç çocukların eğitim ve öğretimlerinin sağlanması veya meslek sahibi yapılmaları, 25. Maddesinde okul çağındaki korunmaya muhtaç çocukların eğitim ve öğretimleri Milli Eğitim Bakanlığı ile diğer kamu kurumlarına ait okullarda gerçekleştirilir. Herhangi bir nedenle okula devam etme imkanı bulamayan çocuklar, kamu ve özel işyerlerinde ücret mukabilinde çalıştırılarak bir meslek sahibi yapılırlar. Bu şekilde çalıştırılan çocukların ücretlerinin yurt idarelerince tespit edilen miktarı kendilerine harçlık olarak verilir. Geri kalan miktar aybaşını takip eden on gün içinde milli bankalarda çocuk namına açtırılan hesaba yatırılır. Çocuğun ücretinin başlama zamanı ve miktarı, yurt idaresi ile işveren arasında mahalli örf ve rayice göre tespit olunur. Bu konuya ilişkin hususlar bir yönetmelikle belirlenir. (Değişik: 30/5/1997 - KHK - 572/10 md.) Özel eğitim gerektiren korunmaya muhtaç çocukların eğitim ve öğretimleri Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ve özel eğitim-öğretim kurumlarında sürdürülür. Korunmaya muhtaç engelli çocukların eğitimleri Milli Eğitim Bakanlığı ile birlikte planlanır (2828 SHÇEK Kanunu).

2828 kanununda “korunmaya muhtaç çocuk” tabiri 2005 yılında kabul edilen 5395 çocuk koruma Kanununa göre “korunma ihtiyacı olan çocuk” olarak değiştirilmiş ve tanımlanmıştır.

1.3.6. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu

3 Temmuz 2005 tarihinde kabul edilen 5395 Çocuk Koruma Kanununun 3. Maddesinde;

Çocuk: Daha erken yaşta ergin olsa bile, onsekiz yaşını doldurmamış kişiyi; bu kapsamda, Korunma ihtiyacı olan çocuk: Bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru çocuğu ifade etmektedir.

5395 Çocuk Koruma Kanununun 4. Maddesinde çocuğun haklarının korunması amacıyla; j bendinde tedbir kararı verilirken kurumda bakım ve kurumda tutmanın son çare olarak görülmesi, kararların verilmesinde ve uygulanmasında toplumsal sorumluluğun paylaşılmasının sağlanmasını ve k bendinde ise çocukların bakılıp gözetildiği, tedbir kararlarının uygulandığı kurumlarda yetişkinlerden ayrı tutulmaları ilkelerinden hareket etmektedir.

Çocuk Koruma Kanununun 5. Maddesinde Koruyucu ve destekleyici tedbirler olarak; çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirlerdir. Bunlardan bakım tedbiri kurum bakımında kalan çocuklarla ilgilidir.

Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesini ifade eder.

1.4. GÜNÜMÜZDE ÇOCUK KORUMA HİZMETLERİ

Bu bölümde araştırmaya destek olacak günümüzde çocuk koruma hizmetlerinin tanıtımına, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca çocuk ve gençlere sunulan hizmet türlerine, kurum bakımının tanıtımı ve bakım modellerinde çocukların kaldığı kurumlarına, ailenin yanında çocuğun desteklenmesine, evlat edinme hizmetlerini ve koruyucu aile hizmetlerinin kavramsal tanıtımına yer verilmektedir.

1.4.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığınca Çocuk ve Gençlere Sunulan Hizmetler

633 Sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamesinin 8. Maddesinde Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün görev ve sorumlulukları şunlardır:

- Bakanlığın çocuklara yönelik koruyucu, önleyici, eğitici, geliştirici, rehberlik ve rehabilite edici sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmek ve koordine etmek.
- Çocuklara yönelik sosyal hizmetler konusunda politika ve stratejiler belirlenmesine ilişkin çalışmaları koordine etmek, belirlenen politika ve stratejileri uygulamak, uygulanmasını izlemek ve değerlendirmek.
- Kamu kurum ve kuruluşları, gönüllü kuruluşlar ile gerçek ve tüzel kişilerce çocuklara yönelik yürütülen sosyal hizmetlere ilişkin ilke, usûl ve standartları belirlemek ve bunlara uyulmasını sağlamak.

- Çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunması ve sağlıklı gelişimi için gerekli önleyici ve telafi edici mekanizmaları oluşturmak ve uygulamaya koymak.
- Geçici ya da sürekli olarak aile ortamından mahrum kalan veya yüksek yararı ailesinin yanında bulunmamayı gerektiren çocuklara, özel bakım ve koruma hizmeti sunmak.
- Özel surette korunması gereken çocuklara yönelik hizmetleri, habersiz denetimleri de kapsayacak şekilde yerinde denetlemek, tespit edilen aksaklıklara ve yetersizliklere karşı gerekli önlemleri ivedilikle almak.
- Özel surette korunması gereken çocuklara en nitelikli hizmetin verilebilmesini teminen, fiziki altyapı, nitelikli personel yetiştirilmesi ve istihdamı gibi hususlarda her türlü önlemi almak.
- Özel surette korunması gereken çocukların ilgili mevzuat uyarınca işe yerleştirilmesi işlemlerinde koordinasyonu sağlamak.
- Özel surette korunması gereken çocuklara yönelik hizmetler konusunda kamu kurum ve kuruluşlarıyla gönüllü kuruluşlar arasında işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, bu alandaki gönüllü girişimleri teşvik edici mekanizmaları geliştirmek ve uygulamak.
- Özel surette korunması gereken çocuklar sorununda toplumsal duyarlılığı ve dayanışmayı güçlendirici faaliyet, proje ve kampanyalar düzenlemek.
- Evlat edindirme ve koruyucu aile hizmetlerini koordine etmek.
- 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununda belirlenen tedbirleri yürütmek ve koordinasyonunu sağlamak.

Tablo 1: ASPB 2016 Yılı Kurum Bakımına Ait İstatistikler

YIL: 2016 AY: Aralık	Kuruluş Sayısı	Bakılan Çocuk Sayısı
Çocuk Yuvaları (0-12)	6	323
Yetiştirme Yurtları (13-18)	8	396
Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdu (0-18)	4	254
Çocuk Evleri Sitesi (Sevgi Evi)	92	5.257
Çocuk Evleri	1.092	5.626
Çocuk Destek Merkezi	68	1.463
Toplam	1.270	13.319

Kaynak: <http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/istatistikler>, 2016

Tablo 1’de görüldüğü gibi 2016 yılına ait kurum bakımı ile ilgili kurum sayısı ve kalan çocuk sayılarına ait istatistikler sunulmuştur. 2016 yılında ASPB’ye bağlı kurum sayısı 1.270 ve kurumlarda kalan çocuk sayısı 13.319’dur.

Tablo 2: ASPB 2016 Yılı Çocuk Hizmetlerine Yönelik İstatistikler

ÇOCUĞA YÖNELİK HİZMETLER	Çocuk Sayıları
Kuruluş Bakımı Altında Bulunan	13.319
Koruma Altına Alınmadan Aile Yanında Destek Verilen	84.872
Aileye Döndürülen Çocuk	11.227
Evlat Edindirilen	15.007
Koruyucu Aile Yanında Bakımı Sağlanan	5.004
Koruyucu Aile Sayısı	4.115
Özel Kreş ve Gündüz Bakım Evlerinde Ücretsiz Bakılan	2.237

Kaynak: <http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/istatistikler>, 2016

Tablo 2’de görüldüğü gibi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Çocuk hizmetlerine yönelik istatistikler verilmiştir. Buna göre kuruluş bakımı altında bulunan çocuk sayısı 13.319, koruma altına alınmadan aile yanında destek verilen çocuk sayısı 84.872, aileye döndürülen çocuk sayısı 11.227, evlat edindirilen çocuk sayısı 15.007, koruyucu aile yanında bakımı sağlanan çocuk sayısı 5.004, koruyucu aile sayısı 4.115, özel kreş ve gündüz bakım evlerinde ücretsiz bakılan çocuk sayısı 2.237’dir.

1.4.2. Kurum Bakımı

Bakım yöntemlerinden bir tanesi olan kurum bakımı bir ailenin olmadığı ya da ailenin fonksiyonlarını yerine getiremediği durumlarda, kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocuklara resmi ya da özel kurumlarca geçici ya da sürekli olarak sunulan bakım hizmetidir. Kurum bakımı altındaki çocuklar, kendileriyle herhangi bir kan bağı olmayan aynı durumdaki çocuklarla bir arada topluca yaşamakta ve kendileriyle biyolojik bir yakınlığı olmayan yetişkinlerce bakılmaktadırlar (Şenocak, 2006:180-181).

Korunma altına alınan her çocuk kurum bakımına alındıktan sonra çocuk için uygun görülen Bakım modellerinden yararlandırılır.

Aile Sosyal Politilalar Bakanlığı bünyesinde olan Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü çocuklara ilişkin hizmetleri yürütmektedir. Bu Genel müdürlüğe bağlı, Bakım hizmetleri Daire Başkanlığı; 0-18 yaş grubunda haklarında korunma kararı olan ve kurum bakımına alınan çocukların korunması, bakımı, eğitimi, iş ve meslek sahibi olmalarını sağlayan birimlerdir. Çocuğun bakım hizmetinden sorumlu olan kurumlar Çocuk Yuvaları, Yetiştirme Yurtları, Sevgi Evleri, Çocuk Evleri Siteleri ve Çocuk Destek Merkezleridir.

Çocuk 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununa veya 5395 sayılı Çocuk koruma Kanununa göre korunma altına alındıktan sonra ASPB'ye bağlı ÇHGM bünyesindeki bir kuruluşa yerleştirilmektedir. Bu kuruluşların tanıtımı aşağıda açıklanmıştır.

1.4.2.1. Çocuk Yuvaları

Çocuk yuvaları 0-12 yaş arasında korunma altına alınan çocukların bakım hizmetinin verildiği kuruluşlardır. Bu kuruluşlarda çocukların, bedensel, psiko-sosyal ve duygusal gelişimleri sağlıklı ve topluma yararlı bireyler olarak yetişmelerini sağlamak amacıyla hizmet verilmektedir. 2016 yılı itibariyle Türkiye'de 6 adet Çocuk Yuvası bulunmakta ve 323 çocuğa hizmet vermektedir. Günümüzde Çocuk Evleri Sitelerine dönüştürülmeleri amaçlanmıştır.

1.4.2.2. Yetiştirme Yurtları

Yetiştirme yurtları, 13-18 yaş ve 18 yaşın üzerinde korunma kararının devamını gerektiren koşulları taşıyan korunmaya muhtaç çocukları; Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı, demokrasi bilincine sahip, insan haklarına saygılı, çağdaş, beden, ruh ve duygusal gelişimleri sağlıklı, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmek, korumak, bir iş veya meslek sahibi yapmakla görevli kuruluşlardır. 2016 yılı itibariyle Türkiye’de 8 adet Yetiştirme Yurdu bulunmakta ve 396 çocuğa hizmet vermektedir. Günümüzde Çocuk Evleri Sitelerine dönüştürülmeleri amaçlanmıştır.

1.4.2.3. Çocuk Yuvaları Ve Yetiştirme Yurtları

0-12 yaş arası korunma kararı alınan ve 13-18 yaş arası korunma kararı olan kız çocuklarının, korunması, bakımı ve iş veya meslek sahibi edilmelerini amaçlayan yatılı kuruluştur. 2016 yılı itibariyle Türkiye’de 4 adet Çocuk Yuvası ve Kız Yetiştirme Yurdu bulunmakta ve 254 çocuğa hizmet vermektedir. Günümüzde Çocuk Evleri Sitelerine dönüştürülmeleri amaçlanmıştır.

1.4.2.4. Sevgi Evleri

Sevgi Evleri koğuş tipi kurum bakımı yerine; villa tipi evlerde kampüs içerisinde 10-12 çocuğun bir arada yaşadığı, aile ortamının amaçlandığı ve çocukların temel gereksinimlerinin sağlandığı kuruluşlardır. Sevgi Evlerinin içerisinde sosyal salon, spor salonu, resim atölyesi ve çocuk oyun parkı bulunun kuruluşlardır. Sevgi evlerinin içerisinde çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu bir arada olabilmektedir. Aynı zamanda çocuk yuvası ve yetiştirme yurdu ayrı şekilde hizmet verebilmektedir. 2016 yılı itibariyle Türkiye’de 92 adet Sevgi Evi bulunmakta ve 5257 çocuğa hizmet vermektedir. Günümüzde Çocuk evleri sitesi olarak adlandırılmıştır.

1.4.2.5. Çocuk Evleri Sitesi

Çocuk evleri sitesi sevgi evlerinin evdeki çocuk sayısının ortalama 8 olarak sabitlenip, daha az sayıdaki yaş guruplarının birbirine uyumlu çocukların bir arada kaldığı evlerdir. Aile ortamının amaçlandığı ve çocukların temel gereksinimlerinin sağlandığı kuruluşlardır. Çocuk evleri siteleri aynı kampüs içerisinde villa tipi evlerden oluşan, içerisinde sosyal salon, spor salonu, resim atölyesi ve çocuk oyun

parkı bulunun kuruluşlardır. 2016 yılı itibariyle Türkiye’de 92 adet Çocuk Evleri Sitesi bulunmakta ve 5257 çocuğa hizmet vermektedir.

1.4.2.6. Çocuk Evleri

Çocuk Evleri il merkezlerinde, tercihen okul ve hastaneye yakın, bir apartman dairesinin kiralanarak ev ortamı ve aile ortamının sunulduğu 5-8 çocuğun bir arada kaldığı evlerdir. Çocukların topluma daha kolay uyum sağlayabilmeleri için bir apartman dairesinde hayata hazırlanmaları amaçlanmaktadır. Günümüzde en etkili kurum bakımı olduğu düşünülmektedir. Çocuk evlerine kurum bakımına alınan çocukların uyumlu ve akademik düzeyi yüksek çocuklar arasından seçilmektedir. Çocuk evleri son on yıldır uygulanan ve hizmet modeli olarak en başarılı yatılı kuruluş olarak görülmektedir. 2016 yılı itibariyle Türkiye’de 1092 adet Çocuk Evi bulunmakta ve 5626 çocuğa hizmet vermektedir.

1.4.2.7. Çocuk Destek Merkezleri

Çocuk Destek Merkezleri 11-18 yaş grubu çocukların suça sürüklenmesi, suç mağduru olması veya sokakta sosyal tehlikelerle karşı karşıya kalması sebebiyle haklarında bakım tedbiri veya korunma kararı verilen çocukların kaldığı merkezlerdir. Çocukların psiko-sosyal desteğe ihtiyaç duyduğu tespit edilenlere, Bakanlığa bağlı olarak geçici süre bakım ve korunmalarının sağlandığı, bu süre içerisinde aile, yakın çevre ve toplum ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü; çocukların mağduriyet, suça sürüklenme, yaş ve cinsiyet durumuna göre ayrı ayrı yapılandırılan veya ihtisaslaştırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlardır. 2016 yılı itibariyle Türkiye’de 68 adet Çocuk Destek Merkezi bulunmakta ve 1463 çocuğa hizmet vermektedir (ASPB,2016).

1.4.3. Aile Yanında Destek Faaliyetleri

Aile; bir çocuğun doğumundan gelişim sürecinden geçerek yetişkin bir birey olarak hayata adım atmasında en büyük rol alacak bir kurumdur. Ancak sağlıklı olmayan bir aile iyi bir çocuk yetiştiremeyeceğinden bu rolü devlet kaçınılmaz durumlarda üstlenmektedir. Aile odaklı bir bakım yöntemi her zaman kurum bakımından iyidir ancak çocuğun gelişimi risk altına girdiğinde kurum bakımı kaçınılmaz olmaktadır. Aileye döndürülmesi mümkün olmayan çocuk için kurum

bakım modeli kişisel gelişiminin sağlıklı yürüyebilmesi açısından çok gerekli hale gelmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, son yıllarda hizmet sunumunda yapmış olduğu değişiklikle kuruluş bakım odaklı hizmetler yerine aile yanında bakım odaklı hizmetlere ağırlık ve öncelik vermektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 2. maddesi (g) bendinde, “öncelikle çocuğun aile içinde yetiştirilmesi ve desteklenmesi için aileyi eğitim, danışmanlık ve sosyal desteklerle güçlendirmek” Bakanlığın görevleri arasında sayılmaktadır.

Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği gereği çocukların kurum bakımına alınmaksızın desteklenmesi kapsamında sosyal ekonomik destek hizmetleri yürütülmektedir. Bu hizmetler 81 İl Müdürlüklerince ülke düzeyinde korunmaya, yardıma ve bakıma muhtaç kişilere kurum bakımına alternatif hizmet olarak sunulmakta böylece ekonomik yetersizlikten kaynaklanan nedenlerden dolayı kurum bakımı hizmeti almak isteyen kişiler aile yanında sosyal yardımlarla desteklenerek aile bütünlüğü korunmuş olmaktadır.

1.4.3.1. Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri

Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti, sosyal ve ekonomik yoksunluk içinde olan kişi ve ailelerin çocuklarının ailesi ya da yakınları yanında bakılmasının sağlanması amacıyla uygulanmaktadır.

Sosyal yardımlar yoksulluk içinde olup temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve yaşamlarını en düşük düzeyde dahi sürdürmekte güçlük çeken kişi ve ailelere karşılıksız olarak sağlanan, aynı ve nakdi olarak yapılan yardımları kapsamaktadır. Sosyal yardımlar süreli ve geçici olmak üzere iki şekilde yapılmaktadır.

Süreli sosyal yardım, muhtaç kişilere karşılaştıkları hayat güçlüklerini gidermek amacıyla kurumun bütçe imkanları ölçüsünde yapılacak 1 yıl ve daha uzun süreli yardımları kapsamaktadır. Aileler periyodik olarak izlenmekte yardım alma durumları ortadan kalmadığı sürece 2 yıllık süreçler halinde yardımları devam etmektedir.

Geçici sosyal yardım, sosyal ve ekonomik bir sorunun çözümünde yardımcı olabilmek amacıyla, yılda bir, en çok iki defaya mahsus olmak üzere yapılan yardımları ifade etmektedir. Çocuklar için ödenen Sosyal yardımlar çocukların öğrenim durumlarına göre değişmektedir (ASPB, 2016).

1.4.4. Evlat Edindirme Hizmetleri

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının korunmaya ihtiyacı olan çocuk kapsamında öncelikli olarak tercih ettiği hizmet modellerinden olan evlat edinme; çocuğun iyi bir aile ortamında yetişmesini sağlamaktır. Evlat edinmede çocuğun uygun olan ailenin incelenerek çocuk ve aileyi hukuki bağ kurularak bir araya getirmesini sağlamaktır.

Evlat Edinme Koşulları aşağıda belirtilen şekilde işlemektedir:

Evlât edinmede (ASPB, çocuk hizmetleri.aile.gov.tr/uygulamalar/evlat-edinme, 2017);

- Küçüğün, evlât edinen tarafından en az bir yıl süreyle bakılmış ve eğitilmiş olması,
- Evlât edinmenin her halde küçüğün yararına bulunması ve evlât edinenin diğer çocuklarının yararlarının, hakkaniyete aykırı bir biçimde zedelenmemesi,
- Evlât edinecek kişi veya eşlerin, evlât edinilenden en az onsekiz yaş büyük olması,
- Evlat edinen ile edinilen arasında en fazla 40 yaş fark olması,
- Ayırt etme gücüne sahip olan küçüğün rızasının alınması,
- 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun 311 inci ve 312 nci maddelerinde yer alan hükümler hariç, 309 uncu maddesinde belirtilen şekilde küçüğün ana ve babasının rızasının bulunması,
- Küçüğün vesayet altında olması halinde, Türk Medenî Kanununun 397 nci maddesinde öngörülen vesayet dairelerinin izninin alınmış olması,

- Eşlerin en az beş yıldan beri evli olmaları veya her ikisinin de otuz yaşını doldurmuş bulunmaları, koşulları aranmaktadır

Çocukların ailelerinden sürekli olarak ayrılmalarının zorunlu olduğu veya kendilerini koruyacak kimselerinin bulunmadığı hâllerde evlat edinme en iyi bakım modeli olarak kabul edilmektedir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu evlat edinmeyi, mahkeme kararı ile kurulabilen bir hısımlık ilişkisi olarak ifade etmektedir. Evlat edinme, söz konusu Kanunun 305–320. maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre: Evlat edinme, koşulları sonuçları ve sona ermesi bakımından hâkimin izni ile tamamlanan hukuksal bir kurum olup evlat edinene evlatlık arasında evlilik içi soy bağına benzer bir hısımlık ilişkisi meydana getirmektedir. Evlat edinme, ana–babası hukuken ya da fiilen belli olmayan veya ana–babası bulunmakla birlikte asıl ailesinde sağlıklı yetişme olanağı bulunmayan çocukların, başka bir ailenin devamlı ve asli üyesi durumuna gelmesini sağlar. Evlat edinme sonucunda, çocuk evlat edinenin soyadını alarak onun velayetine girer ve onun mirasçısı olur (Yazıcı, 2014: 251).

1.4.5. Koruyucu Aile Hizmetleri

ASPB'nin öncelikli hizmet modellerinden olan hizmet türü koruyucu aile hizmet modelidir. Koruyucu Aile Hizmetinde temel amaç sosyal çalışma görevlisinin yapacağı sosyal inceleme sonucunda korunmaya muhtaç çocukların korunmalarını gerektiren süre içerisinde aile ortamında yetiştirilmesine yönelik, çocuğun durumuna en uygun koruyucu aile seçimini yaparak çocuğu ailenin yanına yerleştirmektir.

Türkiye'de koruyucu aile bakımı, 1961 yılında uygulanmaya başlamıştır. 2016 ASPB istatistiklerine göre Türkiye genelinde Koruyucu aile sayısı 4.115 olup, aile yanında koruyucu bakımı sağlanan korunmaya ihtiyacı olan çocuk sayısı 5.004'tür. Aileler bakımını üstlenmiş oldukları çocuklar için; çocukların eğitim durumlarına göre bakım ücreti alabilmektedir. Aynı zamanda gönüllü koruyucu aile olup herhangi bir ücret talep etmeyen ailelerde bulunmaktadır. Koruyucu aile olan bireyler çocuğun bakımından sorumlu olup, çocuğun velayetini üstlenememektedirler.

Koruyucu Aile olabilmek için;

Koruyucu Ailenin,

- Türk Vatandaşı olması ve Türkiye’de sürekli ikamet etmesi,
- 25-65 yaş aralığında bulunması,
- En az ilkokul düzeyinde eğitim almış olması,
- Düzenli gelire sahip olması gerekmektedir.

Koruyucu aile modelleri çocuğun korunmaya muhtaçlık ve aciliyet durumuna göre farklılık göstermektedir. Uygulanan dört tane koruyucu aile modeli mevcuttur.

Bunlar;

Akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeli; veli ya da vasi dışında kalan kan bağı bulunan akrabalar ya da çocuğun iletişim içinde olduğu veya tanıdığı bakıcı, komşu gibi yakın çevresinde olan, tercih etmeleri halinde en az temel ana, baba eğitimleri kapsamında eğitim almış kişi ve ailelerin sağladığı bakımdır.

Geçici koruyucu aile modeli; acil koruma gereken ya da hakkında hizmet planı oluşturulmamış ve kuruluş bakımına yerleştirilmemiş ya da kendisi için planlanan hizmet modelinden çeşitli nedenlerle henüz yararlandırılmamış çocuklar için, temel ana, baba eğitimleri ve koruyucu aile birinci ve ikinci kademe eğitimini almış profesyonel kişi ve ailelerin sağladığı birkaç gün ile en fazla bir ay arasında değişen bakım türüdür.

Sürelili koruyucu aile modeli; öz ailesi yanına kısa sürede döndürülme imkânı bulunmayan ya da kalıcı olarak aile yanına yerleştirilemeyen çocuklara, tercihen temel ana-baba eğitimleri ve koruyucu aile birinci kademe eğitimini almış kişi ve ailelerin sağladığı bakımdır.

Uzmanlaşmış koruyucu aile modeli; özel zorlukları ve ihtiyaçları olan çocuklara yardımcı olabilecek lisans eğitimine sahip olan veya eşlerden biri en az ilköğretim düzeyinde olmak üzere temel ana, baba eğitimleri, koruyucu aile birinci ve ikinci kademe eğitimlerini almış kişi ve ailelerin sağladığı bakımdır.

Koruyucu aile olmak isteyen bireylere koruyucu aile eğitimlerini tamamlamadan çocuk yerleştirilmemektedir (2012, Koruyucu Aile Yönetmeliği).

Koruyucu ailedeki bakımın ergenliğe giren çocuklar için çok etkili olmayacağı çünkü kişiliğin oluşumu gerçekleştiği ve aileye olan ilgilinin azaldığı yapılan araştırmalarda görülmektedir. Aile ortamından uzak büyüyen bireyin aileye ve geleceğe bakışının çok olumlu olamayacağı ve topluma entegre olma konusunda ciddi sıkıntılar yaşayacağı kaçınılmazdır. Bu sebeple yetiştirme yurtlarında kalan çocukların mümkün olduğunca koruyucu aile hizmetinden faydalandırılması gerektiği; bu hizmetten yararlandırılmayan çocuklar içinde buldukları kurum içerisinde öncelikli olarak bakıcı annelerin ve ilgili meslek elemanlarının çocuğa aile kavramlarının yaşatabilecek donanımlı kişilerin olması gerektiği bilinmektedir. Türkiye’de koruyucu aile oranının çok düşük olduğu ancak Avrupa’ya bakıldığında koruyucu aile modelinin tercih edildiği hatta bazı ülkelerde profesyonel koruyucu ailelerin olduğu ve çocukların kurum bakımına hiç alınmadan koruyucu ailelerin yanına yerleştirildiği bilinmektedir.

1.5. KURUM BAKIMI DENEYİMİ OLAN ÇOCUK, GENÇ VE YETİŞKİN BİREYLER

Bu bölümde Türkiye’de kurum bakımı deneyimi olan çocuk, genç ve yetişkin bireylerle ilgili bilgiler yer almaktadır. Çocukların korunma altına alınma sebepleri, kurum bakımına alınan çocukların psiko-sosyal özellikleri, toplumsal entegrasyon kavramı, kurum bakımından sonra işe yerleştirme ve kurum sonrası rehberlik hizmetleri, yetiştirme yurdundan ayrılan bireylerin sorunları, yurttan ayrılan bireylerin sivil toplum örgütleri ve yurttan ayrılan gençler ile ilgili istatistiklere ait bilgiler yer almaktadır.

1.5.1. Türkiye’de Çocukların Korunma Altına Alınma Sebepleri

Korunmaya muhtaçlığa yol açan nedenlerin ekonomik, sosyal ve kişisel nedenlerden kaynaklandığı bildirilmektedir. Kötü alışkanlıklar, alkol ve madde bağımlılığı gibi unsurlar kişisel nedenleri oluştururken, yoksulluk, işsizlik, göç, savaşlar ve doğal afetler, sosyal dışlanma gibi unsurlar ise ekonomik ve sosyal nedenleri oluşturmaktadır. Türkiye’de (SHÇEK) 2005 yılında kurumlarda kalan

13.742 çocuk üzerinde yapılan bir araştırmaya göre çocukların kurum bakımına alınmasına neden olan etkenler aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Tablo 3: Çocukların Korunma Altına Alınma Sebepleri İle ilgili İstatistikler

Ekonomik Ve Sosyal Yoksunluk	% 69,5
Ebeveynlerinin Çocuğu Terk Etmesi	% 33,4
Anne yada Babanın Ceza Evine Girmesi	% 21,2
Çocuğun Aile İçinde Ve Dışında Cinsel İstismara Veya Kötü Muameleye Uğraması	% 7,7
Anne Veya Babanın Ölümü	% 5,7
Ailenin Fiziksel Ve Duygusal İstismarı	% 1,5
Üvey Annenin yada Babanın Çocuğu Kabul Etmemesi, Doğal Afetler Ve Terör Gibi Diğer Nedenler	% 6,6

Kaynak: Yazıcı, 2012: 515

Tablo 3’de görüldüğü gibi, çocukların kurum bakımına alınmasına neden olan etkenler % 69,5 ile ekonomik ve sosyal yoksunluk, % 33,4 ile ebeveynlerinin çocuğu terk etmesi, % 21,2 anne ya da babanın ceza evine girmesi, % 7,7 çocuğun aile içinde ve dışında cinsel istismara veya kötü muameleye uğraması, % 5,7 anne veya babanın ölümü, % 1,5 ailenin fiziksel ve duygusal istismarı, % 6,6 üvey annenin ya da babanın çocuğu kabul etmemesi, doğal afetler ve terör gibi diğer nedenler izlemektedir (Yazıcı,2012: 515).

Elmacı (2010:950), yapmış olduğu araştırmasında çocukların korunmaya muhtaç hale gelmelerinde ailenin ekonomik koşulları ve demografik özellikleri; anne ve babanın medeni durumları ve hayatta olup olmamaları; anne ve babanın çocuk yetiştirme anlayışı; çocuğa yönelik değerler ve tutumlar; çocuğu kötü yola yönlendirme eğilimleri; aile bireylerinin yaşam tarzları, evlilik dışı ilişkiler gibi unsurlar etkili olduğunu bildirmektedir.

Kesen, Karakuş ve Deniz (2012:149), yapmış oldukları araştırma sonucunda, ensest, cinsel/fiziksel/duygusal istismar ve zorla evlendirme sonucunda kız çocukların yetiştirme yurtlarına erkek çocuklara göre daha çok sayıda geldiğini bildirmektedirler. Boşanma, ekonomik yetersizlik, terk edilme, ebeveyn ölümü nedeni ile erkek çocuklarının kız çocuklardan daha fazla sayıda geldiği; çocuk yaşta zorla evlendirmenin de bir tür istismar olduğu kabul edildiğinde kız çocuklarının daha çok istismar gruplarında mağdur oldukları ortaya çıkmaktadır. Yapılan bu araştırmada

istismarın kız çocuklar üzerinde daha etkili olduğu düşünülürken; boşanma, terk edilme, ekonomik yetersizlik, ebeveyn ölümü durumlarında, genelde toplumun, kız çocuklarının aile ya da akraba yanında bakımını tercih etmekte olduğu bildirilmektedir. Erkek çocukların istismar edilmeyeceği ve aile dışında da bakımının sağlanabileceği görüşü erkek çocukların terk edilme, ekonomik yetersizlik, ebeveyn ölümü durumlarında yetiştirme yurtlarına yerleşmelerine neden olmaktadır. Ayrıca kız çocuklarının kontrollerinin erkek çocuklara göre daha kolay olduğu ve evde ücretsiz iş gücü olarak kullanabilecekleri ihtimalinde nedenlerdeki sayı farkını ortaya koyduğu ifade edilmektedir.

1.5.2. Kurum Bakımına Alınan Çocukların Psiko-Sosyal Özellikleri

Yıldız (2004: 163), yaptığı kapsamlı araştırmasında, SPLITZ, Bowlby, Aubry gibi bilim adamlarının, çocuklar üzerinde yaptıkları araştırmalarda, anne sevgisinden mahrum olarak yetişen çocukların, ruh sağlığının ileride telafi edilmeyecek düzeyde bozulduğunu bildirmektedir.

Yurteri Tiryaki ve Baran (2015: 24), yapmış oldukları araştırmalarında kurum bakımı altındaki çocukların farklı alanlardaki gelişim düzeylerini saptamaya yönelik yapılan tespitlerinde; çocukların kronolojik yaşlarına göre gelişimsel gerilikler olduğu, özellikle duygusal ve davranışsal sorunların, aile yanında büyüyen çocuklarla karşılaştırıldığında daha fazla saptandığı bildirilmektedir. Ayrıca kuruma erken yerleştirilme ve kurumda kalma süresinin uzunluğunun, olumsuz etkilenmeyi arttırdığı belirtilmektedir.

Öntaş Cankurtaran (1998: 34,35), yapmış olduğu araştırmasında doğumdan başlayarak yurtda büyüyen çocuklarda daha fazla kişilik bozukluğu olduğunu, aile hayatından daha erken çocuklukta yoksun kalan çocukların okula uyumda, başkaları ile duygusal ilişki kurabilmede ve özellikle dil gelişiminde yetersiz kaldıklarını bildirmektedir. Bunlar apatik, huzursuz, konsantrasyon gösteremeyen, agresif, duygusal bakımdan kopuk, ilgi çekmeye çalışan davranışlarına karşın başka insanlarla derin ve uzun süreli arkadaşlıklar kuramayan kişilikler olduğunu ileri sürmektedir.

Özgür (2011:100), yapmış olduğu incelemesinde kurum bakımında kalan çocukların davranış sorunları arasında bu çocuklarda bağımlılık, anksiyeteden kaynaklanan saldırganlık, tahripkarlık, öfke nöbetleri gibi davranışlar, çeşitli korkular,

hiperaktif, obsesif ve kompulsif ruhsal bozukluklar; ebeveyn yoksunu, ihmal ve istismar edilmiş, parçalanmış ve geçimsiz aileden gelen çocuklarda psikosomatik, psikomotor, duygusal bozukluklar ve bozuk sosyal ilişkiler görüldüğünü bildirmektedir.

Kurumlarda büyüyen ve ailesi yanında kalan çocukların karşılaştırıldığı çalışmalarda, kurum bakımının duygusal ve davranışsal gelişimi olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Yetersiz ego gelişimi nedeniyle yas ve üzüntünün çocukluk döneminde görülemeyeceğini savunanlar olmakla birlikte, alan yazında kurum bakımı altındaki çocukların yas ve üzüntüyü yaşadıkları, yas sürecine ilişkin belirtilerin gelişim özelliklerine göre farklılaşmakla birlikte pek çok çocukta gözlemlenebildiği belirtilmektedir (Yurteri Tiryaki ve Baran, 2015: 25).

Üstün ve Akman (2002:229), araştırmalarında korunmaya muhtaç çocukların benlik algılarını incelemiş ve güçlü bir benlik kavramının gelişmesi için bireyin ancak koşulsuz bir sevgi ortamında yetişmesiyle mümkün olabileceğini, bireyin kişiliğinin temellerinin aile içinde atıldığını bildirmektedirler. Çocukların ailesinden destek, koruma, ilgi, şefkat görmesi ve ailesi ile yaşadığı deneyimler olumlu ise, pozitif bir ego geliştirir ve kendisi ile ilgili duyguları olacağını, ancak çocukların böyle bir aile ortamından yoksun büyümesi kendisinin sevilmediğinin, istenmediğinin düşünmesi, kendisi ile ilgili düşüncelerinin ise olumsuz olacağını ifade etmektedirler. Sevgi dolu aile ortamından yoksun büyümüş çocukların kendisi ile ilgili düşüncelerinin ve özsaygılarının ciddi şekilde zarar gördüğünü aktarmaktadırlar. Bu çocukların sağlıklı benlik gelişiminin olabilmesi için, kurum personelinin uygun rol modelleri olması, bu çocuklarla profesyonelce ilgilenmeleri, çocukların özbenliklerini bulmalarına yardımcı olmaları, özdisiplin gelişimini desteklemeleri ve onaylamaları, özdisiplin gelişimini desteklemeleri ve onaylamaları, stresle mücadele yollarını öğretmeleri, fiziksel çevrelerini sosyal destekleyici olarak düzenlemeleri ve çocuklarda yargılama gücünü geliştirmeleri gerektiğini savunmaktadırlar.

Demirbilek (2000:140), makalesinde yurtlarda kalan gençlerde “çatışma” davranışının yoğun olarak görüldüğünü, ilgisizlik, çevreyi umursamazlık, insanlara sokulamama, arkadaşlık kuramama, öğrenmeye karşı ilgisizlik, saldırganlık, çalma ve okuldan kaçma gibi ortak davranış özellikleri sergilediklerini bildirmektedir.

Gençlik dönemi olarak ele alınan 12-24 arası yaşlar; enerji, hırs, başarı arzusu, farklı ilgi ve değerler gibi birtakım etkinliklerin baskın olduğu bir dönemdir. 12-24 yaş arasındaki kişilerde, orijinal olma isteğinin üst düzeylerde olduğu bilinen gerçeklerdendir. Herhangi bir hobi kazandırmak, kişinin orijinal olma isteğini doğru yolda kanalize edilmesini sağlayabilir. Yoksa, orijinal olma adına birtakım sapma davranışlar içine girilmesi ve bu davranışların ileriki yaşamda da sürdürülmesi ihtimali bulunmaktadır (Yıldız, 2004:181).

1.5.3. Toplumsal Entegrasyon

Yıldız'a göre (2004:165), toplumsal bütünleşmeyi kişinin sosyalleşmesinde; aile, okul, iş, oyun, arkadaş grubu, akran, kitle iletişim araçları, sanat ürünleri vs. unsurlar etkin rol oynarken, yetiştirme yurdu ve çocuk yuvası da, bir yönüyle ailenin görevini, bir yanıyla da okulun işlevini tamamlamaktadır. Bahsedilen işlevin gereğince yerine getirilmesinin ölçüsü, yurt yada yuvanın aile ortamına benzeme derecesidir. Bu kurumlarda, "aile havası" yakalanabildiği ölçüde, toplumsal açıdan bütünleşme problemi yaşamayan veya bu problemi "çok hafif atlatan" kişilerin topluma kazandırılmaları mümkündür. Toplumsallaşmada, kurumların etki dereceleri ve öncelikleri de önemli bir konudur. Toplumsallaşmada, birinci derecede önde olan kurum aile olmalıdır. Bunu okul, iletişim aracı, çevre gibi unsurlar takip etmelidir.

Yetiştirme yurtlarından ayrılan bireylerin toplumsallaşmaları ile ilgili yapılan araştırmaların sonucunda yurtların fiziki ortamları ne kadar iyi de olsa, bir yurt ortamında, sıcak duygular ve bedensel temas, duygusal ve zihinsel gelişim ve öğrenmeye karşı motivasyonun yetersiz kaldığı bildirilmektedir. Çeşitli nedenlerle aile ortamından yoksun büyümüş çocukların çevresel uyarıcılardan uzak kalması, birebir etkileşim modelinin çok önem taşıdığı erken çocukluk döneminde bire bir yerine pek çok bakıcı tarafından bakılması gelişim açısından bireylerin sorunlar yaşamasına neden olduğu vurgulanmaktadır.

"Bu duygusal açlığın giderilmesi için, yetiştirme yurtlarında, sistematik bir değer eğitimi verilmelidir. Bununla beraber, yurtlarda kalan çocukların sosyal entegrasyonu için, sık sık çocuklar yurt dışındaki yaşamla ilişkili faaliyetlerin içerisinde yer almalıdırlar" (Öcal ve Kemer kaya, 2011:78).

Bozok (2011:26) bir araştırmasında, yetiştirme yurdu yaşantısını toplumsal bağlamdan kopuk, kesin sınırlarla yalıtılmış ve sadece kendi iç dinamikleriyle işleyen bir deneyim olmadığını, bu yaşantının gündelik olanın akışı içerisinde, hâlihazırdaki toplumsal değer yargılarının, belli sınıflara özgü yaşam pratiklerinin ve ekonomik koşulların etkisi altında şekillendiğini bildirmektedir. Yetiştirme yurdu deneyiminin toplumsal, sıradan ve gündelik olanın içinde olduğunu, diğer taraftan da toplumsal, sıradan ve gündelik olanın, yetiştirme yurdu deneyiminin içinde yer aldığını savunmaktadır.

Yıldız (2004:165), sosyalleşmeyi “benimsemek” olarak ele almaktadır. Toplumun düşünce kategorilerine, fikir sistemine, inançlarına, geleneklerine, ahlaksal değerlerine uyum sağlanması, toplumsal bütünleşme çerçevesinde ele alınması gerektiğini savunmaktadır. Sosyalleşmek bir grup yada topluluğun yaşam biçiminin ve davranış örüntülerinin öğrenilmesi; değer, norm ve beklentilerin benimsenerek kişilikle bütünleştirilmesini bu çerçevede değerlendirmektedir. Toplumun yaşama biçimi, bilgi birikimi ve deneyimleri, becerileri, alışkanlıkları, ilgileri, değer yargıları, inanç sistemi, yaptırımları, davranış kalıpları, beklentileri, idealleri; bireyin içinde yaşadığı toplumun, normlarını, değerlerini, kendisinden beklenen rolleri, tutumları ve davranış yapılarını, toplumsal etkileşim için gerekli becerileri, benlik ve kimlik duygusunu kazanma ve içinde yaşadığı kültürü içselleştirme süreci olarak bildirmektedir.

“Yetiştirme yurtlarında kalmış bireylerin topluma entegrasyonu, sorumlu tüm kesimleri ilgilendiren bir konudur. Sosyalleşmenin gerçekleşmediği yerlerde sosyal dışlanmışlık ya da antisosyal davranış biçimlerini görmek mümkündür” (Öcal, Kemer kaya ve Arastaman, 2013:50).

1.5.4. Kurum Bakımından Sonra İşe Yerleştirme Ve Kurum Sonrası Rehberlik

Kurum bakımından sonra ASPB kurumlardan ayrılan gençlerin işe yerleştirme sürecinde, Sosyal ve Ekonomik Destek için müracaat için yardım sağlanmasında, iş hayatına uyum seminerleri düzenlenmekte ve bakım sonrası rehberlik çalışmaları yapmakla yükümlüdür. Bu süreçlerle ilgili bilgilere aşağıda yer verilmektedir.

- İşe Yerleştirme Sürecinde korunma ve bakım altında yetişen kişilerin kamu kurumlarında istihdamı 2828 sayılı Kanunun ek 1. maddesine göre yapılmaktadır. 6518 sayılı Kanunun 20. maddesi ile 2828 sayılı Kanunun ek 1. maddesinde düzenleme yapılmıştır. Yapılan düzenleme istihdam hakkından yararlanacak kişilerin kamu kurumlarına yerleştirilmesinde merkezi sınav sonucu veya kura sonuçlarının kullanılması hükmü getirilmiştir. Hazırlanan yönetmelikle lise ve üstü öğrenim durumundakilerin KPSS sonucuna göre memur unvanlı kadrolara atanması, ilköğretim ve ilkokul mezunlarının ise kura sonucuna göre hizmetli kadrolarına atanması hükmü getirilmiştir. Yapılan düzenleme ile tüm kamu kurumlarının % 0,1 (binde bir) oranında kontenjan ayırmasının yanı sıra bin kişinin altında personeli olan kamu kurumlarının da en az bir kontenjan ayırması zorunluluğu getirilmiştir.
- Kurumdan ayrılıp da SED İçin müracaat edenlere yardım sağlanması için korunma ve bakım altında yetişen ve korunma kararı sona erdikten sonra kurumdan ayrılan kişilerden istihdam hakkından yararlanmamış olanlar, ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla İl Müdürlüklerine müracaat etmekte ve bu kapsamda bulunan kişilere Sosyal Ekonomik Destek Yönetmeliğinin 6 (c) maddesi gereği destek sağlanmaktadır.
- İş hayatına uyum seminerleri, ASPB, korunma ve bakım altına alınan ve 6518 sayılı Kanun gereği işe yerleşen gençlerin, görev yerlerine, işe uyumunda yeterli donanımı sağlamak, memur olmanın kazandırdığı hakları, görev ve sorumluluklarını, göreve başlayacağı kurumun idari yapısı ve kurumun protokol düzeni hakkında bilgilendirmek amacıyla iş hayatına uyum seminer programı hazırlanmaktadır.
- Bakım sonrası rehberlik çalışmaları kapsamında, korunma ve bakım altındaki bireylerin reşit olarak veya akademik yaşamlarını tamamlamaları ile kuruluş bakımından ayrılmalardan sonra istemeleri halinde bir yıl içerisinde 3 er aylık sürelerle izleme ve rehberlik çalışmaları, en son ayrıldıkları sosyal hizmet modelinden görevlendirilen meslek elemanı tarafından yapılmaktadır. Reşit olarak kurum bakımından ayrılan gençlerin izlenmesi ve ihtiyaç duyulan rehberlik çalışmaları için il müdürlükleri bünyesinde 2013 yılında oluşturulan Bakım Sonrası Rehberlik İzleme ve Değerlendirme Komisyonları da bulunmaktadır. Komisyon; hayatının herhangi bir döneminde destek ve

rehberlik çalışmasına ihtiyaç duyan gençlerimiz için bir destek mekanizmasıdır. İlgili komisyon aynı zamanda 2828 sayılı Kanunun ek 1. maddesi kapsamında işe yerleştirilen gençlerin, yaşadıkları sorunların çözümüne destek sağlamak ve ihtiyaç duydukları konularda gerekli rehberlik çalışmalarını yürütmektedir. Bakım Sonrası Rehberlik İzleme ve Değerlendirme Komisyonlarında İl müdürlüklerinin personel durumuna göre, sosyal çalışmacı, psikolog, çocuk gelişimci, öğretmen ve sosyolog unvanlı personel görevlendirilmesi yapılmakta, ekip çalışması ile rehberlik çalışmaları yapılmaktadır. ASPB, korunma ve bakım altına alınan ve 2828 sayılı Kanunun ek 1. maddesi gereği işe yerleşen gençlerin, görev yerlerine, işe uyumunda yeterli donanımı sağlamak, memur olmanın kazandırdığı hakları, görev ve sorumluluklarını, göreve başlayacağı kurumun idari yapısı ve kurumun protokol düzeni hakkında bilgilendirmek amacıyla Bakanlık tarafından iş hayatına uyum seminer programı hazırlanmaktadır. Bu konuda, 2010 yılında çıkartılan Gençlerin İstihdamı, Hayata Hazırlama ve Bakım Sonrası Rehberlik konulu 2016/1 sayılı Genelge “Sosyal Hizmetler Kanunu Kapsamında Tanınan İstihdam Hakkının Kullanımı ve Bakım Sonrası Rehberlik Hizmetleri” olarak revize edilmiştir (ASPB, 2016 , Faaliyet Raporu).

1.5.5. Yetiştirme Yurdundan Ayrılan Bireylerin Sorunları

Bu araştırmada yetiştirme yurtlarından ayrılan bireylerin yurttan ayrıldıktan sonra hayata uyum sağlama konusunda sorunlar yaşadığı anlaşılmaktadır. Bu sorunlar kişiden kişiye farklılıklar göstermektedir.

Türkiye’de 14 bin 800 çocuk ve genç, devlet koruması altındadır. Her yıl ortalama 700 genç ise, reşit olarak devlet korumasından ayrılıp hayata atılmaktadır. Devlet korumasında kalan çocukların ve devlet korumasından ayrılan gençlerin sorunları oldukça kapsamlıdır. Bu sebeple sosyal hizmet politikalarının yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

Türkiye’ye benzer sosyo-ekonomik göstergelere sahip Doğu Avrupa ülkelerindeki kurumlardan ayrılan gençlerin yüzde 14’ü fuhuşa, yüzde 20’si suça, yüzde 10’u ise intihara sürüklenmektedir. Türkiye’de ise düzenli olarak istatistik yayınlanmadığı için kurumdan ayrılan gençlerin akıbetleri tam olarak

bilinememektedir. Kurumdan ayrılan gençlere ilişkin akademik çalışmaların da oldukça yetersiz olduğu görülmektedir. (Alkan, 2014: 6).

Yalçın (2011: 41), kurum bakımı hizmeti alan kesime yönelik yapmış olduğu araştırmasında;

- Kurum bakımından ayrılan her 10 gençten 2'si kendinde eğitim eksikliği olduğunu düşündüğü, kurumların daha eğitilmiş, nitelikli kişiler yetiştirmesi gerektiğini,
- Çocuğu kurum bakımında kalan ailelerin çocukları ile bağlarının zayıfladığı ve ailelerin aile bağlarını güçlendirici, aileyi eğitici/geliştirici hizmetlerinden yararlandırılmadığını, ailelerin %48'inin çocuğunu nadiren ziyaret ettiğini veya hiç ziyaret etmediğini,
- Gençlerin en çok zorlandıkları konunun “sosyal hayata alışmak” olduğunu,
- Yetiştirme yurtlarından ayrılan gençlerin %16'sı ayrılan gençlere rehberlik, danışmanlık hizmeti sağlanması gerektiğini düşündüğünü,
- Bünyesinde yurttan ayrılan gençleri çalıştıran kurum yöneticilerinin %40'ının, gençlerin kişisel gelişimlerinin artırılması gerektiğini; sorumluluk alma isteği, işi ile ilgili inisiyatif kullanma, sorunların üstesinden gelme ve stres altında çalışma becerilerinin geliştirilmesi gerektiğini,
- Toplu yaşamdan kaynaklanan kitle psikolojisi ile bazen olumsuz ortak tutum ve davranışlar gösterdiklerini bildirmektedir.

1.5.6. Yurttan Ayrılan Bireylerin Sivil Toplum Örgütleri

Kurum bakımından ayrılan bireylerin topluma entegre olmasında etken olan sivil toplum örgütleri vardır. Bu toplum örgütlerinden aktif olarak çalışan ve yurttan ayrılan bireylere destek sağlayan dernekler Yurttan ayrılanlar Derneği ve Hayat Sende Derneğidir.

- Yurttan Ayrılanlar Derneği; Yurt Ayder adındaki dernekler yani Yurttan ayrılanlar derneği ismiyle faaliyet göstermektedirler. Bu dernekler her ilde yapılanmıştır. Bu derneklerin amacı Yetiştirme Yurtlarından ayrılan bireylere; yön belirleyerek değişen koşullara uyum sağlamalarına yardımcı olmak ve

başkalarının kazanılmış tecrübelerinden yararlanarak yol göstermektir. Yurttan ayrılanların Derneklerinin bu bireylere yönelik faaliyetleri aşağıda verilmiştir (www.ankarayurtayder.org).

1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kurumlarından ayrılan bireylerin sosyal düzene uyum, yaşadığı sorunlar ve bu sorunların çözümüne yönelik beklentilerine cevap vermek,
 2. ASPB ve diğer sorumlu kurum ve kuruluşlara katkı sağlamak amacıyla bir araya gelmelerini ve sorunların çözümüne katkı sağlayarak sosyal kültürel faaliyetlerle kaynaştırma sağlamak,
 3. Kültürel ve sosyal faaliyetlerde bulunmak,
 4. ASPB'nin kurumlarından ayrılan bireylerin sosyal düzene uyumunda iletişim ağı kurarak, hayat bağında köprü oluşturmak,
 5. ASPB'nin kurumlarından ayrılan bireylerin sosyal ihtiyaçlarına yarar sağlayacak toplantı, Seminer ve konferanslar düzenlemek,
 6. Kurumlardan ayrılan bireylerin işe yerleştirilmelerinde yaşanan sorunların giderilmesi ve yönlendirilmesi açısından ön danışmanlık yapmak,
 7. Toplumu daha yakından tanıma ve kültür yapımızı uyumlaştırarak geliştirmeye yönelik faaliyetlerde bulunmak üzere, topluma hizmet eden diğer sivil toplum örgütleri ile diyaloga geçmek,
 8. Kurumlardan ayrılan bireylerin yaşadığı, canlı tuttuğu Kültürü, tanıtan fotoğraf sergileri, okuma ve söyleşi günleri tertiplemek ve örnekler sunmak,
 9. İhtiyaçları olan üyelerine yardım etmek amacıyla, yasaların el verdiği oranda yardım fonu oluşturma konusunda girişimde bulunmak.
- Hayat Sende Derneği; 2007 yılında yetiştirme yurdunda yetişmiş bir grup idealist gençler topluluğu tarafından kurulmuş bir sivil toplum örgütüdür.

Hayat Sende Derneği, “ yuvaların kapatıldığı, devlet koruması altında yetişen çocuk ve gençlerin hayata sevgi dolu ailelerde eşit ve güçlü bir şekilde atıldığı bir dünya” vizyonuna sahip bir kuruluştur. Misyonları koruma altındaki çocuk ve gençlerin hayatlarına yenilikçi çözümler getirmektir. Amaçları;

1. Koruma altında yetişen çocuk ve gençleri eğitim, iş, burs staj ve hakları konusunda desteklemek.
2. Koruma altında yetişen çocuk ve gençlere ilişkin medyada ve toplumdaki olumsuz eylem ve söylemlerle mücadele etmek.
3. Koruma altında yetişen çocuk ve gençlerin sorunları hakkında farkındalık oluşturmak ve projeler hazırlamak.

Devlet korumasında kalan çocuk ve gençlerin temel yaşam becerilerini kazanmış şekilde eşit ve ayrımcılığa uğramadan hayata atılması için çalışan Hayat Sende Derneği, yuva ve yurtların kapatılması, koruma altındaki çocukların, gençlerin sağlıklı aileler yanında huzurlu bir geleceğe hazırlanması gerektiğini savunmaktadır. Yuva ve yurtların çocukların gelişimlerine verdiği zararlar, dünyada 20. Yüzyılın başından bu yana tartışıldığını ve bu sebeple de yurtların kapatılması konusunda ısrarlı bir tutum izlemekte olan Hayat Sende Derneği, yetiştirme yurtlarında kalmış bireylere destek sağlayan bir kuruluştur.

1.5.7. Yurttan Ayrılan Gençler İle İlgili İstatistikler

Hayat Sende Derneğinin, yapmış olduğu araştırmasında yurttan ayrılan gençler ile ilgili istatistiki bilgiler aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 4: Yurttan Ayrılan Gençler ile İlgili İstatistikler

Uluslararası istatistiklere göre yurttan ayrıldıktan sonra suça sürüklenenlerin oranı	% 20
Uluslararası ist. göre yurttan ayrıldıktan sonra intihar edenlerin oranı	% 10
Uluslararası ist. göre yurttan ayrıldıktan sonra fuhuşa sürüklenen genç kızların oranı	% 10
Yurtta kalan gençlerin 4 yıllık üniversite bitirme oranı	% 10
Yurtta kalan gençlerin 2 yıllık üniversite bitirme oranı	% 40

Kaynak: Hayat Sende Derneği, 2014

Tablo 4’de görüldüğü gibi, yurttan ayrılan gençler ile ilgili istatistikler verilmiştir. Uluslararası istatistiklere göre yurttan ayrıldıktan sonra intihar edenlerin oranı %10’dur. Gençler hayatını düzene koymakta çok zorlanmakta ve psikolojik problemler sonucunda hayatına son vermektedir. Uluslararası istatistiklere göre yurttan ayrıldıktan sonra fuhuşa sürüklenen genç kızların oranı %10’dur. Yurttardan

ayrılan genç kızların kolay para kazanma yolu olarak gördüğü ve çoğunlukla cinsel istismar mağduru kızların fuhuşa karıştığı bilinmektedir. Uluslararası istatistiklere göre yurttan ayrıldıktan sonra suça sürüklenenlerin oranı %20'dir. Yurttan ayrılan bireylerin kurum bakımında iken de suça sürüklenme eğilimi mevcut olduğundan bu gençler hayat tarzı olarak benimsedikleri ve yurttan sonraki hayatlarında da suça karışmaktadırlar. Türkiye'de bu konular ile ilgili yeterli istatistik bulunmadığından Uluslararası istatistiklere yer verilmiştir. Türkiye'de yurtlarda kalan gençlerin 4 yıllık Üniversite Bitirme oranı %10'dur. Bu oranın düşük olduğu görülmektedir. Bunun sebebi ise iş garantisi ve eğitimin zor bir süreç olduğu bakış açısı ve yurttan kalan çocukların akademik becerilerinin düşük olması gösterilebilir. Yurttan kalan gençlerin 2 yıllık Üniversite bitirme oranı %40'dır.

Tablo 5: Yurttan Ayrılan Gençler ile İlgili İstatistikler

Ortalama her yıl 18 yaşında yurttan ayrılan gençlerin sayısı	700
Yurttan ayrıldıktan sonra işe girip işten çıkarılan tahmini kişi sayısı	2.500
Yurttan ayrıldıktan sonra kamuda işe yerleştirmeyi bekleyen kişi sayısı	4.254
Koruyucu ailedeki çocuk ve genç sayısı	3.621
Evlat edindirilen çocuk sayısı	13.025
Devlet korumasında kalan çocuk ve gençlerin sayısı	14.800
Yurttan ayrıldıktan sonra kamuda işe yerleştirilen kişi sayısı	37.864

Kaynak: Hayat Sende Derneği, 2014

Tablo 5'de görüldüğü gibi, ortalama her yıl 18 yaşında yurttan ayrılan gençlerin sayısı 700, yurttan ayrıldıktan sonra işe girip işten çıkarılan tahmini kişi sayısı 4.254, koruyucu ailedeki çocuk ve genç sayısı 3.621, Evlat edindirilen çocuk sayısı 13.025, Devlet korumasında kalan çocuk ve gençlerin sayısı 14.800, yurttan ayrıldıktan sonra kamuda işe yerleştirilen kişi sayısı 37.864' tür.

1.6. KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bulgularını analiz etme açısından konunun Sosyal Hizmet ve Sosyal Politika olması sebebiyle, sosyal hizmet yaklaşımlarını ve hangi yaklaşımlarla konuyu değerlendirileceği önem kazanmaktadır. Aynı zamanda sosyolojik yaklaşıma da konuyla ilgili olarak yer verilmektedir. Öncelikle sosyal hizmetin anlamı ve önemini açıklamak gerekmektedir.

Sosyal hizmet farklı bireyle ve çok farklı alanlarda gerçekleştirilen çeşitli faaliyetleri kapsar. Kendi kendine yardım ve işbirliği ilkesi, değişmekte olan toplum yapısı, toplum içindeki kişi, aile grup ve topluluklar, gereksinimlerin karşılanması, sorunların çözülebilmesi, çevreleriyle karşılıklı uyumlarına yardım etmek, insan kaynaklarıyla, sosyal ve ekonomik koşulların korunması ve geliştirilmesini sağlamak, kendine özgü bilimsel teknik ve metotlar, insan ilişkilerindeki becerilere dayanma, düzenli çalışmaları kapsama ve bir meslek olma unsurlarından oluşmaktadır. Sosyal hizmetin amacı bireylere, ailelere, gruplara ve topluluklara sorunlarıyla başetmeleri ve sosyal işlevselliklerini artırmaları için kapasitelerini geliştirmelerine yardımcı olmaktır (Duyan, Özgür Sayar ve Özbulut, 2008:29, 38).

1.6.1. Sosyal Hizmetin Temel Yaklaşımları

Öncelikle, sosyal hizmet genelci bir bakış açısıyla sosyal hizmeti değerlendirmektedir. Genelci sosyal hizmet geniş bilgi ve beceriye sahip, birçok yaklaşımdan ve modelden yararlanan ve bir uygulama alanından diğerine geçerken çok az güçlük yaşayan sosyal hizmet uygulayıcısı olarak tanımlanmaktadır. Genelci yaklaşımın dört temel dayanağı vardır (Duyan, Özgür Sayar ve Özbulut, 2008: 46, 47).

- İnsan davranışı kaçınılmaz olarak sosyal ve fiziksel çevre ile ilişkilidir.
- Değişime yönelmek için mikro-mezzo ve makro olarak kavramsallaştırılan çok düzeyli değerlendirmeler ve çok yöntemli müdahaleler gerçekleştirir.
- Bireyden topluma kadar her düzeyde müracaatçı sistemler ile çalışır.
- Genelci uygulamacı araştırma yapmak ve adaletli sosyal politikalara yönelmek sorumluluğundadır.

Araştırma kapsamında sorunun analiz edilme noktasında birey, çevresi ve çevrenin keşfedilmesine odaklandığı için sosyal hizmetin temel kuramlarının Ekolojik sistem kuramı, Sistem kuramı ve Güçlendirme kuramı ile belirlenmiştir. Bu anlamda sosyal hizmetin dayandığı temel kuram ve yaklaşımlar ekolojik kuram/yaklaşımı, sistem kuramı/yaklaşımı ve güçlendirme kuramı/yaklaşımı ile açıklamalara yer verilmiştir.

Ekolojik sistem kuramı, genel sistem kuramının bir biçimidir ve yaşayan varlıklar arasındaki ilişkilere odaklanmaktadır. Ekolojik yaklaşımı, sosyal hizmette ve diğer disiplinlerde insanlar, çevreleri ve aralarındaki etkileşimin doğasını anlamayı vurgulayan bir yönelimdir. Ekolojik görüşün en önemli özelliği çevre üzerinde yoğun olarak odaklanması ve birey ile çevre arasındaki karşılıklı etkileşimi vurgulamasıdır. Ekolojik yaklaşım, insanlar ve onların fiziksel ve sosyal çevreleri arasındaki işlevsel olmayan etkileşimleri kavramsallaştırmak ve vurgulamak suretiyle tedavi ve reform yaklaşımını bütünleştirmektedir (Duyan, 2010: 169,170). Araştırmamıza bakıldığında yurttan ayrılan bireylerin çevresiyle sürekli etkileşim halinde olduğu bu çevrenin genellikle olumsuz bir bakış açısının olduğu ön plana çıkmaktadır. Araştırmamızın amacı bu çevrenin toplumsal entegrasyonda olumlu ve olumsuz yönlerini ele almaktır.

Sistem kuramı/ yaklaşımı, birey ve durumu birbiriyle karşılıklı ilişki içinde bir bütün olarak ele almaktadır. Birey ve çevre karmaşık bir ilişki içindedir. Bu dinamik ilişkiler, etkileşimler ve örgütsel kalıplar bireyin işlevselliği açısından önemlidir. Birey ve bireyin içinde bulunduğu çevre, ayrı ayrı değerlendirilirse, sosyal işlevsellik sorunu anlaşılabilir; birey ve diğer sosyal sistemler arasındaki karmaşık etkileşim anlaşılmalıdır. Sistem kuramı, bir bütün oluşturan parçalar arasındaki karşılıklı ilişkileri ortaya koyar ve bireyler, gruplar, örgütler, toplumlar ve çevredeki karşılıklı olarak etkileşen faktörler arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır. Sistem kuramı doğadaki unsurların karşılıklı ilişkileri üzerinde yoğunlaşır (Duyan, 2010: 149,150,152). Araştırmamızda bireyler kendi içinde bütüncülük, ilişki, denge içinde ilişkilidir ve birbirine bağlıdır. Bu bakış açısıyla araştırmamızı derinleştirmekteyiz.

Güçlendirme kuramı/ yaklaşımı, insanların, örgütlerin veya toplumların kendi yaşamları üzerinde kontrol yetisine sahip olabilmeleri olarak tanımlanmaktadır. Güçlendirme, daha az güçlü bireylerin ve grupların güç ilişkilerindeki farklılıkları, güçlendirme yoluyla azaltmak için bir süreç/işlem ve çıktıdır. Güçlendirme; bireylere, gruplara, ailelere ve toplumlara kendi içlerindeki ve çevrelerindeki kaynakları keşfetmelerine ve kullanmalarına yardımcı olma isteğini ve yardım etme sürecini ifade etmektedir (Duyan, 2010: 170, 171). Araştırmamızda güçlendirme yaklaşımı ile problem odaklı bireylerin güçlerine odaklanarak zorlukların üstesinden gelmelerine bir perspektif getirebiliriz.

1.6.2. Sosyolojik Yaklaşım

Bu araştırmada sembolik etkileşim kuramından yola çıkarak yetiştirme yurtlarında kalmış bireyleri analiz edebiliriz. Sembolik etkileşimcilik kuramı; toplumun etkileşim halinde olan insanlardan oluştuğunu, bu etkileşimin sembolik ve sembolik olmayan türde gerçekleştiğini, sembolik etkileşimin eylemin yorumuna bağlı olduğunu, sembolik nitelikteki etkileşimlerin grup tarafından anlamlı olarak geliştirildiğini ifade eder. Kuram insana etkin, eyleyen-yorumlayan bir varlık olarak bakar (Bal, 2014:72). Bu kuramdan hareketle yetiştirme yurtlarında kalmış bireyler, yurttaki hayatlarında ve sonrasında bir grubu temsil etmektedirler ve bu grup sürekli etkileşim halindedir. Yurt ortamında bir kültür geliştirmekte ve bu kültür birbirine aktarılmaktadır.

Sembolik etkileşimcilik temsilcilerinden Erving Goffman, insanlar arasındaki etkileşimleri birer tiyatro sahnesine yani oyuna benzetmektedir. İnsanların etkileşiminin çözümlenmesi ile ilgilenen Goffman yetiştirme yurtlarında kalan bireyleri anlamamıza katkı sağlayabilmektedir (Polama, 1993: 202). Goffman, (2016: 11) Tımarhaneler adlı eserinde total kurumdan bahsetmektedir. Tıpkı yetiştirme yurtları gibi total kurum, toplumun genelinden uzun bir süre için koparılmış ve benzer durumda olan çok sayıda bireyin, kurum tarafından kuşatılmış ve resmi surette düzenlenmiş bir yaşam döngüsü sürdürdüğü bir ikamet ve çalışma yeri olarak tanımlanmaktadır. Goffman total kurumları beş grupta toplamaktadır. Bunun ilki hem aciz hemde zararsız kabul edilen kişilerin bakımı için tesis edilen kurumlardır. Bu kurumlar kör, yaşlı, yetim ve muhtaç kişilere barınma hizmeti vermektedirler (Goffman, 2016: 16). Total Kurumların temel özelliği, hayatın üç alanını normalde ayıran sınırların ortadan kalkmasıdır. İlk olarak, hayatın tüm veçheleri aynı yerde ve aynı tek otorite altında idare edilir. İkinci olarak, üyenin günlük faaliyetlerinin her bir aşaması, benzer şekilde davranılan ve aynı şeyi birlikte yapması şart koşulan, diğer üyelerin eşliğinde sürdürülür. Üçüncü olarak, günlük faaliyetlerin tüm aşamaları sıkı bir şekilde programlanmaktadır. Bu kurallar silsile yoluyla resmi görevliler tarafından yukarıdan dayatılır (Goffman, 2016: 17,18).

Yabancılaşma sosyolojide yaygın bir kavramdır. Bu kavram sosyolojik araştırmalarda önemli bir yere sahip olduğundan araştırmamıza değer katmaktadır. Seeman, (1959:783,784) makalesinde yabancılaşma (alienation) kavramının beş

alternatif anlamını belirlemiştir. Güçsüzlük (powerlessness), anlamsızlık (meaninglessness), normsuzluk veya kuralsızlık (normlessness), tecrit (isolation) ve kendine yabancılaşma (self estrangement). Seeman, insan ilişkilerinde yabancılaşma kavramının çeşitli eş anlamlarının başta gelen bir yeri olduğunu bildirmektedir. Örneğin (unattached), eklenti (marginal), sabit fikirli (obsessive), kuralsız (normless) ve soyutlanmış (isolated) fertle ilgili araştırmaların hepsinin yabancılaşma hipotezinin tuttuğunun göstergesi olduğunu savunmaktadır. Bütün sosyal bilimlerde insan ilişkileri konusundaki incelemelerde yabancılaşma kavramı kullanıldığından yola çıkarak yabancılaşmanın anlamları yetiştirme yurtlarından ayrılan bireyler ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Güçsüzlük; bireyin elde etmeye çalıştığı sonuçların ortaya çıkışında veya desteklenmesinde, kendi davranışlarının belirleyici olmadığı ihtimalini ve beklentisini taşıması olarak tanımlanmaktadır (Seeman, 1959:789). Yetiştirme yurdunda yetişmiş bir bireyin “ben yurt çocuğuyum” sloganı ile büyümesi ona devlet korumasında yetişen bir çocuk algısı içinde toplumun beklentilerini ve davranışlarının “yurt çocuğu” olarak aşağıya çekmektedir. Toplum tarafından dışlanan ve etiketlenen bu çocuklar düşük beklentiler içinde kendini güçsüz hissetmektedirler.

Anlamsızlık; bireyin neye inanacağı konusunda bulanıklık içinde kaldığı zaman veya karar vermek için gerekli berraklığı sağlayacak asgari ferdi ölçülere sahip bulunmadığı zaman anlamsızlık anlamı taşımaktadır (Seeman, 1959:794). Yetiştirme yurdunda kalmış bir birey yurt ortamında gördüğü olumsuz örnekleri taklit ederek büyümekte ve yurt kültürü içinde büyüdüğünden davranış biçimi olarak benimsediği davranışları bir yurt çocuğunun davranışı olarak devam ettirmekte ve anlamsızlaştırmaktadır.

Normsuzluk; bireyin verilen hedefleri başarmak için sosyal bakımdan benimsenmemiş davranışların gerekliliği konusunda yüksek bir beklenti içinde olması şeklinde tanımlanmaktadır (Seeman, 1959:799). Yetiştirme yurdunda büyüyen bir genç devletin ona verdiği imkanlardan faydalanarak yetişmekte ve bunun sonucunda herşeyin ona hazır şekilde sunulmasından dolayı kolay elde ettiği bütün imkanları yurttan sonraki hayatında da beklemektedir.

Tecrit; bireyin toplumda tipik olarak değer verilmiş hedefler ve inançlara düşük ödöl değeri vermesi olarak açıklanmıştır (Seeman, 1959:802). Kurum bakımı geçmişi olan bir bireyin toplumun etiketlemesi sonucunda kendisini değersiz, asosyal, içine kapanma ve kendini toplumdandan soyutlama olarak tecrit etmektedir.

Kendine Yabancılaşma; bireyin kendisini bir yabancı gibi deneye konu edindiği bir tecrübe modu kastedilmektedir. Kişinin kendine yabancılaşmış hale geldiği bildirilmektedir (Seeman, 1959:804). Yetiştirme yurtlarında kalmış bir bireyin çocukluğundan beri yaşamış olduğu olumsuz aile yaşantısı ve aile sıcaklığından uzak büyümesi düşük benlik algısına yol açmakta ve bu birey kendine yabancılaşmış olarak ortaya çıkmaktadır.

Sosyal hizmet ve sosyolojik yaklaşımlardan yola çıkarak araştırma kapsamında bireylerin durumları ele alınmış ve bulgular bölümünde aktarılmıştır. Sonuç bölümünde ise bu yaklaşımlardan yola çıkarak bu bireylerle ilgili bir yol haritası belirlenmiş ve öneriler sunulmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın yöntemine, modeline, evreni ve örnekleme, araştırmanın verilerinin toplanma tekniklerine ve bu verilerin analizine yer verilmektedir.

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu araştırma kapsamında, yetiştirme yurtlarında kalmış bireylerin toplumsal entegrasyonunun nasıl gerçekleştiği araştırılmıştır.

2.1.ARAŞTIRMA MODELİ

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda yer alan etnografik araştırma yöntemiyle, bireyleri, bireylerin davranışlarını ve davranışların kültürel ya da sembolik yönleri tanımlanmıştır. Etnografi davranışları doğrudan gözlemeyi ve bu gözlemlere bağlı olarak tanımlamayı esas alır (Yazıcı, Reisoğlu ve Altun, 2012:652). Nitel araştırmanın etnografik tekniklerinden derinlemesine görüşme ve katılımlı gözlem yapılmıştır. Bu Araştırma iki bölüme ayrılmıştır. İlki aynı mekan içerisinde yurt ortamında çocuk ve gençlerle çalışırken yapılmış olan katılım, gözlem ve deneyimler, ikincisi ise yurttan ayrılan bireyler ile derinlemesine yapılmış olan görüşmelerdir.

Araştırma sürecinde görüşme formu kullanılmış olup derinlemesine görüşmeler yapılarak yetiştirme yurtlarında büyümüş bireylerin geçmişleriyle ve yaşam öyküleriyle ilgili bilgilere ulaşılmıştır.

Aynı zamanda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı kurumlarda ve diğer bakanlıklar bünyesinde çalışan idareci ve meslek elemanları ile görüşmeler yapılarak, yetiştirme yurtlarından ayrılan bireylerle ilgili bilgilere ulaşılmıştır.

2.2. EVREN VE ÖRNEKLEM

Araştırmanın evrenini yetiştirme yurtlarında kalmış Niğde'de yaşayan bireyleri kapsamaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin bir kısmı Yurt-Ay-Der derneği üyesidir. Yetiştirme yurtlarından ayrılan bireylere ilişkin bir istatistiksel kayıt

bulunmadığından, kişilere ulaşmak zor olduğundan Niğde Yurt Ay-Der Derneği ile iletişime geçilmiş ve bir kısım bireylere o şekilde ulaşılmıştır. Görüşme yapılan kişilerden yeni isimlere ulaşılmış ve görüşme formu o şekilde doldurulmuştur. Araştırma bu doğrultuda “kartopu örnekleme” şeklinde belirlenmiştir. Kartopu Örnekleme Araştırmaya Niğde’de yaşayan 14’si kadın ve 26’ü erkek toplamda 40 kişi dahil edilmiştir. Görüşmeye katılan bireyler işyerlerinde ziyaret edilmiştir.

2.3. VERİLERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

Bu Araştırma, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı geçmişte Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumuna bağlı olarak faaliyet gösteren çocuk yuvası ve yetiştirme yurtlarında kalmış, Niğde’de yaşayan bireyleri kapsamaktadır. Araştırma kapsamında veri toplama aracı olarak 39 soruluk görüşme formu kullanılmıştır. 39 sorudan oluşan görüşme formu bireylerin Sosyo-demografik özelliklerini, kaldıkları yurt ortamının özelliklerini, hayata nasıl hazırlandıklarını, yurttan ayrıldıktan sonraki hayat tecrübelerini, aile ile ilgili düşüncelerini ve toplumsal entegrasyonun nasıl gerçekleştiğiyle ilgili düşüncelerini belirlemektir.

Araştırma kapsamında öncelikle Niğde Yurt Ay-Der Derneği üyesi İl Temsilcisi ile çok kapsamlı bir görüşme yapılmıştır. Bu görüşme sonucunda alınan bilgiler doğrultusunda araştırmaya görüşme yapılabilecek kişiler ve formu doldurabilecek kişilerin bir kısmının bilgisine ulaşılmıştır. Araştırma ile ilgili görüşme formunun doldurulması 01.04.2016-28.02.2017 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Görüşme yapılan bireyler ile olan görüşmeler kişilerin işyerlerine gidilerek yapılmış ve görüşmeler ortalama 60 dakika sürmüştür.

Araştırmayı yaparken aynı zamanda uzun süre Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı kuruluşlarda çalışmış idareci ve meslek elemanlarıyla görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde kurum bakımında olan çocuklar ve yurttan ayrılan bireylerin hayata nasıl hazırlandıkları, ne gibi sorunlarının olduğu, toplumsal entegrasyona katkı olabilecek çözüm önerilerine değinilmiştir. Bu alanda çalışmış tecrübeli 10 kişi ile görüşme yapılmıştır.

Araştırmayı yaparken Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının, 16 yıllık meslek elemanı (sosyal çalışmacı) ve 5 yıllık ÇODEM ve Sevgi Evlerinde idarecilik tecrübesi ile bu araştırma gerçekleştirilmiştir. Aynı çatı altında kuruluş bakımında kalan çocuk,

genç ve personel ile korunmaya muhtaç çocukların problemleri ile yakından tecrübe edinilmiştir. Bu tecrübe ve birikim ve deneyimler bu araştırmada ön plana çıkmaktadır. Deneyimlenen tecrübeler tez içerisinde aktarılmıştır.

2.4. VERİLERİN ANALİZİ

Araştırma ile ilgili verilerin analizi Microsoft Word ve Microsoft Excel programları kullanılarak hazırlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi ile görüşmeler yapılmış ve görüşme formunda bulunan sorulara cevaplar verilmesi istenmiştir. Araştırmamıza katılan bireylerin bir kısmı görüşme formunun kendisinin doldurulması sağlanmıştır. Bireyin kendisinin sorulara cevaplayarak doldurması sağlanmış böylelikle daha uzun zaman tanınmış ve düşünerek cevap vermeleri istenmiştir. Sorulara sorulara verilen cevapları birbiriyle kıyaslanarak cevapların çoğunluğuna göre analiz edilerek bulgulara ulaşılmıştır. Aynı zamanda kendi tecrübelerimizle kıyaslanarak analizler yapılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde “Yetiştirme Yurdunda Kalmış Bireylerin Toplumsal Entegrasyonu” konulu araştırmanın amaçları doğrultusunda toplanan verilerin işlenmesinden sonra problemin çözümüne ışık tutacak bulgular ve yorumlara yer verilmektedir.

Burada yer alan bulgular araştırma kapsamındaki yetiştirme yurdu yaşantısı olan bireylerin Sosyo-demografik özellikleri, kurum bakımı yaşantısı ve kurum bakımından sonraki yaşantısı ile ilgilidir.

3.1. SOSYO- DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE İLİŞKİN BULGULAR

Öncelikle araştırmaya katılanların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin bilgi ve bulgulara yer verilmektedir. Bu şekilde örneklem grubunu tanımak ve anlamak araştırmamıza katkı sağlamaktadır. Araştırmaya katılanların cinsiyetleri, yaşları, medeni durumları, eğitim durumları ve iş durumları aşağıda aktarılmıştır.

3.1.1. Cinsiyet Dağılımına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin cinsiyet durumlarına göre dağılımı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 6: Araştırmaya Katılan Bireylerin Cinsiyet Durumuna Göre Dağılımı

Cinsiyet	Sayı	%
Kadın	14	35,00
Erkek	26	65,00
Toplam	40	100,00

Tablo 6’da görüldüğü gibi, araştırmaya katılan 40 kişinin, 14’ü kadın ve 26’sı erkektir. Araştırmaya katılan bireylerin %35’i kadın, %65’i de erkeklerden oluşmuştur.

Araştırmaya katılanların çoğunluğunun erkek olduğu ve genel olarak kurum bakımına alınan çocukların erkek olduğu araştırmalarda görülmektedir. Bunun sebebi ise kız çocuklarının bakım ve gözetiminin akrabalar tarafından üstlenilmesidir. Aynı

zamanda kartopu örnekleme kullanıldığından öncelikle görüşülen kişinin erkek olması ve hemcinslerini görüşme konusunda ikna etmesi cinsiyetin çoğunluğunun erkek olmasını sağlamıştır.

3.1.2. Yaş Durumuna İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin yaş durumlarına göre dağılımı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 7: Araştırmaya Katılan Bireylerin Yaş Durumuna Göre Dağılımı

Yaş Durumu	Sayı	%
20-29 yaş arası	11	27,50
30-39 yaş arası	13	32,50
40-49 yaş arası	13	32,50
50-59 yaş arası	3	7,50
Toplam	40	100,00

Tablo 7’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan bireyler 20 ile 55 yaşları arasındadır. Araştırmamıza katılan bireylerden % 27,50’si, 20 ile 29 yaş aralığında 11 kişi, %32,50’si, 30 ile 39 yaş aralığında 13 kişi, %32,50 40 ile 49 yaş aralığında 13 kişi ve % 7,50’ü, 50 ile 59 yaş aralığında olanlar ise 3 kişidir.

Araştırmaya katılan grubun çoğunluğunun orta yaşta olduğu bunun sebebinin ise belli bir süre hayat tecrübesinden sonra hayata hazırlanma aşamasının üzerinden uzun yıllar geçmesi ve hayatlarının nasıl devam ettiği bilgisinin tecrübeye dayanması önem kazanmıştır. Araştırmaya katılanların çoğunun Yurt Ay Der derneğine üye oldukları ve buraya üye olanların genelde orta yaşta olduğu bilgisine ulaşılmıştır.

3.1.3. Medeni Durumuna İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin medeni durumlarına göre dağılımı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 8: Araştırmaya Katılan Bireylerin Medeni Durumuna Göre Dağılımı

Medeni Durum	Sayı	%
Evli	35	87,50
Bekar	5	12,50
Toplam	40	100,00

Tablo 8’de görüldüğü gibi, araştırmamıza katılan kadınlardan 13’ü evli, 1 katılımcı ise bekadır. Araştırmamıza katılan erkeklerden 23’ü evli, 3 katılımcı ise bekadır. Genele bakıldığında % 12,5’i bekar ve % 87,5’i birey ise evlidir.

Araştırmaya katılan bireylerle yapılan görüşmelerde yurttan ayrıldıktan sonra bir an önce işe yerleşip mutlu bir evlilik yapmak istediklerini bildirmektedirler. Aile özlemi içerisinde yurttan ayrılan bireyler genelde evliliklerini erken yaşta yapmaktadırlar. Yurttan ayrılan bireyler ile görüşmeler sonucunda aile kavramına çok önem verdikleri ve evliliğe çok sıcak baktıklarını bildirmişlerdir. Bekar olan bireylerle yapılan görüşmelerde evlilik planlarının olduğunu kesinlikle evlenmeyi düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bekar adayların hepsinin yaşının yirmili yaşlarda olduğu ve yeni memur olduklarından kısa sürede evlenmeyi planladıklarını bildirmişlerdir. Aşağıdaki örneklerdeki söylemlere bakıldığında evlenmenin önemi vurgulanmaktadır.

“Yurttayken hayalim iyi bir eş ve mutlu bir yuva idi, çok şükür hem işim var hem de sıcak bir yuvam, buda bana yeter daha fazlasını istemiyorum” (Nazan)

“Güzel bir aile kurmak hep hayalimdi ve gerçekleşti, çok dua ettim mutlu olmak için, eşim bana çok destek oluyor” (Seda)

3.1.4. Eğitim Durumuna İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin eğitim durumlarına göre dağılımı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 9: Araştırmaya Katılan Bireylerin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	Sayı	%
İlkokul	4	10,00
Ortaokul	4	10,00
Lise	21	52,50
Ön Lisans	5	12,50
Lisans	6	15,00
Toplam	40	100,00

Tablo 9’da görüldüğü gibi, araştırmamıza katılan bayanların 2’si ortaokul, 9’u lise mezunu, 1’i önlisans mezunu ve 2’si lisans mezunudur. Araştırmamıza katılan

erkeklerin 2'si İlkokul, 4'ü ortaokul, 12'si lise mezunu, 4'ü önlisans ve 4'ü lisans mezunudur.

Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun lise mezunu olduğu görülmektedir. Bunun sebebi ise kurum bakımına alınan çocukların iş garantisinin olmasıdır.

İş garantisi rahatlığıyla büyük bir çoğunlukta olan gençler kolay yolu tercih etmektedir. Lise eğitimini tamamlayıp ve 18 yaşına girmiş olanlar; işe yerleşmek için form A belgesini doldurmaktadır. Üniversite tercihi yapanların ve kazanma oranının düşük olduğu bilinmekte ve büyük bir kayıp olarak gözlenmektedir. Araştırma ve anketlerin sonuçlarına bakıldığında çok büyük bir oranın lise mezunu olduğu dikkat çekmektedir.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın, kurum bakımında kalan çocuk ve gençlerin istatistiki eğitim faaliyetleri verileri aşağıda belirtilmiştir. 2015- 2016 eğitim ve öğretim yılındaki yapılan LYS-YGS sınavına koruma ve bakım altında bulunan 456 çocuk girmiş olup, bunlardan 336' sını bir Yüksek Öğrenim Programına yerleşmeye hak kazanmıştır. 119 genç ise 4 yıllık ve üzeri Fakültele, 217 genç 2 yıllık Meslek Yüksek Okullarına yerleşmiştir. Hizmet modellerine göre; Çocuk evlerinde bulunan gençlerin başarı oranı %81, Koruyucu aile yanındaki gençlerin başarı oranı %74, Sevgi evleri-çocuk yuvası-yetiştirme yurdunda bulunan gençlerin başarı oranı %68, SED ile desteklenen gençlerin başarı oranı % 54, Genel Başarı Oranı % 74 dir (ASPB, 2016 Faaliyet Raporu).

“Keşke daha çok okusaydım, çok pişmanım, yurttayken okumanın kıymetini bilemedim bunu çok sonra anladım ama geç kaldım, eğer Üniversite okusaydım işimde daha iyi yerlere gelebilirdim, şimdi zamanı geri döndürsem mutlaka Üniversite okurdum”(Mustafa)

“Üniversite okumadığım için çok pişmanım çok, ama çocuklarımla iyi bir eğitim alması için çabalayacağım, onlar için elimden geleni yapacağım”
(Hıfzı)

Araştırmanın amacı doğrultusunda sorulan, Yetiştirme yurdunda kalmış bireylerin akademik başarılarına göre topluma entegre olması zorlaşır mı? Sorusuna

cevaben yukarıdaki söylemlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Akademik başarının düşük olduğu bulgularda görülmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerle yapılan görüşmelerde çoğunun eğitime devam etmediği için pişmanlık içinde olduğu, zamanı geri çevirebilseler şu anki hayat tecrübeleriyle kesinlikle eğitimlerine devam etmek istediklerini bildirmişlerdir. Yapılan görüşmelerde iş garantisi olduğu için eğitime devam edilmediği kısa yoldan bir an önce hayata atıldığı öne çıkmaktadır.

3.1.5. İş ve Meslek Durumuna İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan bireylerin iş durumlarına göre dağılımı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 10: Araştırmaya Katılan Bireylerin İş ve Meslek Durumuna Göre Dağılımı

İş Durumu	Sayı	%
Memur	37	92,50
Ev Hanımı	2	5,00
Serbest Meslek	1	2,50
Toplam	40	100,00

Tablo 10'da görüldüğü gibi, araştırmaya katılan bireylerin iş durumuna göre dağılımı yukarıda verilmiştir. Toplamda araştırmamıza katılan bireylerden 37 kişi memur olarak görev yapmaktadır. Kadınların 13'ü memur olarak görev yapmaktadır. 2 kadın ise ev hanımıdır. Araştırmaya katılan erkeklerin 25'i memurdur. Bu katılımcılar 3413 sayılı kanuna göre işe yerleştirilmiştir. Katılımcılardan 1'i ise serbest meslek sahibidir.

Bilindiği üzere korunma altında olup yurtlardan reşit olarak ayrılan bireylerin 3413 sayılı kanuna göre işe yerleştirilmektedir. Görüşme yapılan bireylere bakıldığında % 92,50 si memur olarak görev yapmaktadır. Ev hanımı ve serbest meslek sahibi olarak hayatını idame ettiren bireyler ise korunma kararı kaldırılıp ailesine teslim edilen bireylerdir. Korunma kararı kaldırılarak ailesine teslim edilen bireyler 3413 sayılı yasa gereği işe yerleştirilememektedir.

2014 yılı atamalarında yurtlardan ayrılan 1784 kişi, 2015 yılı atamalarında yurtlardan ayrılan 1629 kişi istihdamdan yararlanmışır. Yapılan düzenlemeler sonucunda 2016 yılı kadroları için kamu kurumlarınca 3220 kontenjan ayrılmış ve atamaları gerçekleşmiştir (ASPB, 2016 Faaliyet Raporu).

Araştırmanın amacı doğrultusunda sorulan, Yetiştirme yurdunda kalmış bireylerin bazı sosyo-demografik özelliklerine (yas, cinsiyet, eğitim durumu, iş durumuna) göre topluma entegre olması kolaylaşır mı? Sorusuna cevaben yapılan araştırma sosyo demografik özelliklerinin bulgularından anlaşılmaktadır. Bu konuda özellikle eğitim ve iş durumu çok etkilidir. İş sahibi bireyler kendini güvencede hissetmekte ve topluma daha çabuk adapte olabilmektedir. Yapılan görüşmelerde kurum bakımından ayrılan bireylerin işe yerleştirilene kadar geçen süreçte çok zorlandıklarını, güvence olmadan hayat sürdürebilmelerinin çok zor olduğunu ancak işe yerleştikten sonra kendilerini güvencede hissettiklerini bildirmişlerdir. Bu süreçte hayatın zorluklarını daha çok anladıklarını ve devletin onlara sunulan imkanların değerini anladıklarını ifade etmişlerdir.

3.2. KURUM BAKIMI YAŞANTISI VE KURUM BAKIMINDAN SONRAKİ YAŞANTI İLE İLGİLİ BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya katılanların, kurum bakımı yaşantısı ve kurum bakımından sonraki yaşantısı ile ilgili özelliklerine ilişkin bilgi ve bulgulara yer verilmektedir. Bu şekilde örneklem grubunu tanımak ve anlamak araştırmamıza katkı sağlamaktadır. Araştırmaya katılanların yurt hayatı, aile kavramı, arkadaşlık ilişkileri, personel ile olan ilişkileri, gelecek beklentileri, yurttan ayrıldıktan sonraki sorunları, hayata hazırlanma ve dışlanma ile ilgili bulgular aşağıda aktarılmıştır.

3.2.1. Yurt Hayatına İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan yurttan ayrılan bireylerle yurt hayatına ilişkin sorulara verilen cevaplar genel anlamda olumludur.

“Keşke geri gelebilsem, yurt benim evimdi, orada çok mutluydum, çok özliyorum yurt günlerimi orada aile sevgisini vermeye çalıştılar ama keşke annem ve babamla evimizde yaşasaydık” (Hasan)

İyi bir kurum bakımı bile hiçbir zaman sağlıklı bir ailenin verebileceği sıcaklığı ve şefkati temin edemez. Kurum bakımının kalitesi ne kadar yüksek olsa da aile sevgisini vermek mümkün olmamaktadır. Kurumdaki hayat standartlarının yüksekliği duygusal anlamdaki eksiklikleri tamamlayamamaktadır. Bu duygusal eksikliği yurt ortamlarında vermek pek de mümkün görünmemektedir. Aşağıdaki ifadeye bakıldığında bu eksikliğin hem yurttan kalırken hem de yurttan ayrıldıktan sonraki hayatta hep eksik kalmaktadır.

“Yetiştirme yurtlarında kalan biz çocukların ortak paydamız sevgisizliktir. Anne, baba olsun olmasın hep bir taraflarımız yarım hep bir taraflarımız eksiktir. Başkasına uzanan elleri kıskanırız bazen” (Mustafa)

Araştırmaya katılan bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda yurt ortamında büyüyen çocukların yurt ortamında değil ailelerinin yanında büyümeleri ve istedikleri yurtların kapatılmasıdır. Bu noktada koruyucu ailelerin çoğalması ve mümkün olduğunca çocukların aile ortamlarında yetiştirilmesinin sağlanması önem kazanmaktadır.

“Birbirimize sığınarak aile ortamı yaratıyorduk ama tabiki bu anne baba sevgisini bilmediğimiz için hep eksik bir şeyler hissettim” (Emine)

“Aile ortamı olmasa da, kardeşlik duyguları, iletişim, kaynaşma ve dayanışma güzeldi, biz aile duygusunu bilmesekte aile gibi hissediyorduk”(Şadi)

“Bayramlar her zaman buruk geçerdi, şimdi bile sevmiyorum bayramları, anne yok baba yok amca yok teyze yok...”(Zeynep)

Yurt ortamından duyulan memnuniyet ile ilgili sorulara verilen cevapların genelde olumlu olduğu bildirilmektedir.

“Yurt benim için mükemmel bir yerdi, benim şu anki hayatım için bir dönüm noktası, yurt benim hayatımın ve anılarımın en en en güzel bölümü” (Nilüfer)

“Yurt çok büyük bir aile, orada birbirimize çok çok destek olup mutlu yaşıyorduk” (Hüseyin)

Goffman'a (2016:106) göre; personel ve kapatılmış kişiler, ötekinin kısmen olumlu bir imgesine sahip olmalarına yetecek kadar birbirine yakınlaşır ve ötekinin durumuyla anlayışlı bir şekilde özdeşlik kurarlar. Bu pratikler dayanışma ve kuruma ortak bağlılığı ifade etmektedir.

“Yurdu evim gibi düşünüyordum, sanki hep orada kalacakmış gibi hissediyordum..” (Nilüfer)

“En önemlisi çocuklarımıza sevgi aşısı yüklenmeli” (Mustafa)

Araştırmanın amacı doğrultusunda sorduğumuz, Yetiştirme yurdunda kalmış bireylerin duygusal desteği olması topluma entegre olmasını kolaylaştırır mı? Sorusunu destekleyen cevap; duygusal desteğin bu noktada çok önemli olduğudur. Bu destek topluma entegre olma noktasında kurumlara düşmektedir. Yurtta kalmış bireyler her ne kadar yurt ortamında kalmayı istemeseler de onlara kucak açan devletin imkanlarından yararlandırması ve bu çocukları hayata hazırlaması çok önemlidir. Küçük yaşta bu imkanları göz arda etseler bile topluma entegre olduktan sonra yurdun kıymetini anlamalarına sebep olmaktadır. Devletin onlara sağladığı duygusal desteği hissettikleri ve bunun kıymetini olgun yaşlarda anladıklarını bildirmişlerdir.

3.2.2. Aile Kavramına Bakışa İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan bireylere, aile ile ilgili sorular sorulmuş ve ailenin ne anlama geldiği, yurt ortamında aile ortamının olup olmadığı gibi sorulara çeşitli cevaplar verilmiştir.

“Anne ve babanın olmadığı yerde aile olmaz, hiçbir yurt aile sevgisini veremez..” (Mehmet)

Araştırmanın amacı doğrultusunda sorulan, Yetiştirme yurdunda kalmış bireylerin ailesiyle iletişiminin olmaması topluma entegre olmasını zorlaştırır mı? Sorusuna cevaben yukarıdaki söylemden de anlaşılacağı üzere zorlaştırır çünkü bu bireylerin çoğunun ailesinden destek almadığı bir gerçektir.

Yurt ortamında büyüyen çocukların öncelikli sorunlarının bir aile ortamından yoksun büyümeleridir. Aile sevgisi ve ilgisi, anne ve baba şefkatinden yoksun,

problemlili ve travma atlatmış grup çocukların bir arada bakıp gözetildiği bir kurumda büyüme çocukların psiko-sosyal gelişimlerini olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuz etki özellikle yurttan ayrıldıktan sonra gidecek hiçbir yeri olmayan bireylerin önüne çıkmaktadır. Aile bağı olmayan, psikolojik sorunları olan 18 yaşında yurttan ayrılan bir birey ne yapacağını bilmemekte ve kalacak yeri olmadığından, yurttan ayrılanlar ile ilgili istatistiklerde de görüldüğü üzere suça sürüklenmekte, fuhuşa sürüklenmekte veya intihar etmektedir.

Giddens'a (2012:246-247) göre; Aile *“akraba bağlantılarıyla doğrudan doğruya bağlanan, yetişkin üyelerin çocuklara bakma sorumluluğunu üstlendiği bir insanlar topluluğudur. Akrabalık bağları bireyler arasında evlilik yoluyla ya da kan bağlarını (anneler, babalar, kardeşler, çocuklar, v.b.) bağlayan soy dizileri yoluyla kurulan bağlardır”*.

Türkiye’de aile; ana- baba çocuklar ve tarafların kan akrabalarından meydana gelmiş ekonomik ve toplumsal bir birlik olarak tanımlanmaktadır (Gökçe,1990:207).

Yetiştirme yurtlarında bulunan çocukların zihinlerindeki aile imgesi olumlu olmakla beraber, kendi aile yaşamlarına ilişkin düşünceleri olumsuzdur. Yetiştirme yurdunda kalan çocuklar içinde buldukları durumdan ebeveynlerini sorumlu tutmaktadırlar. Onlara göre terk edilmişliğin, yurtlara bırakılmışlığın ve yardıma ve bakıma muhtaç olmanın esas sorumlusu ebeveynleridir. Ailelerinin yerini alan, onlar için yaşamsal önem taşıyan yiyecek, giyecek, barınma gibi temel gereksinimlerini karşılama, gözetip kollamanın yanı sıra, eğitim ve sağlık gereksinimlerini karşılayan, herhangi bir problem yaşadıklarında gidip problemlerini aktarabilecekleri tek kurum devlete ait olan yetiştirme yurduudur. Aileyi yurt olarak görmektedirler (Suğur ve Doğru, 2010, 131).

“Aile çatıdır, aile çok çok önemlidir benim ailem yurttu, hayatı öğrendiğim yerdi, beni hayata kazandırdı...”(Hıfzı)

Kurum bakımında kalan çocuk ve genç için aile, ona kucak açan devlettir öncelikle, onun yanına kurumda kaldığı süre içerisinde kuruluştaki çalışan bakım elemanı, grup sorumlusu, öğretmen, sosyal çalışmacı, psikolog, güvenlik görevlisi, bahçıvan, şofördür. Bunun yakınlık derecesini çalışan personelin sıcak ve içten davranışı gelir. Eğer çocuk kendine yakın hissediyorsa o çalışmanı onu ailesi olarak

kabul etmektedir. Genelde anne veya baba diye adlandırır o kişiyi, anne baba sevgisini o kişide arar.

Yıldırım'ın (2005:92) yetiştirme yurdunda kalan çocuk ve ergenlerle olan incelemesinde; Çocuk ve ergen için aile, aidiyet bilinci edinme, modelleme ortamı, değer ve norm kazanarak sosyalleşme, sosyal onay aracılığıyla statü kazanma ve kimlik inşa etme açısından önem kazandığını bildirmektedir. Bütün bunların, bireyin sosyal bütünleşmesi açısından büyük bir önem taşıdığını, Ergen ve gençler, mekansal olarak aileden bir "kopma"yı yaşasalar da çoğunlukla aile kolektivitelerinin sağladığı duygusallık, güven, paylaşım vb. özellikleri yine aile ile giderebileceklerine yönelik inanışlarının devam ettiğini savunmaktadır. Aile, hem sosyal çevreden "başkaları" olarak algılanmaktan kurtularak sosyal onay edinmenin hem de statü kazanmanın önemli bir aracı olarak algılanmaktadır.

Yapılan görüşmeler sonucunda yurttan ayrıldıktan boş zamanlarınızı nasıl değerlendirmekteyiz sorusuna verilen cevap çoğunluğunun eş ve ailesiyle vakit geçirdikleridir. Aileye duyulan özlem kendi ailesine harcanan vakit ile doldurulmaya çalışılmaktadır. Boş zamanın aileye verilecek vakitle eş değer tutulduğu görülmektedir. Boş zamanları değerlendirmek çoğunluk olarak aileyle geçen zaman olarak bildirilmiştir. Buda bu bireylerin aile özlemi ve sevgisini ortaya koymaktadır.

Goffman (2014:66), Damga adlı çalışmasında, örüntülerden bahsetmektedir. Bu örüntülerden aile kavramı ile ilişkilendirilebilecek olan bir damgaya doğuştan sahip olan yurtlu bir bireyin bu dezavantajlarıyla sosyalleşen ancak yerine getiremeyeceği normları da öğrenmeye ve içselleştirmeye devam eden damgalıları kapsadığını ifade etmektedir. Örneğin bu bireyin yoksun olmanın ne demek olduğunu henüz öğrenmeye başlamışken çocukların doğal olarak ve normalde bir ailelerinin olduğunu öğrenmesi ve ergenliğini yetiştirme yurdunda geçirmesine rağmen oğluna nasıl babalık yapacağını doğal olarak bildiği yönünde bir hissiyata sahip olabildiğini bildirmektedir.

3.2.3. Yurttaki Arkadaşlık İlişkilerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan bireylere arkadaşlık kavramı ile ilgili sorular sorulmuş ve alınan cevaplarda arkadaşlığın bu bireyler için çok önem kazandığı ve arkadaşlığı "kardeşlik" olarak algıladıkları görülmüştür. Arkadaşlığa çok önem verdikleri,

yurttaki arkadaşlığın tarif edilmez bir duygu olduğu, arkadaşlığın sırdaş, yoldaş, kardeş, destek, paylaşma ve aile olarak tanımlamışlardır.

“Biz arkadaşlarımızla kardeş gibiydik, birbirimizi çok sever ve korurduk. Yani aile olmak için anne, babaya gerek yok, biz her bir ilden bir araya gelmiş bir aileydik”(Nazan)

“Anne babamız olmasa da birbirimize destek olarak hayata tutunmaya çalıştık buda bizi çok mutlu ederdi”(Selim)

Yetiştirme yurtlarında kalan ergenlerin algıladıkları sosyal destek ile geleceğe ilişkin beklentilerini ortaya koymak için yapılan araştırmada ergenlerin en çok yakın arkadaşlarından ve öğretmenlerinden destek algıladıklarını; yetiştirme yurdunda kalan kızların, erkek ergenlere göre öğretmen, aile ve sınıf arkadaşlarından algıladıkları sosyal desteğin daha yüksek olduğu bildirilmektedir. Sosyal destek algılarına ilişkin bulgular, ergenlerin öğretmenlerinden algıladıkları desteğin, cinsiyete göre farklılık gösterdiği saptanmıştır. Algılanan desteğin kızlarda daha yüksek olduğu ifade edilmektedir (Bayoğlu ve Puruçuoğlu, 2010:38).

Yurt ortamında büyüyen çocuklar birbiriyle etkileşim halinde olduklarından olumlu ve olumsuz davranışları taklit etmektedirler. Kurum bakımında oluşan bu arkadaşlık kötü örnek olma noktasında da sıkıntılar getirmektedir. Örneğin: yurt ortamında sigara içen bir genci yakın arkadaşlık yaşadığı bir başka genci olumsuz etkilemesi kaçınılmazdır. Başka bir örnek vermek gerekirse eğitim olanakları bu gençlere sunulmuş olsa bile eğitime devam etmeyip okulu terk etme alışkanlıklarının olduğudur. Yurt ortamında bu tür olumsuz davranışlar birbirinden öğrenilmekte ve bu yurt kültürünü oluşturmaktadır. Kültür olarak algılanan bu olumsuz davranışlar arkadaşlık ortamında birbirine aktarılmaktadır. Olumsuz örneklerin dışında olumlu örneklerin olduğu da araştırmamızda öne çıkmıştır. Yurttan ayrıldıktan sonra bu bireylerin birbirine sahip çıktıkları görülmektedir. Yurt Ay-der derneğinin üyesi ile yapılan görüşmelerde birbirlerine destek çıktıklarını, birbirlerini kucakladıklarını ve grup olarak gördüklerini ve sürekli bir araya geldiklerini ifade etmişlerdir. Bunu maddi ve manevi anlamda yaptıklarını bildirmişlerdir.

3.2.4. Yurttaki Personelle İlişkilere İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan bireylere kurum bünyesinde çalışan personel ile olan ilişkileri sorulmuş ve çeşitli cevaplar alınmıştır. Bu konuda dikkat çekici olan yurt ortamında sevilen bir personelin içtenliğine inanırlarsa o kişiyi baba yada anne yerine koyduklarıdır. Ancak verilen cevaplarda çoğunlukla personel ile ilgili olumsuz anıların olduğu görülmüştür. Bu olumsuz anılar görevli kişinin işine olan saygısı ve bunun neticesinde çocuklarla olan iletişiminin iyi olmadığından kaynaklandığı düşünülmektedir. Görüşmeler sonucunda aşağıdaki diyaloglara bakıldığında bu anlaşılmaktadır.

“Yurtta çalışan görevliler çocukları sevsinler, şefkat göstereyinler, onlar için başka hiçbir şey önemli değildir”(Hasan)

“Çocuklara kendi çocukları gibi davranmalıdırlar onlara kucak açmalıdırlar onları çok sevmelidirler” (Mehmet)

“Tamamen sevgi ve hoşgörü gerekli yurtta çalışan personelde, böylelikle çocuklar zaten çok mutlu olur”(Fatih)

Yurteri Tiryaki ve Baran (2015:40), kurum bakımında olan bireylerle yapmış oldukları araştırmalarında çocuklar ve gençlerin en büyük yoksunluklarından en çok dikkati çeken birebir ve sürekli iletişimin önemini sıklıkla vurguladığıdır. Bu durumun yol açtığı davranış problemleri de dikkati çekmektedir. Araştırmaya katılanların büyük bir bölümünün kurum bakımındayken kendilerine yakın hissettikleri bir yetişkinin olmadığını, böyle bir yetişkinin olduğunu belirten bireylerin ise kendileri ile sıcak ve yakın iletişim kurabilen yetişkinler ile iletişim kurabildikleri bildirilmektedir. Toplu bakım şeklinin benimsendiği kurumlardaki personel sayısı, çocuklarla sürekli ve birebir ilgiyi gerçekleştirecek nitelik ve nicelikten uzak olduğunu, personelin çeşitli nedenlerle değişmesi veya vardiyalar şeklinde çalışması nedeniyle çocukların sürekli aynı personelle karşılaşmasının mümkün olmadığını bildirmektedirler. Personel başına düşen çocuk sayısı ve kurulan iletişimin niteliği ve sürekliliğinin önemli olduğu, bu durumun çocukların ayırt etmeksizin tüm bireylere karşı yakınlık gösterme gibi bir davranışa yol açtığı vurgulanmaktadır. Bu gösterilen yakınlığın, çocukların duygusal yoksunluğundan kaynaklandığı ve bağlanma sorunu olduğu bildirilmektedir.

“Birisi başımı okşadığında çok seviniyordim” (Mustafa)

Araştırmanın amacı doğrultusunda sorulan, Yetiştirme yurdunda kalmış bireylerin, yetiştirme yurdunda kalırken kurum personelinin davranış şekli ve hayata hazırlanma noktasındaki yaklaşımları toplumsal entegrasyonunda etkili midir? Sorusunu destekleyen cevap yapılan görüşmeler neticesinde doğrulanmıştır.

Yapılan görüşmelerde kurumda çalışan personelin çocukların hayatlarında çok önemli bir yeri olduğu, verilen tavsiye ve öğütlerin çocuğun hayata tutunmasında ve toplumsal entegrasyonunda çok etkili olduğu bildirilmiştir.

“Grup sorumlum vardı o bana ve arkadaşlarıma hayata olumlu bakmamızı önerirdi”(Aysel)

Goffman (2016:19), Tımarhaneler adlı çalışmasında total kurumlarda olan kişileri kuruma kapatılmış kişiler olarak nitelendirir. Bu kapatılmış kişiler genel olarak kurumda yaşarlar ve duvarların dışında kalan dünyayla sınırlı bir iletişim halindedirler. Personel genellikle sekiz saat çalışır ve dış dünyayla toplumsal olarak bütünleşir. Personel, kapatılmış kişileri öfkeli, ketum ve güvenilmez bulurken; kapatılmış kişiler, personeli, başkalarını küçümseyen, onlara söz hakkı tanımayan ve kötü davranan kişiler olarak kabul eder. Personel kendisini üstün ve haklı görmeye; kapatılmış kişiler ise kendilerini aşağı, zayıf, kabahatli ve suçlu hissetmeye eğilimlidir.

“Çalışan personelin özenli seçilmesi çok önemli, bu çocukların tutumlarını çok etkiliyor”(Aysel)

“Daha özverili, daha gönülden ve sırf para için değil vicdanı için orada çalışmalılar” (Hüseyin)

Kurum bünyesinde çalışan personelin çocuklara yaklaşımının çok önemli olduğu yukarıdaki söylemlerde dile gelmektedir. Görüşmelerde öne çıkan ise eğitilmiş ve tecrübeli personelin çok etkili olduğudur. Özellikle empatik yaklaşımın çok etkili olduğu, bu çocuk ve gençlerin anlaşılmaya ve desteklenmeye ihtiyacının olduğu kanaati oluşmuştur.

3.2.5. Yurttan Kalırken Gelecek Beklentilerine İlişkin Bulgular

Yurttan ayrılan bireylerle yapılan bu araştırmada gelecek beklentisine verilen soruların cevabı iş sahibi olmak ve mutlu bir yuva kurmak olarak vurgulanmıştır. Burada yine aile vurgusu öne çıkmakta ve gelecek hayallerinin aile üzerine kurulduğu görülmektedir.

“ Benim hayatım Evlenip, mutlu olmak üzerine kuruluydu, hep onu hayal ederdim, şu anda evliyim.... ” (Zeynep)

“Güzel bir evlilik ve iş sahibi olmak hayalimdi, herşey istediğim gibi, yurttan ayrıldıktan bir süre zorlandım ama sonunda istediğim gibi mutluyum ” (Aysel)

Bayoğlu ve Puruçuoğlu (2010:38), araştırmalarında ergenlerin gelecek beklentilerinin en çok eğitim, iş ve ekonomik konularla ilişkili olduğunu, bunu aile yaşamı ve sağlık ile ilgili gelecek beklentilerinin izlediği ifade edilmektedir. Yetiştirme yurdunda kalan ve araştırma kapsamına alınan ergenlerin geleceğe ilişkin beklentileri içerisinde en çarpıcı sonuç ergenlerin sosyal yaşama ilişkin gelecek beklentilerinin çok düşük olmasıdır. Araştırmada ergenlerin sosyal destek sistemlerinden uzak kalmalarının bu durumun oluşmasında etkili olabileceği düşünülmektedir. Yetiştirme yurtlarında, aileden uzak bir yaşam sürdürülmesinden dolayı, arkadaş, öğretmen ve okul ilişkileri önem kazanmakta, ailenin eksikliğinden dolayı ortaya çıkan boşluk, bu kişilerle kurulan iletişimle giderilmeye çalışılmaktadır. Ergenlerin algıladıkları sosyal desteğin onların toplumsallaşmasında, ergenlik döneminde ortaya çıkan kimlik duygusunda bir bütünlüğe erişilmesinde, idealizmin yarattığı çatışmaların önlenmesinde ve ergenin sevgi arayışı ve beklentilerinin karşılanmasında önemli etkileri olduğu düşünülmektedir. Ergenlerin gelecekteki beklentileri onların gelecekle ilgili korkularını ortaya koyduğu, geleceğe ilişkin olumlu inançların, uzun dönemli planlar, daha iyi bir eğitime ve işe sahip olunacağına ilişkin inanç, okulda daha iyi bir sosyal ve duygusal uyum ile birbirine bağlı olduğu; ergenlerin algıladıkları sosyal destek arttıkça uyum sorunlarının azalacağı ve gelecek beklentilerinin daha olumlu olacağı vurgulanmıştır.

Goffman (2016:81), kapatılmış kişilerin, kurumdan ayrıldıklarında yapacakları planlarını yapsalar dahi kurumdan ayrılacaklarına yakın kaygılandıklarını bildirmektedir. Kişi arkadaşına yönelttiği “dışarıda yapabilir miyim?” sorusuna sivil hayatın tamamını, hakkında düşünülecek ve kaygılanacak bir şey olarak parantez içine alır.

“Yurtta arkadaşlarımızla hayatın zorlukları ile ilgili konuşurduk ve bunun farkında olmamız gerektiğini en önemli konunun ise eğitim olduğunu ve okumamız gerektiğini konuşurduk”(Aysel)

Yukarıdaki söylemden de anlaşıldığı gibi gelecekte hayatın zor olacağını farkında olan bu gençler eğitimin önemini bilmekte ancak uygulamada iş garantisi sebebi ile eğitime yüksek öğretimde devam etmemektedirler. Bununla ilgili pişmanlıkların hayat tecrübesinden sonra edinildiğini, bunu aşabilmek içinde kurumda görevli personelin yönlendirmesinin çok etkili olabileceğinin düşüncesindeyiz.

3.2.6. Hayata Hazırlanma Ve Toplumsal Entegrasyon

Araştırma kapsamında yurttan ayrılan bireylerin yurttayken hayata hazırlanmalarının nasıl olduğu ve ayrıldıktan sonra yaşadıkları sorunlar sorulmuştur. Araştırmaya katılan bireyler yurttan kalırken kaygılarının yüksek olduğunu, hayata hazırlanma noktasında kendilerinin yurt ortamında hayata hazırlanmadıkları, toplu şekilde yaşadıkları ve kendilerine sunulan devlet imkanlarının devam etmeyeceğini ancak tek çarelerinin işe yerleştirilip bir hayat kurmak olduğunu ifade etmişlerdir.

“Hayata korkak gözlerle bakardık, yurttan çıkınca kime gideceğiz, ne olacağız diye sorgulardık, tek çare işe girmektir, çok korkular yaşadım ben ne yaparım diye, zorlandım ama hayatı öğrendim” (Erdem)

Bireylere hayata hazırlanma noktasında kurumların dikkat etmesi gereken çözümler, ihtiyaçlar ve öneriler sorulmuş ve çeşitli cevaplar alınmıştır. Genellikle takibin ve rehberliğin öne çıktığı ve kurumların yurttan ayrıldıktan sonra herhangi bir takip yapılmadığı öne çıkmıştır. Yurttan ayrılan bireylerin takibinin yapılması Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüklerince yürütülmektedir ancak yapılan görüşmelerde bununla ilgili aksaklıklar olduğu ve ciddi bir takibin yapılmadığı vurgulanmaktadır. Bunun sebebi ise yurttan ayrılırken gencin takip edilmek istemediğinin bildirilmesidir.

Takip edilmek istemeyen reşit bir bireyin zorunlu takip edilmesi mümkün değildir. Ancak yurttan ayrılmadan önce rehberlik edilmesi olumlu sonuçlar verebilir.

“Her bireyi ailesi gibi takip etmek gerekir ve ilgilenmek gerekir, bana hiç rehberlik yapılmadı” (Hasan)

Benlik saygısı yüksek olan adölesanlar, kendi geleceklerini daha iyi belirleyebilmekte ve sorunlarıyla daha etkin baş edebilmektedirler. Bu adölesanların kendilerine olan güvenleri de artmakta ve sorunlarının çözümünde daha başarılı olabilmektedirler (Çetin ve Çavuşoğlu, 2009: 138). Yapılan görüşmelerde toplumsal entegrasyonda önemli olanın geçmişe takılı kalmamak olduğu, yeni bir sayfa açıp olumlu düşüncelerle hayata göğüslemek gerektiği vurgulanmıştır. Bu zorlukları aşmak elbette ki kolay değildir. Ancak kendine güvenen ve benlik saygısı yüksek olan bir bireyin bu konuyla baş etmesi toplumsal entegrasyonunda olumlu olabilir.

“Yeni yaşama hazırlanırken kimliğini kazanması ve artık bir birey olduğu için karşılaşacağı görevleri ve zorlukları üstlenmesi, saygısı ve terbiyesi ile daha çok örnek olması, geçmişine takılı kalmayıp yeni hayatında dimdik durarak ilerlemek gerekir” (Erdem)

Goffman (2014:138), Damga adlı çalışmasında, kişinin damgasının bir kurumda kaldığı süre boyunca üzerine tamamen sinerse ve kurumdan çıkışı sonrasında da bir süreliğine onun hakkında itibarsızlaştırıcı bir etki yapmaya devam ettiğinde hususi bir aldatıcı görünüm döngüsünün ortaya çıkmasının beklendiğini bildirmektedir.

3.2.7. Dışlanma ve Etiketlenme

Araştırmada dışlanma ve etiketlenme ilgili sorular yöneltmiş ve bu konuda olumsuz cevaplar alınmıştır. Görüşmelerde öne çıkan toplumun “yurt çocuklarına” bakışı acıma duygusundan ibarettir. Çocukların yaşı ilerledikçe ergenlik problemlerinin de getirdiği sorunlar bu çocukların istenmeyen çocuk, yaramaz, sorunlu, sıkıntılı ve tehlikeli olarak görülmektedir. Aşağıdaki söylemlerde de görüldüğü üzere, kendini istenmeyen olarak büyüyen bu bireyler ileriki hayatında topluma kin ve nefretle bakabilmekte ve kendini dışlanmış hissetmektedir.

“Genelde okula gidince yurtlular denmesinden hoşlanmazdım, bazen uzak dururlardı arkadaşlarımız, çok üzülürdüm çok kırılırdım bazen ağlardım niye ben diye niye ailem yanımda değil diye”(Zeynep)

Goffman (2016:28), çalışmasında kapatılmış kişinin, kendisini dış dünyadan ayıran bariyer yüzünden belli rolleri kaybetmiş olduğunu fark eder. Kuruma giriş süreci genel olarak başka tür kayıpları ve aşağılanmayı da beraberinde getirdiğini bildirmektedir. Yurt çocuklarının kendilerini aşağılanmış hissettikleri aşağıdaki söylemde ön plana çıkmaktadır.

“Yurt çocuklarına insanların bakışları çok farklı genelde toplumda istenmeyen çocuklarız, bu halen öyle devam ediyor hiç değişmedi”(Erdem)

Goffman (2014:33), Damga adlı eserinde damgalı kişilerden bahsetmektedir. Kendi tabiriyle damgalı kişi itibarsızlaştırılmış olandır. Bu itibarsızlaştırılmış olanlara, yetiştirme yurtlarında kalmış bireyleri de birer damgalı olarak kabul edebiliriz. Yurt çocuğu olmak bir damgadır ve bu damga onun üzerine yapışmış ve temizlenmeyecek bir kavramdır.

“Okulda bizi küçük görürlerdi, geri zekalı muamelesi görürdük, dışlanırdık her zaman”(Hüseyin)

Goffman (2014:44), Damgalı bireyin, normal insanları ne olarak tanımlayıp kendisine nasıl bir kimlik atfedeceğini ve onu nasıl karşılayacağı hususunda güvensiz bir hissiyat içinde bulunabileceğini bildirmektedir.

“Okulda öğretmenler, bu yurt çocukları hep sıkıntılı diye karaladığında hem üzülür, hem de dışlandığımızı hissederdim”(Şadi)

Bozok (2011:12), yetiştirme yurtlarında kalmış bireylerle yapmış olduğu incelemesinde, yetiştirme yurdunun toplumsal hafızadaki yansımaya eşlik eden duyguların acıma, merak ve önyargılar olduğunu savunmaktadır. “Yetiştirme yurdu çocuğu” denilince yurttaki kalmış bireylerle olan görüşmelerinde öne çıkan duyguların *kimsesizlik, belirsizlik, yoksulluk, yuvasızlık, sahipsizlik, çaresizlik, itilmişlik, sevgisizlik, tehlike ve güvensizlik* gibi olumsuz çağrışımlar içerdiğini bildirmektedir.

Birçok total kurumda, total kuruma özgü ve belli bir düzeyde kaygı vardır. Kapatılmış kişinin dışarıdaki konumuna göre daha düşük bazı şeylerden mahrum bırakılma süreciyle belirlenen itibar kaybının sürekli vurgulandığı kişisel bir başarısızlık ortamı yaratır. Kapatılmış kişi, düşük olan itibarının açıklamasını kapatılmış diğer kişilere abartılmış bir ifade yada üzücü bir hikaye bir tür ağıt ve savunma geliştirme eğiliminde olur (Goffman, 2016:77).

Kurum bakımında kalan tüm çocuk ve gençlerin olumsuz bakış açıları medyanın bu çocukları ve gençleri olumsuz olarak lanse etmesinden de kaynaklanmaktadır. Genelde sansasyonel haberlerin ön plana çıktığı ve başarı öykülerinin dillendirilmediği görülmektedir. Yapılan görüşmelerde olumsuz bakışların ve acıma duygularından mustarip olan bu bireylerin hayata adapte olması elbette ki çok zor olacaktır.

3.2.8. Yurtta Kalmış Bireylerin Devlet Algıları

Araştırmada yurtta kalmış bireylere devletin onlar için ne anlama geldiği ve ne ifade ettiği sorusu yöneltilmiştir. Bu soruyu tek bir ifade ile tarif etmeleri istenmiş; “*Güven, Anne, Baba, kardeş, aile, vatan, herşey, birlik, sevgi, minnettarlık, şükür ve koruma hissi* ” gibi ifadeler ön plana çıkmıştır. Bireylerin devlete bağlılığı ve minnet duyguları araştırmamızda vurgulanmıştır. Bunun yanında yurttan ayrılan bireylerle çalışmış olan idareci ve meslek elemanları ile yapılan görüşmelerde devletin bu bireylere hayatları boyunca yardım etmek zorunda olduğu gibi hislerle hareket ettikleri vurgulanmıştır. Bu bireylerin mağdur rolünde hayatlarını idame ettirdikleri ve beklentilerinin sonsuz olduğu ön plana çıkmaktadır. Devleti “baba” olarak gören bireyler bunu da bir hak olarak görmektedir.

Öcal ve Kemer kaya (2011:77); ülkemizde yetiştirme yurtlarında gerçekleştirilen kurum bakımının çocuklar üzerinde birtakım olumsuz etkilere yol açtığını, yurt yaşantısına sahip yetişkinler, teorik olarak devletle ve toplumla önemli bir sorun yaşamadıklarını, bununla birlikte yurt sonrasındaki hayatlarında birtakım sosyalleşme problemleri yaşadıklarını bildirmektedirler. Yapılan çalışmada, yetiştirme yurtlarındaki çocuklara devlet tarafından birçok imkan sağlanmış, fakat sorumluluk duygusu yeterince verilmemiştir. Kendilerini devlete karşı sorumlu hissettiğini ifade eden bireylerin, devlete ait eşyaları yeterince korumamaları, bu değeri

içselleştirmediklerini göstermektedir. Çocukların maddi ihtiyaçlarının devlet tarafından karşılanması, bununla beraber kendilerine sunulan imkanların korunması ve devamına yönelik sorumluluk becerisinin geliştirilmesine yönelik yeterince eğitim verilmemesi, yurt sonrasındaki yaşamlarında vatandaşlık hak ve görevlerini yerine getirmede birtakım problemlerin görülmesi sonucunu doğurmaktadır. Aynı çalışmada yetiştirme yurdunda yetişen bireylerin yoğun bir duygusal açlık içinde olduğu bildirilmektedir.

Suğur ve Doğru (2010: 131), koruma altındaki çocukların aile ve devlet algısı üzerine yapmış oldukları araştırma sonucunda yetiştirme yurtlarında kalan çocukların aileleri enformel istihdam koşullarında çalışan, düzenli geliri olmayan alt-gelir düzeyine sahip kimselerden oluştuğu, bu çocukların aile ve devlete ilişkin düşüncelerinin olumlu olduğu, aileyi sıcak ve huzur dolu bir ortam diye tanımladıkları; devleti ise güç sahibi, kendilerini kollayan bir otorite figürü olarak kabul ettikleri, devletin sağladığı beslenme, barınma ve eğitim olanakları sayesinde kendilerini sosyal alandan dışlanmış hissetmediklerini bildirmektedirler.

Yurtlardan ayrılmış yetişkinlerle yapılan bir diğer araştırmada ise devlet “ana-baba” kavramı ile özdeşleştirildiği, devletin yardımlaşma ve her şey olarak nitelendirenlerin olduğu bildirilmektedir. Bu araştırmada devletin daha çok maddi ihtiyaçların karşılandığı ve kendilerini koruyan bir olgu olarak görüldüğü, duygusal ihtiyaçları karşılama bağlamında ise devlete daha az vurgu yapıldığı gözlemlenmiştir (Öcal ve Kemer kaya, 2011: 76).

3.2.9. Yurttan Ayrılanların Sorunları

Yurttan ayrılanların sorunları ve kurumlardan beklentileri ile ilgili sorulara verilen cevapların genelde yurt ortamında büyümüş bireylerin kurumdan ayrılma yaşının 18 olmasının çok erken bir yaş olduğu şeklindedir. Bu sebeple yurttan ayrılma yaşının yukarıya çekilmesi yönünde tavsiyeleri bulunmaktadır. Yurttan ayrıldıktan sonra gidecek yeri olmayanların çok zorlandıkları ve ne yapacağını bilmedikleri ifade edilmiştir. Aşağıdaki söylemler yaşanan duyguları vurgulamaktadır.

“Yurttan çıkan hemen hemen her çocuk sudan çıkmış balık gibi olur, çok zorlandım sorun olursa kime gideceğimi ne yapacağımı bilmiyordum”(Şengül)

“Kendimi sudan çıkmış balık gibi hissettim çok zorlandım, biz yurttan koruma altındaydık yurt her şeyimizi yapardı, bütün imkanlarımız vardı, ayrıldıktan sonra nasıl davranmam gerektiğini kendi kendime öğrendim” (Elif)

Goffman (2014:52), damgalı bireyler hakkındaki çalışmasında; damgalı bireyin kendi başına kaldığında hayatı örgütlemek için dezavantajını temel alabileceğini ancak bu hayatı kısıtlanmış bir dünyada geçirmeye boyun eğmek zorunda olduğunu bildirmektedir.

Araştırmanın amacı doğrultusunda sorulan, Yetiştirme yurdunda kalmış bireylerin psikolojik problemlerinin olması hayata adapte olmasını zorlaştırır mı? Sorusunu destekleyen bulguların bu bireylerin 18 yaşını tamamlayıp büyük bir travma ile hayata atılmaları bireyleri çok zorladığı görülmüştür.

“18 yaşında yurttan çıkıyorsun, bu doğru değil, bazılarımızın kalacak yeri olmuyor, bu ise kötü yola yöneliyor, çok korkular yaşadım bence 18 yaş kurumdan ayrılmak için çok erken” (Aysel)

Kuruma kapatılmış kişi geldiği dünyaya geri döndüğünde, bazı rolleri yeniden inşa edebilse de, diğer kayıpların değiştirilemeyeceği ve bireyin söz konusu kayıpları acı verici şekilde deneyimleyeceği kaçınılmazdır (Goffman, 2016: 28).

Demirbilek (2000:140), yurtlardaki gençlerin büyük bir kısmının gelecekleri hakkında kaygılarının olduğunu bununla birlikte korkuya kapılmakta, kişilik ve davranış bozuklukları gösterdiklerini bildirmektedir.

Elmacı'ya (2010: 959) göre; toplumun korunma ihtiyacı olan çocuklara karşı oldukça hassas olduğu, özellikle öksüz, yetim, kimsesiz gibi kavramlarla korunma ihtiyacı olan çocuklara duygusal olarak yaklaşmanın bazı hatalara neden olabildiğini bildirmektedir. Toplumun bu hassas yaklaşımlarına bağlı olarak öksüzlük ve yetimlik imgeleri çeşitli edebî eserlerde ve filmlerde sıkça kullanıldığını ancak bu durumun, insanların korunma ihtiyacı olan çocuklara ve yetiştirme yurtlarına bakış açılarını etkilediğini vurgulamaktadır.

Devlet korumasında büyüyen çocuklar ve gençlerle yapılan bir diğer araştırmaya göre bir birey topluluk içinde ayrıştırıldıkça yalnızlaşır ve yalnızlaştıkça

daha çok ayrıştırılır ya da tehlikeli görüldükçe sosyal ilişkileri bozulur ve sosyal ilişkileri bozuldukça daha da tehlikeli görüldüğü saptanmıştır (Erol, 2014:13).

“ Çok mutlu olduğumu söyleyemem, içimde bir şeyler eksik, bir travma var nedenini bilmiyor araştırmakta istemiyorum ”(Şadi)

Damgalı kişilerle yapılmış çalışmada, bu kişilerin kendilerine tatbik ettiği bazı kimlik kriterlerini içerisinde yaşadığı toplumdan edindiğinde; kişinin, benliğine ilişkin belli ölçüde çelişik duygulara sahip olmasının kaçınılmaz olduğu ifade edilmektedir (Goffman, 2014:154,155).

“İşsizlik ve iş ortamına alışmak zor oldu, nasıl davranacağımı, sorumluluklarımı bilmiyordum korkuyordum ”(Mehmet)

Yetiştirme yurtlarında kalmış bireyler ile çalışmış idareci ve meslek elemanları ile yapılan görüşmelerde, iş hayatına atılan memurların çok zorlandıkları ifade edilmiştir. Bu noktada bireylerin amirine nasıl davranması gerektiğini bilmediği, verilen görevi yerine getirmekte zorlandığı veya yapmadığı, çalışma saatlerine riayet etmediği, iş arkadaşları ile diyalog sıkıntıları yaşandığı vurgulanmıştır. İdarecilerin bu kişilere acıma duygusuyla yaklaştığı ve idare etme noktasında yumuşak bir tavır sergilendiği bildirilmiştir. Ancak memuriyet kurallarına riayet edemeyen zorunluk sebebiyle memuriyetten çıkarıldığı da bildirilmiştir.

“Yurtta hayata hazırlanamamak bizi hayatta çok zorluyor, orada her şey sana sunuluyor ve gerçek hayatı öğrenemiyorsun ” (Hüseyin)

“Kendimizi boşlukta bulduk, hayat şartlarını kendimiz öğrendik, deneme ve yanılmayla ” (Hasan)

“Yurt çocuklarının yurtta kaldıkları sürece sıkıntıları, yalnızlıkları ve kimsesiz kaldıkları belli edilmemeli, onlara ilgi, sevgi, şefkat gösterilmeli ” (Mustafa)

Aile ortamında büyümeyen bireyin duygusal, sosyal ve fiziksel açıdan problemlerle karşılaştığı için toplumsal hayata uyumu çok zorlaşacaktır. Yurt ortamında dış dünyadan uzak, bütün imkanların sağlandığı bir ortamda büyüyen çocuk gerçek hayata hazırlanamamakta ve yurttan ayrıldığında kendini hayatın ortasında bulduğunda sıkıntılarla karşılaşmaktadır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda sorulan, Yetiştirme yurdunda kalmış bireylerin yurttan ayrıldıktan sonra çevresinden aldığı desteği topluma destekle topluma entegre olması kolaylaşır mı? Sorusunu destekleyen cevabı aşağıdaki söylemlerde bulmak mümkündür.

“Biz bize yeteriz, biz zaten bir bütünüüz, yurttan ayrılanlar hep bir araya gelmeye çalışıyoruz ve birbirimizi maddi ve manevi şekilde destekliyoruz”
(Şadi)

“Biz yurt çocukları birbirimizi bırakmayız, hep destekleriz, biz bir birliğiz asla ayrılmayız, birinin bir derdi olduğunda el ele verip o kişiye koşarız ve problemi çözmeye çalışırız” (Tolga)

Yurt ortamında büyüyen gençlerin destek noktalarının Yurt Ay- Der ve Hayat sende Derneği olduğu birbirlerine destek oldukları yapılan görüşmelerde ön plana çıkmıştır. Maddi ve manevi destekleri bu bireyleri bir arada tutmaktadır. Bu tür derneklerin varlığı bu bireyler açısından çok önem arz etmektedir.

Goffman (2014: 56), Damga adlı çalışmasında, belirli bir damga kategorisinden insanların, tüm mensuplarının o kategoriden geldiği küçük gruplar dahilinde bir araya gelmeye eğilimli olduğunu ve kapsamlı birer örgütlenmeye tabi olduklarını bildirmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin Para yönetimi ilgili sıkıntılarını hem yurt ortamındayken hem de yurttan ayrıldıktan sonrada devam ettiği anlaşılmaktadır.

Yurttan ayrılan bireylerle yapılan görüşmelerde hayata atıldıkları ilk yıllarında para yönetimi konusunda çok sorunlar yaşadıklarını, parayı nasıl harcayacaklarını bilmediklerini bildirmektedirler. Bunun sebebi ise yurt ortamında yetişen çocukların eline geçen parayı rahat bir şekilde harcamaları ve gelecek kaygısı olmadan savurganlık göstermeleridir. Kurum bakımındaki çocukların genel özellikleri ellerine tüm imkanların sunulmasıdır. Para yönetimi konusunda yurttan ayrılmış bireyler ile çalışmış idareci ve meslek elemanları ile yapılan görüşmelerde memur olarak çalışmakta iken çekmiş olduğu krediyi ödeyemediğinden ceza alıp hapse giren, ekonomik sıkıntılar yüzünden eşinden ayrılmak zorunda kalan, memuriyetten

çıkarılma, ekonomik sıkıntılar yüzünden intihar eden veya cezaevine giren bireylerin olduğu ve bunun çok üzücü olduğu vurgulanmıştır.

“ilk yıllar çok sıkıntı çektim, sonra hayatı öğrendim, hayat çok zormuş bunu yurttan çıkınca anladım, orada çocuktum anlayamadım hayatın zor olacağını”(Tolga)

2016 yılında reşit olarak ayrılan bireylere ASPB İl müdürlüklerine yapılan başvurular sonucunda, 843 gence SED kapsamında destek sağlanmıştır (ASPB, 2016 Faaliyet Raporu). Yurttan ayrılan bireylerin ekonomik sıkıntı çekmemesi için kendilerinin talebi doğrultusunda bu hizmetten yararlanabilmektedir.

Kurum bakımındaki çocuk ve gençler ile ilgili izlenimlerin bu çocuk, genç ve yetişkinlerin kendilerini şanssız, yalnız ve kimsesiz hissettikleridir. Bu bireyler genelde duygularını ifade etmede çok güçlük çekmekte, kendini her şeyden yoksun hissetmekte, doyumsuz bir yapıları da olmaktadır. Çok çabuk küser ve kin beslerler. Kendilerine yanlış yaptıklarını hissettiklerinde asla affetmezler. Kin duyguları uzun zaman devam eder. Küfürlü konuşmayı alıştırdılar. Hayattan bir oç alma peşindedirler. İntikam duyguları yurttaki personelden çıkarma eğilimindedirler. Personelin zaaflarından istifade ederler ve kendi çıkarları için fırsatçılardır. Küçük hesaplar peşindedirler. Yurtlu olduklarını toplumdan gizlerler genelde. Bunun sebebi ise toplumun olumsuz bakış açısı ve aşağılık kompleksidir. Acıma duyguları çok körelmiştir. Kendilerini dünyanın en şanssız kişileri olarak görme eğilimindedirler. Hırçınlık ve yalan söyleme huyları vardır. Taklit yetenekleri çok gelişmiştir, rol yapıp karşısındakini kandırabilirler. Kendini acındırmayı çok severler ve sevgiye açtırlar. Bu sevgiyi doldurmak pek mümkün olmamaktadır. İsyan ederler ve bu isyanları ömür boyu devam eder. “Devletin çocuğu” olmak onlar için bir gurur kaynağıdır bir yandan çünkü “devlet çocuğu” olarak hayatlarını devam ettirmektedirler. Kendilerine sunulan iş imkanını bir hak olarak görmekte ve bu sebeple iş yerinde çokta verimli olmamaktadırlar. Çok umursamaz bir tavırdadırlar. İşe geç gelme, işe gitmeme, iş yerinde itaatsizlik ve iş arkadaşlarıyla iletişim problemleri vardır. Meslek elemanı ve idarecilerle yapılan görüşmelerde iş hayatının sonlandırılması gibi durumlar olduğu, iş imkanı fırsatını elinden kaçıran birçok birey vardır. Maddi sıkıntılardan dolayı memur olsalar bile çok fazla kredi kullanıp borçlarını ödeyemeyen bireyler mevcuttur. İş hayatında iken intihar eden bireylerde sıklıkla görülmektedir. Tabiki bu özelliklerde

olmayan yurt çıkışlı bireylerde vardır. Sessiz, sakin, uysal, uyumlu, içine kapanık ve çevresine duyarlı kişilik yapısında bireylerde mevcuttur. Ancak genele bakıldığında olumsuz ve travma atlatmış küçük yaştaki bir çocuğun kişilik özelliklerinin olumlu olabilmesi az bir olasılıktır.

SONUÇ

Bu bölümde Yetiştirme Yurtlarında Kalmış Bireylerin Toplumsal Entegrasyonunda karşılaşılan problemlere, araştırmanın yöntemine, her bir sonucun yorumuna, çalışmanın sınırlılıkları ve bulguların ileriye dönük uygulamaları konusunda kısa bir özete, benzer konuda yapılan çalışmalarla karşılaştırmasının tartışılmasına ve yorumlara yer verilmektedir.

Araştırmada, yetiştirme yurtlarında kalmış bireylerin toplumsal entegrasyonunun nasıl bir süreç olduğu, kurum bakımı deneyimleri ve bu bireylerin hayata hazırlanmalarının açıklanması amaçlanmıştır. Yetiştirme yurtlarından ayrıldıktan sonra hayata adaptasyonda zorlanan bu bireylerin yaşadıkları problemlerin anlaşılması ve çözüm önerilerine yer verilmiştir.

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Görüşme formu kullanılmış olup derinlemesine görüşmeler yapılarak yetiştirme yurtlarında büyümüş bireylerin geçmişleriyle ve yaşam öyküleriyle ilgili bilgilere ulaşılmıştır.

Aynı zamanda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bağlı kurumlarda çalışan idareci ve meslek elemanları ile görüşmeler yapılarak, yetiştirme yurtlarından ayrılan bireylerle ilgili bilgilere ulaşılmıştır.

Bu araştırma; Niğde’de yaşayan kadın ve erkeklerden oluşan ve çocukluğunda farklı illerde Yetiştirme yurtlarında kalmış yetişkin 20-55 yaş arası bireyler ile sınırlı tutulmuştur. Bu araştırmayı gerçekleştirirken Devlet korumasından ayrılan bireylere ilişkin akademik çalışmaların oldukça yetersiz olduğu gözlemlenmiştir.

Yetiştirme yurtlarında kalmış bireylerin hayatları iki bölüm halinde görülebilir. İlk bölümü yurttaki hayatları, ikinci bölümü ise yurttan sonraki hayatlarıdır. Bu sebeple yurt ortamındaki hayatlarında hayata hazırlanmanın önemi çok büyüktür. Araştırmada hayata hazırlanma konusunda yetersizlikler olduğu araştırmaya katılan bireyler tarafından vurgulanmıştır.

Günümüzde çocukların korunma ihtiyacı olan çocuk durumuna düşmelerinin başında artan boşanmalar ve parçalanmış ailelerin çoğalması gelmektedir. Toplumsal sorun haline gelen bu durumu azaltmak amacıyla aile ile ilgili devlet politikalarının

geliştirilmesi ve aile yapılarının güçlendirilmesi için çalışmalar yürütülmesi gerektiği kanaati oluşmuştur.

Araştırma bulgularına göre; Araştırmaya katılan bireylerle yapılan görüşmelerde yurttan ayrıldıktan sonra bir an önce işe yerleşip mutlu bir evlilik yapmak istediklerini bildirmişlerdir. Aile özlemi içerisinde yurttan ayrılan bireyler genelde evliliklerini erken yaşta yapmaktadırlar. Yurttan ayrılan bireyler ile görüşmeler sonucunda aile kavramına çok önem verdikleri ve evliliğe bekarken çok sıcak baktıklarını bildirmişlerdir. Bekar olan bireylerle yapılan görüşmelerde evlilik planlarının olduğunu kesinlikle evlenmeyi düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğunun lise mezunu olduğu görülmektedir. Bunun sebebi ise kurum bakımına alınan çocukların iş garantisinin olmasıdır. İş garantisi rahatlığıyla büyük bir çoğunlukta olan gençler kolay yolu tercih etmektedir. Lise eğitimini tamamlayıp ve 18 yaşına girmiş olanlar; işe yerleşmek için form A belgesini doldurmaktadır. Üniversite tercihi yapanların ve kazanma oranının düşük olduğu bilinmekte ve büyük bir kayıp olarak gözlenmektedir. Araştırma ve görüşmelerin sonuçlarına bakıldığında çok büyük bir oranın lise mezunu olduğu dikkat çekmektedir.

Bilindiği üzere korunma altında olup yurtlardan reşit olarak ayrılan bireylerin 3413 sayılı kanuna göre işe yerleştirilmektedir. Görüşme yapılan bireylere bakıldığında % 92,50'si memur olarak görev yapmaktadır. Ev hanımı ve serbest meslek sahibi olarak hayatını idame ettiren bireyler ise korunma kararı kaldırılıp ailesine teslim edilen bireylerdir.

Araştırmaya katılan bireylerle yapılan görüşmeler sonucunda yurt ortamında büyüyen çocukların yurt ortamında değil ailelerin yanında büyümeleri ve yurtların ve kurumların hiç olmaması istegindedirler. Bu noktada koruyucu ailelerin çoğalması ve mümkün olduğunca çocukların aile ortamlarında yetiştirilmesinin sağlanması çok önem kazanmaktadır.

Kurum bakımında kalan çocuk ve genç için aile, ona kucak açan devlettir öncelikle, onun yanına kurumda kaldığı süre içerisinde kuruluştaki çalışan bakım elemanı, grup sorumlusu, öğretmen, sosyal çalışmacı, psikolog, güvenlik görevlisi, bahçıvan, şofördür. Bunun yakınlık derecesini çalışan personelin sıcak ve içten

davranışı belirler. Eğer çocuk kendine yakın hissediyorsa o çalışanı onu ailesi olarak kabul etmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin yurttan kalırken kaygılarının yüksek olduğunu, hayata hazırlanma noktasında kendilerinin yurt ortamında hayata hazırlanmadıkları, toplu şekilde yaşadıkları ve kendilerine sunulan devlet imkanlarının devam etmeyeceğini ancak tek çarelerinin işe yerleştirilip bir hayat kurmak olduğunu ifade etmişlerdir.

Yurt ortamında büyüyen çocuklar birbiriyle etkileşim halinde olduklarından olumlu ve olumsuz davranışları taklit etmektedirler. Kurum bakımında oluşan bu arkadaşlık kötü örnek olma noktasında da sıkıntılar getirmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin, kurum bünyesinde çalışan personel ile olan ilişkileri konusunda dikkat çekici olan yurt ortamında sevilen bir personelin içtenliğine inanırlarsa o kişiyi baba yada anne yerine koyduklarıdır.

Araştırmada dışlanma ve etiketlenme ile ilgili görüşmelerde öne çıkan toplumun “yurt çocuklarına” bakışı acıma duygusundan ibaret olduğudur. Çocukların yaşı ilerledikçe ergenlik problemlerinin de getirdiği sorunlar bu çocukların istenmeyen çocuk, yaramaz, sorunlu, sıkıntılı ve tehlikeli olarak görülmektedir. Kendisi istenmeyen çocuk olarak büyüyen bu bireyler ileriki hayatında topluma kin ve nefretle bakabilmekte ve kendini dışlanmış hissetmektedir.

Yurttan ayrılanların sorunları ve kurumlardan beklentileri ile ilgili olarak genelde yurt ortamında büyümüş bireylerin kurumdan ayrılma yaşının 18 olmasının çok erken bir yaş olduğu vurgulandığıdır. Bu sebeple yurttan ayrılma yaşının yukarıya çekilmesi yönünde tavsiyeleri bulunmaktadır. Yurttan ayrıldıktan sonra gidecek yeri olmayanların çok zorlandıkları ve ne yapacağını bilmedikleri ifade edilmiştir.

Araştırma kapsamında yukarıda belirtilen bulgular ve sonuçlar neticesinde öneriler aşağıda belirtilmiştir.

Korunmaya muhtaç olan çocuğun topluma kazandırılması için öncelikle Sosyal Ekonomik destek ile ailesi ve yahut yakın akrabası tarafından bakılması, ikinci tercihi evlat edinme yada koruyucu aile modelinden yararlandırılması ve son tercih

olarak kurum bakımı tercih edilmelidir. Kurum bakımının içerisinde (çocuk evleri, çocuk evleri siteleri, sevgi evleri) olmalıdır. Son on yıldır uygulamada olan çocuk evlerinin tercihen en uygun kurum bakımı modeli olduğu; çocukların topluma çok daha çabuk entegre oldukları bilinmektedir. Aile ortamında ve apartman dairesinde büyüyen çocuklar hayata daha iyi hazırlanmaktadır. Çocuk evlerine uygun olmayan yada uyum sağlayamayan çocukların sevgi evleri veya Çocuk evleri sitelerinde bakımları sağlanmaktadır.

Genellikle şehir merkezine uzak bir yerde veya şehir dışında olan kurumlar çocuk ve gençlerin izole edilmesine ve topluma adapte olamamasına neden olmaktadır. Bu kurumların şehir merkezinde olması ve toplumun daha duyarlı hale gelmesi bireylerin entegrasyonuna katkı sağlayacaktır. Şehir merkezine uzak olan kurumlar toplum ve korunmaya muhtaç olan çocuklar arasına mesafeler koymak anlamını taşımaktadır. Toplum ile mesafeleri kaldırmak adına bu kurumların şehir merkezlerde olması kaçınılmazdır.

Kurum bakımından ayrılan bireylerin reşit olduktan sonraki hayata hazırlanıp topluma kazandırılması kaldığı kurumun öncelikli görevlerinden olmalıdır.

Kurum bakımı geçmişi olan bireylerin sosyalleşmenin gerçekleşmemesi durumunda sosyal dışlanmışlık ya da antisosyal davranış biçimleri görüldüğünden; kurumlarda sosyalleşme konusuna çok önem verilmeli ve çocukların sosyal hayat içerisinde katılımı sağlanmalıdır.

Yurtlardan ayrılan bireyler ile yapılan görüşmelerde en çok zorlandıkları sürecin yurttan ayrıldıktan sonra işe yerleştirilmek için bekledikleri sürecin olduğu, bu süreçte, işe yerleştirilmek için beklerken istihdam sağlanıncaya kadar ASPB tarafından gerekli izlemenin ve yönlendirmenin yapılması gerektiği kanaati oluşmuştur. İşe yerleştirme sürecine kadar isteğe bağlı olarak bu bireylerin kalabilecekleri bir yerlerinin olması onları suça sürüklenmekten, fuhuşa karışmaktan ve kötü alışkanlıklardan uzak tutabilir. Kurum bakımında kalırken işe yerleştirme süreci arasındaki zaman diliminde, bireyin sıkıntı içine girdiği ve bu süreçte kurumda kalma isteği olanların işe yerleştirilene kadar geçici kalma yeri ayarlanması ve kurum denetiminde hayata hazırlanması için Bakanlık tarafından toplumsal entegrasyonun kolaylaştırılması gerekmektedir.

Araştırma sürecinde yapılan görüşmelerde yurttan kalan bireylerin temel sorunlarının duygusal yoksunluk olduğu, yurt ortamında duygusal yoksunluğun giderilememesidir. Bu yoksunluğun giderilmesi için aile temelli bir hizmet benimsenmeli ve çocuklar mümkün olduğunca koruyucu aile ve evlat edindirme hizmetinden yararlandırılmalıdır.

Gelecek ile ilgili kaygıların çok kuvvetli olduğu yurttan ayrılmadan önceki dönemde gençlerin kişisel tercihleri göz önünde bulundurulmalı ve doğru tercihler yaptırılmaları bu kaygıyı azaltabilir.

Kurum bakımında olan çocukların Üniversite eğitimi konusunda bilinçlendirilmesi ve gelecek planlamasının doğru yapılması gerekmektedir. Hayata hazırlanma döneminde kuruluşlarda yükseköğretimin önemine dikkat çekilmesi gerekmektedir.

Medyanın yurttan kalan ve kalmış bireyler hakkında olumsuz etkisinin olduğu bu bireylerin etiketlendiği ve olumsuz bir şekilde bahsedildiği görülmektedir. Etiketlemeyi önlemek amacıyla kurum bakımında kalmış bireylerden iyi örneklerinde medyada yer alması gerekmektedir. Medya bu bağlamda olumsuz örnekleri abartılı şekilde sunmaktadır. Olumlu örneklerle hem etiketlemeyi önlemek hem de bu çocuklar ile ilgili farkındalık yaratmak çok önem kazanmaktadır.

Yurtlarda yetişen çocukların düşük benlik algısı ile büyüdüğü ve bunun kişiliklerine çok büyük etkisinin olduğu görülmektedir. Düşük benlik algısı topluma entegre olmada çok büyük olumsuzluklar getirmektedir.

Kurum bakımında iken reşit olarak ayrılacak gençlerin son yıllarında kapsamlı olarak hayata hazırlanma konusunda bilinçlendirilmesi ve eğitime tabi tutulmaları gerekmektedir. Aynı zamanda yurttan ayrıldıktan sonrada takibinin düzenli yapılması gerekmektedir. Yapılan takibin zorunlu olması ve istihdam sağlanana kadar devam etmesi, böylelikle verilen danışmanlık hizmetinin toplumsal entegrasyona katkı sağlayacağı ve yönlendirme ile doğru seçimlerin olacağı düşünülmektedir.

Kurumda çalışan personellerin yeterli sayıda ve nitelikli olması, bu bireylerin hayata hazırlanmalarını kolaylaştırabilir. Personelin hoşgörülü, istekli ve donanımlı olmaları kaçınılmazdır. Bakıcı annelerin ve gerekli meslek elemanlarının sosyal

çalışmacı, çocuk gelişimcisi, sosyolog ve psikologların kuruluştaki çalışmaya başlamadan önce korunmaya ihtiyacı olan çocuklar hakkında eğitime tabi tutulmaları gerekmektedir. Aynı zamanda çalışan personelin kurum bakımındaki çocuklara empatik yaklaşımı çok önemlidir.

Kurum bakımından ayrılan bireylerin hayata daha iyi hazırlanmaları için takiplerinin yapılarak bilimsel araştırmaların fazlalaştırılması gerekmektedir.

Kurum bakımından ayrılmış bireylerin tecrübelerinden yararlanarak kurum bakımındaki çocukların problemlerinin azaltılması gerekmektedir.

Kurum bakımındaki çocuk ve gençlerin sosyalleşmeleri ve topluma kazandırılmaları için kurumların sorumluluklarını özenle yerine getirmelidirler. Kurum bakımında kalan çocukların kaldıkları ortamda değil daha çok kurum dışındaki ortamlarda faaliyetlerin düzenlenmesi toplumsal entegrasyona katkı sağlayabilir.

Kurum bakımında kalan çocukların yaş gruplarının ayrıştırılması. Örneğin çocuk yuvası ve yetiştirme bölümünün ayrı kampüslerde bulunması. Küçük çocukların aynı kampüs içerisinde olumsuz davranışları büyük çocuklardan taklit ettiği görülmektedir.

Kurumlarda çalışan personel ve çocuklar arasında güven ilişkisini kurmak ve çocukların sosyal destek ağını geliştirmek için grup çalışmaları etkinlikleri ile desteklenebilir.

Korunmaya ihtiyacı olan çocuğun kurum bakımına alınmasının en son çare olarak görülmesi ve ailenin yanında destek projelerinin geliştirilerek aile odaklı hizmetlere ağırlık verilmesi. Gelişmiş ülkelerde yaygın olan evlat edinme ve koruyucu aile hizmetinin geliştirilerek çocukların evlat edindirilmesi ve koruyucu aile yanında yetiştirilmesini sağlayarak, çocukların toplumsallaşmalarını kolaylaştırarak hayata hazırlanmalarını sağlamak önem kazanmaktadır. Aynı zamanda devletin Koruyucu aile ile ilgili tanıtım ve teşviklerini arttırması da etkili olacaktır.

Türkiye’de kurum bakımı altında olan çocuklarla ilgili pek çok araştırma yapılmıştır. Yapılan bu araştırmaların çoğunluğu, çocukların kurum yaşantısı geçirdikleri süreçte gerçekleştirilmiştir. Kurum yaşantısının birey üzerindeki etkilerini inceleyen, geçmişe dönük çalışmalar yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle kurum yaşantılarının anlaşılması için bilimsel çalışmaların kurum bakımından ayrılmış olan bireylerle de yapılabilir.

Kurum bakımında kalan çocuk ve gençlere toplum gerekli hassasiyetin gösterilmesi için çeşitli sivil toplum örgütlerinin ve kuruluşların çeşitli projelerle çocuk ve gençlerin topluma entegre olmasını sağlaması gerekmektedir. Gönüllülerin bu konularda etkili olabileceği özellikle kurum bakımı deneyimi olan ve çocuk ve gençlere olumlu örnek teşkil edebilecek bireyler kurum bakımında iken hayata hazırlanma konusunda bilgilendirme, çeşitli etkinlikler ve faaliyetlerde bulunabilirler.

Kurumlarda yetişen çocuk ve gençlere yönelik kendilerini tanıma, sosyalleşme, sorumluluk alma becerilerini geliştirme, eğitimin önemi hakkında bilgilendirme, kariyer planlaması v.b gibi grup çalışmaları yürütülmesi gençlere hayata atıldıktan sonra çok yardımcı olacağı kanaatindeyim. Bu çalışmaları yürütmek amacıyla kurumlarda çalışan personelin yöneticiler, meslek elamanları, öğretmenler ve bakım elemanlarının bu konularda hizmetiçi eğitimden geçmesi gerekmektedir. Bu eğitimler için Üniversiteler, diğer kurum ve kuruluşlar ve sivil toplum örgütleriyle işbirliği yapılabilir.

Kurum bakımındaki gençlere kurumlar tarafından, kurumlardan ayrılmadan iki yıl öncesinde hayata hazırlanma konusunda eğitim verilerek hayata hazırlanma, işe yerleşme ve hayata adaptasyonda rehberlik bilgilendirmeleri yapılabilir.

Araştırma kapsamında tüm sonuç ve öneriler genel olarak değerlendirildiğinde, Yetiştirme Yurtlarında Kalmış Bireylerin Toplumsal Entegrasyonu probleminin sadece bireylerin değil, toplumumuzun da sorunudur. Üretilen her türlü çözüm, kurum bakımında kalmış bireylerin yaşam kalitesine katkı sağlayacak, kurumlarda çalışan meslek elemanı ve personele yol gösterici olacak ve sonuçlar dikkate alınarak öncelikle gerekli iyileştirmelerin yapılması bu sorunlara önemli katkılar sağlayabilir.

KAYNAKÇA

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının teşkilat ve görevleri hakkında kanun hükmünde kararname 8/6/2011, no : 633.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (2016). Erişim: 06.02.2017, <http://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/istatistikler>.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (2016). Evlat Edinme bilgilendirme, cocukhizmetleri.aile.gov.tr/uygulamalar/evlat-edinme.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı 2016, <http://www.aile.gov.tr/data/58b58e4c691407119c139239/2016%20%20Faaliyet%20Raporu.pdf>.
- Alkan, F. (2014). Kurum Bakımından Topluma Geçişte Gençler Çalıştayı.
- Bal, H. (2014). Sosyolojide Yöntem ve Araştırma Teknikleri, Ankara Mart 2014
- Bayoğlu, A. S. ve Puruçuoğlu, E. (2010). Yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin gelecek beklentileri ve sosyal destek algıları, *Kriz Dergisi*. 18 (1), 27-39.
- Birleşmiş Milletler (UNİCEF) Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 20 Kasım 1989.
- Bozok, N. (2011). *Ben Değerliyim* Nar Taneleri: Güçlü Genç Kadınlar Mutlu Yarınlar Projesi Güçlenme Hikayeleri Biriktiriyor Sosyolojik Değerlendirme Raporu Basım: Mart, İstanbul. 1
- Çakır, O. (2013). Kurum Türlerinin Etki Analizi.
- Çetin, H., Çavuşoğlu. H. (2009). Yetiştirme Yurdunda ve Aileleri ile Yaşayan Adölesanların Benlik Saygıları ve Psikolojik Belirtilerinin Karşılaştırması, Nisan, Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik dergisi İzmir.
- Çocuk Koruma Kanunu. (2005). T.C. Resmi Gazete, 5395, 03.07.2005.
- Demirbilek, S. (2000). Korunmaya Muhtaç Gençlerin Topluma Kazandırılmasında Yetiştirme Yurtları, *D.E.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi*, cilt:15, sayı:2, 137-152.
- Duyan, V., Özgür Sayar, Ö., Özbulut M. (2008). Sosyal Hizmeti Tanımak ve Anlamak, Haziran , Ankara

- Duyan, V. (2010). Sosyal Hizmet, Ankara.
- Erol, N. (2014). Etiketlenme ile Örülen Sosyal Duvarları Yıkılım (devlet korumasında yetişen çocuk ve gençlerin medyada temsil analizi) proje raporu Nisan Ankara.
- Elmacı, D. (2010). Günümüzün Yetim Kalan Kuruluşları: Yetiştirme Yurtları Türk Eğitim Bilimleri Dergisi Güz, 8(4),949-970.
- Giddens, A. (2012). Sosyoloji, ISBN: 978-975-9169-41-X / 1. Baskı: Kırmızı Yayınları, Eylül, İstanbul.
- Goffman, E. (2014). Damga, Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar, Heretik Yayınları 2. Baskı, Eylül, Ankara.
- Goffman, E. (2016). Tımarhaneler, Akıl Hastalarının ve Kapatılmış Diğer Kişilerin Toplumsal Durumu Üzerine Denemeler, Heretik Yayınları, 2. Baskı 2016, Ankara.
- Gökçe, B. (1990). Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme, Aile Yazılar Temel Karamlar Yapı ve Tarihi Süreç, I, I, s.207. Ankara.
- Gökçearslan Çifci, E. (2009). Aile ve Toplum Dergisi Yıl: 11 Cilt: 5 Sayı: 19 Ekim-Kasım-Aralık.
- Karatay, A. (2007). Cumhuriyet Dönemi Korunmaya Muhtaç Çocuklara İlişkin Politikanın Oluşumu, yayınlanmış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kesen, N. F. Ö., Karakuş, M., Deniz, E. (2012) Toplum ve Sosyal Hizmet Cilt 23, Sayı 1, Nisan.
- Koruyucu Aile Yönetmeliği Tarih: 14.12.2012 Sayı:28497 R.G.
- Öcal, A., Kemer kaya, G., Arastaman, G. (2013). Turkish Journal off Education, Sense of Social Exclusion of Secondary School Students Living in Orphanages, January, Volume 2, Issue 1
- Öcal, A., Kemer kaya, G. (2011). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 30(1), 63-82.
- Öntaş Cankurtaran, Ö. (1998). Kurum Bakımı Deneyimi olan Genç Yetişkinlerin Sosyal Destek Sistemleri ve Ruh Sağlığı Durumları, YL Tezi, , Ankara.

- Özgür, Ö. e-Journal of New World Sciences Academy Social Sciences, 6, (1), 96-106.
- Polama, M. M. (1993). Çağdaş Sosyoloji Kuramları, Nisan 1993, 1. Basım, Ankara.
- Seeman, M. (1959). On The Meaning of Alienation, *American Sociological Review* Vol. 24, No. 6 (Dec. s 783-791.
- Sosyal Hizmetler Kanunu. (1983). T.C. Resmi Gazete, 2828, 24.05.1983.
- Suğur, N., Saygı Doğru, E. (2010). Koruma altındaki çocukların Aile ve Devlet algısı Üzerine bir araştırma, Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 65-1, Ankara.
- Şenocak, H. (2006). Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım yöntemleri Sosyal siyaset konferansları 51. Kitap, İstanbul Ün. Yayını, s. 177-230.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982) Kanun No.: 2709 Kabul Tarihi: 7.11.
- Türk Medeni Kanunu 4721, 8/12/2001 Sayı : 24607, Tertip:5 Cilt, 41.
- Üstün, E. Ve Baran, B. (2002). Korunmaya Muhtaç Çocukların Benlik Algısının İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 23: 229-233.
- Yalçın, A. (2011). Çocuk Koruma Kanunu kapsamında korunmaya muhtaç çocukların Gelecek kaygılarının incelenmesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Yazıcı, E. (2014). Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi Y., Cilt 4, Sayı 2, ss.247-270.
- Yazıcı, E. (2012). Korunmaya Muhtaç Çocuklar Ve Çocuk Evleri, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl/Year:, Cilt/Volume: 9, Sayı/Issue: 18, s. 499-525.
- Yazıcı, H., Reisoğlu S., Altun F. (2012), Etnografik Araştırmanın değerleri ile Araştırma ve Yöntem arasındaki İlişki, Batman Üniversitesi, Yaşam Bilgileri Dergisi, Cilt 1 sayı 1.
- Yıldırım, E. (2005). Bir modernite rüyası : Ailenin Sonu mu? Kütahya Yetiştirme Yurdu Aile ve Toplum Yıl: 7 Cilt: 2 Sayı: 9 Ocak-Mart ISSN: 1303-0256 örneği s 85-92.

Yıldız, M. C. (2004). Akademik araştırmalar dergisi, , sayı 21, 163-194.

Yolcuoğlu, İ. G. (2009). Aile ve Toplum Dergisi, Yıl: 11, Cilt:5, Sayı: 18, Tem-Ağu-Eylül. s 3.

Yurteri Tiryaki, A. ve Baran, G. (2015). Kurum Bakımı Deneyimi Olan kadınların Çocukluk Dönemi Kurum Yaşantıları: Toplum ve sosyal Hizmet dergisi cilt 26, sayı 1. Nisan, 23-44.

EKLER

Ek 1. Görüşme Formu

Ayşe KILIÇ CANDAN Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyoloji Bölümü Yüksek
Lisans Tezi

YETİŞTİRME YURTLARINDA KALMIŞ BİREYLERİN TOPLUMSAL ENTEGRASYONU

Görüşme Soruları:

1. Tarih:
2. Adınız Soyadınız yada Rumuzunuz:
3. Cinsiyetiniz:
4. Yaşınız:
5. Medeni Durumunuz:
6. Eğitim Durumunuz:
7. Mesleğiniz:
8. Gelir durumunuz :
9. Evli iseniz eşiniz çalışıyor mu?
10. Hangi İlde, kaç yılında ve ne kadar süre yurttta kaldınız?
11. Yurt sizin için nasıl bir yerdi, kaç kişi vardı? Memnunmuydunuz? Yurt sizin için ne ifade ediyor?
12. Yurttta Aile Ortamı var mıydı? Duygularınızı açıklayınız?
13. Hayata nasıl hazırlanıyordunuz?
14. Yurt ortamında nasıl bir çocuktunuz?
15. Sizi yurt ortamında olumlu yönde etkileyen kişi kimdi, açıklarmısınız?
16. Yurt ortamında sizi en çok üzen şeyler nelerdi?
17. Yurt ortamında sizi en çok sevindiren şeyler nelerdi?
18. Kendinizi dışlanmış hissettiğiniz zamanlar oldu mu, açıklayınız?
19. Yurttan ayrılanların sorunları nelerdir?
20. Yurttan ayrıldıktan sonra ne gibi sıkıntılarla karşılaştınız?
21. Yurttayken hayalleriniz neydi şimdi onları gerçekleştirdiniz mi?
22. Yurttan ayrılanlara önerileriniz var mı? Nelerdir?
23. Yurttta büyüdüğünüz için birilerini suçladınız mı? Kimi?
24. Devlet sizin için ne ifade ediyor?

25. Ailenizle iletişiminiz var mı? Nasıl iletişime geçtiniz?
26. Ailenizle irtibatınız yoksa hiç onları aramak için çaba gösterdiniz mi?
27. Hayatınızdan memnun musunuz? Kendinizi mutlu hissediyor musun?
Mutsuzsanız neden?
28. Etrafınızda size fiziki veya psikolojik baskı yapan insanlar oldu mu? Ne yaptılar?
29. Paranızı yönetmede sıkıntı çektiniz mi, açıklayınız?
30. Boş zamanlarınızda neler yaparsınız?
31. Yurttan ayrılanlarla iletişiminiz var mı, açıklayınız?
32. Yurtları ziyaret edip sizin gibi kurum bakımında kalanlarla ilgileniyor musunuz?
33. Yurtta çalışan personelin dikkat etmesi gereken konular nelerdir?
34. Yurt ortamını iyileştirmek için önerileriniz nelerdir?
35. Hayata hazırlanmak için kuruma düşen görevler nelerdir?
36. Kuruludan ayrıldıktan sonra bu yana kendinize olumlu bir çevre kurabildiniz mi?
37. Yurttan ayrıldıktan sonra rehberliğe ihtiyaç duydunuz mu? Takip yapıldı mı?
38. Yurttan ayrılanlar derneğine üyeliğiniz var mı? Ne gibi faaliyetleriniz oluyor?
39. Yurttan ayrılanların toplumsal entegrasyonu ile ilgili olarak belirtmek istediğiniz veya önerilerbileceğiniz şeyler nedir?

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Ayşe KILIÇ CANDAN
Doğum Yeri ve Tarihi : Rotterdam Hollanda, 1977
Medeni Hali : Evli, 2 Çocuk sahibi
İletişim Bilgileri : aysekc@hotmail.com
0535 302 51 88 (GSM)

EĞİTİM

1994-1997 Rotterdam Zadkine Koleji (Sağlık Meslek Lisesi)-
Hollanda
1997-2001 Lahey Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu -
Hollanda
2014-2017 Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji
Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı

İŞ DENEYİMİ

1997-2001 Hollanda Sint Franciscus Gasthuis Hastanesi - Hemşire
2003-2004 A.B.D İowa State Üniversitesi -Rezidant Yöneticisi
2004-2006 Niğde Özel Yaren Özel Eğitim ve Rehabilitasyon
Merkezi - Müdür
2006-2010 Niğde Özel Yalın Özel Eğitim ve Rehabilitasyon
Merkezi - Müdür
2010-2011 Niğde Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü - Sosyal
Çalışmacı
2011-2012 Niğde Toplum Merkezi Müdürlüğü - Sosyal Çalışmacı
2012-2015 Niğde Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi
Müdürlüğü - Kuruluş Müdürü
2015-2016 Niğde Sevgi Evleri- Çocuk Evleri Sitesi Müdürlüğü -
Kuruluş Müdürü
2016- Niğde Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü- Sosyal
Çalışmacı

YABANCI DİL

İngilizce
Hollandaca

YAYINLARI